

Mora nas biti več

Gotovo ste zasledili, da smo v uredništvu in upravi TV-15 skupno z Republiškim odborom ZZB NOV Slovenije v začetku leta zastavili pomembno akcijo pod naslovom »Vsaka borčevska družina naročnik TV-15«.

Minilo je pol leta in kljub velikim naporom in vsestranski podpori ter obljubam z rezultati ne moremo biti preveč zadovoljni. Novih tisoč naročnikov v šestih mesecih je vsekakor manj kot smo pričakovali glede na razgovore v številnih slovenskih občinah, kjer so posamezni občinski odbori ZZB NOV akcijo podprli in pokazali zanjo ne samo razumevanje, temveč tudi ugotovili potrebo širjenja TV-15 med člani zveze borcev, mladimi ljudmi in drugimi občani. Časnik ni namenjen izključno borcem temveč širši javnosti, saj prav preko njega seznanjamo občane o stališčih borcev do aktualnih družbenih problemov ter med mladimi razvijamo tradicije NOB.

Posamezni občinski odbori so k akciji pristopili takoj, drugi so jo »odložili« na jesen. Med še posebno aktivnimi so bili v Ravnah na Koroškem, Slovenjgradcu in Velenju, res pa je da še nismo uspeli obiskati vseh slovenskih občin, kar bomo storili do konca leta.

Kljub temu pa pri pregledu naročnikov iz posameznih

občin ne moremo mimo nekaterih razveseljivih in poraznih ugotovitev. Najprej prve. Med naročniki je sorazmerno veliko takšnih, ki niso člani ZZB, vendar čutijo potrebo po listu takšne vsebine. Žal pa so redke med naročniki posamezne družbenopolitične organizacije in občinske skupščine, kljub temu, da imajo naročene številne druge časopise oziroma publikacije. Takšen odnos do časopisa ZZB in ZRVS je vsekakor vprašljiv. Tudi število naročnikov osnovnih in srednjih šol je izredno majhno, kljub temu, da imajo skoraj povsod krožke za razvijanje tradicij NOB, kot kaže pa nekateri prosvetni delavci menijo, da je takšen časnik odveč. Posebno poglavje pa so delovne organizacije, celo tiste največje. Redki so naročniki TV-15, kljub temu, da pri njih združuje delo lepo število borcev, da o rezervnih vojaških starešinah ne govorimo. Se bolj smešna pa je odpoved časnika z utemeljitvijo stabilizacijskih ukrepov. Rezerve so prav gotovo druge.

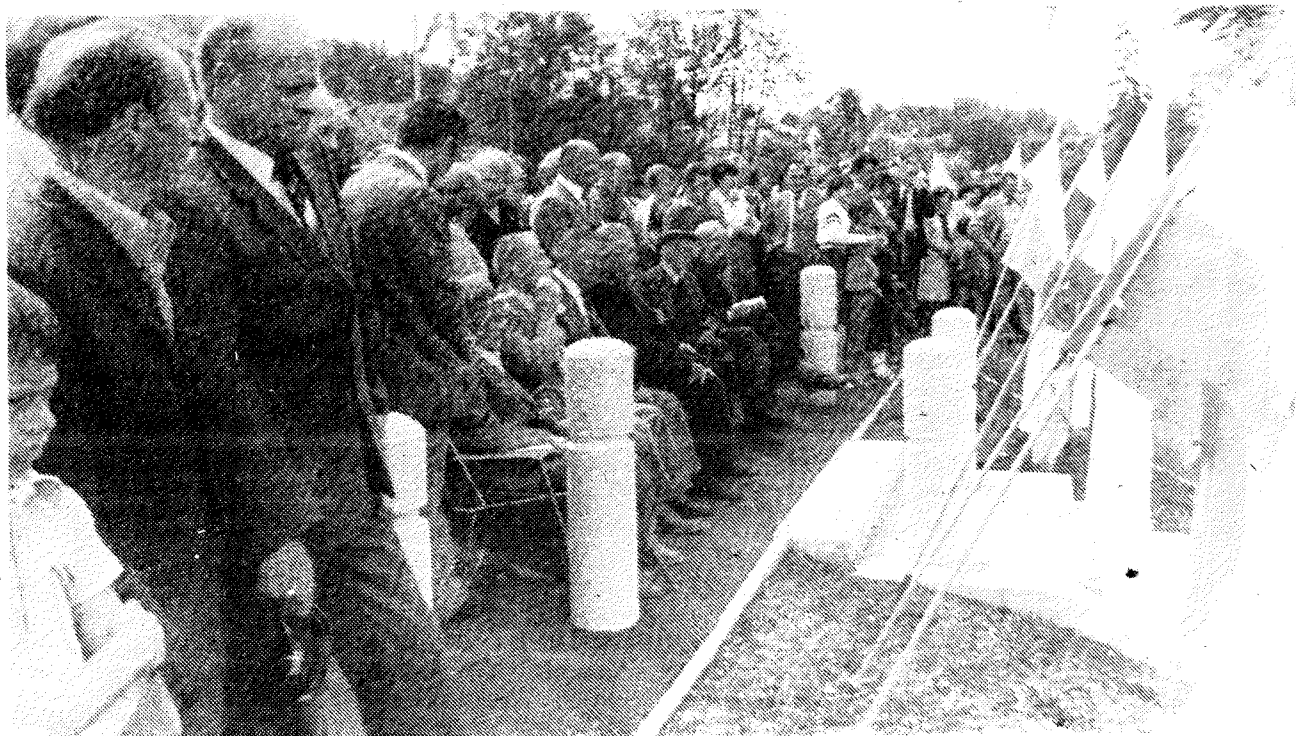
Za zaključek morda še misel o posameznih naročnikih. Družbeno politično delo zahteva dobro informiranost in vendar koliko je družbeno političnih delavcev na vseh nivojih, ki prejemajo glasilo ZZB NOV in ZRVS?

Milan Seničar

V počastitev 27. julija, praznika občine Kamnik, in 40. letnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti, je bila v soboto v Izobraževalnem centru »Rudolf Maister« v Kamniku slavnostna seja občinske skupščine in vodstev družbenopolitičnih organizacij. Slavnostne seje v spomin na dogodke v NOB so se udeležili številni predstavniki družbenopolitičnih institucij, med njimi tudi častna gosta Franc Leskošek-Luka in Miha Marinko, delegacije občin iz Gornjega Milanovca, Peči, Travnika, Zrenjanina, sosednjih občin ter preživeli borci za »severno mejo in partizanskih enot kamniškega območja. V noči med 27. in 28. julijem leta 1941 sta mlada skopceva Anton Miklavčič in Dominik Mlakar žrtvovala svoji življenji in postala prvi žrtvi oborožene vstaje in revolucije na Slovenskem, in prav njima v spomin stoji spomenik, ki ga je na Perovem pri Kamniku odkril v soboto narodni heroj Mirko Jerman. Po svečani seji in odkritju spomenika je na zborovanju med drugimi spregovoril in orisal dogodke pred štiridesetimi leti nekdanji sekretar okrožnega komiteja iz leta 1941 Tone Šturm. Dijaki Izobraževalnega centra »Rudolf Maister«, kamniška pihalna godba ter pevski zbor Solidarnost pa so zborovanje popestrili s kulturnim programom.

Tekst in foto: JOŽE ČURIN

Iskrene čestitke za praznik vstaje

Ob 27. juliju, dnevu vstaje narodov BiH in Hrvaške in ob 40. obletnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti, so se v številnih krajih obeh republik vrstile slovesnosti.

Tako se je Drvar preimenoval v Titov Drvar, Bihać je dobil spominski park in v njem spomenik žrtvam fašističnega terorja. Na slavnostni seji družbenopolitičnih organizacij in organov BiH pa so opozorili na izreden napredek in razvoj, ki ga je ta republika doživela v povojnem obdobju. Na Hrvaškem so odprli številne nove tovarne in ceste, in sicer, v Drnišu pršutarno, kaštelanski Jugovinil sodobno tovarno PVC prahu za plastične pode in cevi, Reška rafinerija tovarno, ki bo omogočila smotrnejše izkoriščanje surove nafte. Zvezni sekretar za ljudsko obrambo pa je odprl 50 km dolgo cesto med Gračcem in Gospićem, ki so jo zgradili vojaki.

Viktor Avbelj je v imenu predsedstva SR Slovenije ter delovnih ljudi in občanov Slovenije ob prazniku poslal čestitki predsednikoma predsedstev SR BiH Raifu Dizdareviću in SR Hrvaške Jakovu Blaževiću. V čestitki delovnim ljudem in občanom SR BiH je rečeno:

»V zgodovinsko odločilnem času za nadaljnjo usodo naših narodov in narodnosti, se je leta 1941 ljudstvo vaše republike odločilo za neizprosno boj proti okupatorjem in domačim izdajalcem. Pod vodstvom KP in tovariša Tita ste z velikimi žrtvami in ob nečloveškem fašističnem terorju izbojevali nacionalno osvoboditev in postavili temelje za povojni uspešen razvoj v pravičnejši družbeni ureditvi. Ob prazničnih čestitkah vam pošiljamo tudi naše prisrčne želje za vaše nadaljnje uspehe pri krepitvi samoupravnih odnosov in materialne osnove združenega dela.«

Čestitka delovnim ljudem in občanom SR Hrvaške pa se glasi:

»Uspehi, ki ste jih dosegli pri razvijanju samoupravnih odnosov in pri graditvi materialne osnove združenega dela, stalno izboljšujejo pogoje življenja in dela vseh vaših delovnih ljudi in občanov, hkrati pa tudi krepijo bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov in narodnosti. Delovni ljudje in občani naše republike se iskreno veselimo vaših uspehov in ob naših najtoplejših željah za vaš nadaljnji razvoj izražamo trdno prepričanje da se bodo odnosi med sosednjima bratskima republikama, Slovenijo in Hrvaško, tudi v bodoče uspešno razvijali.«

Janez Vipotnik, predsednik RO ZZB NOV Slovenije je ob Dnevu vstaje poslal čestitki RO ZZB NOV BiH in RO ZZB NOV Hrvatske z naslednjo vsebino:

»V imenu Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in v svojem imenu pošiljam iskrene čestitke borcev NOB in vsem delovnim ljudem in občanom SR Bosne in Hercegovine in SR Hrvatske ob 27. juliju – Dnevu vstaje narodov obeh republik.«

Ob 40-letnici vstaje vam želimo nadaljnji napredek in razcvet vaše republike na izročilih tovariša Tita in Edvarda Kardelja, ki so nam vsem osnova skupnemu boju za vsestranski razvoj samoupravne in neuvrščene Jugoslavije, za utrjevanje bratstva in enotnosti ter enakopravnosti naših narodov in narodnosti, za odločen boj proti vsem sovražnikom, da bi tako skupno uresničili trajne zgodovinske cilje delavskega razreda, delovnih ljudi in občanov pod idejnim vodstvom Zveze komunistov.«

Ob preteklem prazniku 22. juliju je RO ZZB NOV Slovenije dobil čestitke od predsednikov republiških odborov ZZB NOV Hrvatske, Čene gore in Srbije, v katerih je rečeno:

»Ob 40-letnici vstaje slovenskega naroda, vam v imenu Zveze borcev NOV Hrvatske, pošiljamo čestitke za nadaljnji razcvet in prosperiteto narodov bratske SR Slovenije.«

Predsednik RO ZZB NOV Hrvatske
Stanko Naletilić

Ob 22. juliju – dnevu vstaje slovenskega naroda, pošiljamo borcev in vsem občanom Slovenije tovariške pozdrave in čestitke z željo za še nadaljnje uspešno delovanje, kot v dosednji 40-letni borbi za svobodo in revolucionarni napredek Slovenije v jugoslovanski socialistični skupnosti. Ta praznik je simbol naše skupne borbe, skupnih naporov in skupnih uspehov, s katerimi smo ustvarili temelje naše skupne prihodnosti.

Predsednik RO ZZB NOV Črne gore
Milo Boričić

Ob 22. juliju – dnevu vstaje slovenskega naroda vam pošiljamo čestitke z iskrenimi željami za nadaljnji razvoj in napredek vaše republike. Borcev, mladini, delovnim ljudem in občanom želimo, da še naprej negujejo in ohranjajo tradicijo in pridobitve naše revolucije, da še naprej skupno in ponosno hodimo po Titovi revolucionarni poti izgradnje socialistične samoupravne družbe in utrjevanja bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije.

Predsednik RO ZZB NOV Srbije
Radisav Nedeljković

Koliko in kakšne spomenike potrebujemo

Ob široki paleti stabilizacijskih prizadevanj množično postavljanje vsakovrstnih spomenikov, ki smo mu priča zlasti v zadnjem času, ni tem prizadevanjem ravno v korist. To tem manj, ker se, kot kaže, ne zadovoljujemo več zgolj s preprostimi, simboličnimi spomeniki normalne velikosti, ampak vse bolj posegamo po monumentalnosti in orjaških dimenzijah. To pa je neogibno povezano z velikimi stroški.

Toda, ali so dimenzije in količine materiala res tako nujni pri ovekovečenju tega ali onega dejanja ali človeka iz naše preteklosti? Po ustaljeni praksi naj bi prav velikost spomenika odtehtala težo tega proslavljenega dejanja ali človeka, ki ga simbolizira. V tem ogleduje stopnja spoštljivosti, ki jo izkazujemo le-temu. Seveda stopnja spoštljivosti le v materialu, kajti to nima veliko skupnega s stopnjo zavesti v ljudeh. V samih ljudeh pa so prenekatere velika dejanja ali moške, ki jim sicer postavljamo orjaške in druge spomenike, že povsem ali pa skoraj povsem zbledeli. In iz te pozabe jih ne morejo izvelči niti orjaški, pre-dimenzionirani spomeniki. Izvlekla jih bo pisana in govorna beseda, pač vsa naša permanentna učnovzgojna in informativna pozornost.

Še znatno manjši učinek pa je pričakovati od spomenikov modernih abstraktnih oblik, ki se – če ne bi bilo napisa pod njimi ali na njih – ne morejo ravno ponašati s sporočilnostjo. In teh ni ravno malo. Ti spomeniki se že po svoji naravi ne ozirajo na veristično podlago ideje, ki jo upodabljajo, pač pa strežejo le individualni umetniški muhavosti umetnika. V tem primeru se lahko dokopije le do dekorativne vrednosti. Zato vprašanje o funkcionalnosti tovrstnih spomenikov slejkoprej ostaja odprto, tako kot ostaja (ali bi vsaj moralo ostajati) odprto vprašanje o materializiranih spomenikih nasploh.

BRANKO VRHOVEC
Horjul

Dopolnilo

Odmev na V Trst moramo priti pred zavez-niki, 13. št. TV-15

K svojemu članku, objavljenem v 13. številki TV-15, želim dodati še pojasnilo oziroma dopolnilo:

Prvi komandant jurišnega bataljona 30. divizije Leopold Košir-Zmago je vodil bataljon skozi vse vihere nemške decembrske ofenzive. Borci smo sledili njegovemu zgledu in junaštvu. Vsi smo obžalovali njegov odhod na drugo poveljniško dolžnost.

MIRKO SULIGOJ

Zahvala odbora skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS

Odbor skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS je skupaj s svojo komisijo za zgodovino vojaškega šolstva že ob ustanovitvi sprejel sklep, da je treba napraviti vse, da bomo čimprej dobili obširen in točen zapis o šolstvu v naši partizanski vojski, ki ga v naši dosednji literaturi pogrešamo.

Za izvedbo tako obširne in razmeroma težke naloge je poleg drugega pomembna tudi pomoč vseh tistih, ki so bili med vojno v številnih vojaških šolah, bodisi kot predavatelji ali slušatelji. Slednji lahko pri opravljanju tega dela veliko prispevajo s tem, da nam dajo na voljo vse, kar konkretno zadeva dogajanja v šolah: učbenike, zapiske s predavanj, fotografije, spričevala in podobno.

Urediti želimo tudi zbirke o vojaškem šolstvu v NOV in POS oziroma o posameznih vojaških šolah, in sicer v osrednjem in lokal-

nih muzejih NOB. Za ureditev teh zbirk je dragoceno gradivo, ki so nam ga poslali nekateri nekdanji slušatelji in predavatelji. Moramo pa priznati, da je tega gradiva še vedno zelo malo. Ob tej priložnosti obveščamo vse, ki so izrazili željo, da jim originalno gradivo vrnemo, da jim ga bomo vrnili jeseni, čim bo prefotografirano.

Pomembna je tudi podpora, ki nam jo daje uredništvo našega partizanskega glasila TV-15 s tem, ko objavlja številne spomine in članke iz NOB, v katerih so tudi spomini na vojaške šole, in z objavo pozivov nekdanjim predavateljem in slušateljem, da nam odstopijo gradivo iz vojaških šol.

Zato se zahvaljujemo bivšim borcev, ki so našemu odboru poslali ohranjeno gradivo iz nekdanjih partizanskih vojaških šol, kakor tudi uredništvu TV-15 za izkazano pomoč, v prepričanju, da se bo to sodelovanje nadaljevalo tudi v prihodnje.

Odbor skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS

Spominjam se

Odmev na Mrtvaški prt za rane, 25. št. TV-15

V partizanski bolnišnici pri Sv. Križu v Mokronogu sem delala tudi jaz. Obiskovala sem tudi tečaj prve pomoči, ki ga je vodil zdravnik dr. medicine Drago Mušič. Spominjam se, da me je tovarišica Vera Dev poprej vprašala, če bi bila pripravljena delati v bolnišnici. Pritrdila sem; če bo treba, naj me kar pošče.

Po bombardiranju Mokronoga leta 1943 je bilo več ljudi ranjenih. Prenočevala sem v nekem kozolcu v Lakencu. Po polnoči se je oglasila partizanska patrolja. Z njo je bila tudi tovarišica Vera Devova. Šla sem z njimi do Sv. Križa. Tam so ležali ranjenci. Drago Šavli – uradnik pri sodišču v Mokronogu, Pavla Zakrajšek in neka žena srednjih let, katere imena se ne spominjam. Tovariš Šavli je bil ranjen v roko in nogo, Zakrajškova je imela prestreljene prsi. Bila je v kritičnem stanju. Naslednjo noč smo poklicali njeno mamo, da je bedela pri njej. Sredi noči se je stanje izboljšalo. Z menoj je takrat delala tudi devetnajstletna lekarnarjeva hčerka Balda Grahek in uradnica v tovarni usnja Magda Kovačič. Čez nekaj dni smo dobili še veliko ranjenih partizanov. Napolnili smo še vse prostore sosednje hiše čez cesto. Poleg dr. Draga je prve dni delal v naši bolnišnici še en zdravnik, zdi se mi, da se je pisal dr. Podboj. Ponoči so ranjence v koših odnašali v zaledje v nadaljnje zdravljenje.

V bolnišnici v Sv. Križu sem ostala do konca, dokler je tu delovala, naprej v zaledje pa z osebjem bolnišnice nisem šla. Naročili so mi namreč, naj ostanim tu, da bomo organizirali šolo za otroke iz sosednjih vasi: Gorenja vas, Sv. Križ, Slapšek, Ribjak in iz ostalih manjših zaselkov. Poučevala sem prav tam, kjer je bila prej bolnišnica – v Kovačičevi hiši.

Od tedaj mineva že osemindeset let. Iz Mokronoga sem odšla konec avgusta 1945 na Primskovo v cono A, kjer nas je čakalo še veliko dela.

PAVLA MIKLAVIČ
Kobarid

Zahvalno pismo

Zveza koroških partizanov iz Celovca se zahvaljuje OK SZDL v Šmarju pri Jelšah: Spoštovani tovariš predsednik!

V imenu vseh udeležencev partizanskega izleta Zveze koroških partizanov v Celovcu v občino Šmarje pri Jelšah vam osebno in vsem vašim sodelavcem izrekamo najtoplejšo zahvalo za tako skrbno pripravljen program našega potovanja, na katerem ste nam pokazali zares dragocene zanimivosti v občini Šmarje. Vsi udeleženci tega potovanja so bili prijetno presenečeni nad vašimi dosežki, v svobodni domovini na gospodarskem področju, predvsem pa so bili prevzeti nad prikazi dokumentov o zgodovini boja tovariša Tita na tem območju.

Za naše člane so taki prikazi zelo koristni, ker tako spoznajo, kje in pod kakšnimi pogoji se je kalilo jeklo, je v oboroženem boju proti okupatorju držalo vse viharje tujcev in tudi domačih izdajalcev.

Prepričani smo, da si bodo naši člani ob raznih priložnostih, kadar bodo potovali po teh krajih, ponovno ogledali te znamenitosti in tako še bolj spoznavali boj slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov pod vodstvom maršala Tita.

Še enkrat najlepša hvala za vašo skrb in na svidenje na Koroškem.

S tovariškimi pozdravi
predsednik
Zveze koroških partizanov
JANEZ WÜTTE-LUC

Vse bližja totalna vojna

Bližnji vzhod je preživil v zadnjem obdobju dneve in noči največje napetosti, odkar se je končala zadnja izraelsko arabska vojna. Postalo je več kot jasno, da izraelski državni terorizem – ta se je v zadnjem času ves osredotočil na Libanon – nosi v sebi že vidne klice nevarnosti prave vojne, ki se utegna zlahka lepega dne preleviti v splošno, totalno vojno na Bližnjem vzhodu.

Izrael je že v obdobju pred nedavnimi volitvami – te so bile 20. junija in niso prinesle bistvenih sprememb – kazal vso svojo vojnohujskaško naravo. Kaže pa, da je nova Beginova vlada, ki je izšla iz junijskih volitev, to svojo naravo le še neprimerno bolj okrepila. Povsem očitni so namreč postali obrisi nevarne izraelske strategije na Bližnjem vzhodu. Končni cilj te strategije je dokončno streti tisto silo, ki pomeni jedro celotnega arabskega odpora proti izraelskim nakanam na Bližnjem vzhodu. Ta sila pa libanonsko ozemlje in vse hujše napade na postojanke palestinske osvobodilne vojske v Libanonu. Ena izmed zelo nevarnih stopenj v razraščanju napetosti in nevarno-

sti izbruha prave vojne je bila tako imenovana raketna kriza, ko se je sirijska vojska – ta je že dalj časa v Libanonu v obliki arabskih varnostnih sil – opremila z raketami v boju proti izraelskim letalom. Celo poglobitni zaščitnik Izraela, Združene države, so morale posredovati, da se iz te raketne krize ni izcimila resnična vojna širših razmer.

Zdaj, po volitvah v Izraelu in po vnovičnem Beginovem usidranju na vodstvu izraelske politike, so se razmere kaj hitro slabšale. Če so do zdaj izraelska letala tolkla le palestinske postojanke v južnem delu Libanona in je zgolj jug dežele postal nekakšno stalno prizorišče spopadov, so Izraelci to pot usmerili svoja vojaška letala naravnost na glavno mesto Libanona, Bejrut. To pa je vneslo povsem nove prvine v zaplet libanonske krize. Predvsem so izraelski napadi povzročali številne žrtve med nedolžnim prebivalstvom Bejruta. Zaznati pa je bilo prav ob tej priložnosti tudi eno zelo značilnih novosti palestinske vojaške strategije proti Izraelu. Vse doslej so se omejevali več ali manj

na obrambne boje, redkokdaj so posegali na izraelsko ozemlje in še to bolj z gverilskimi skupinami kot z večjimi vojaškimi enotami. To pot so Palestinci segli po dosti bolj učinkovitem orožju – s katjušami so začeli učinkovito sipati nad izraelsko ozemlje rakete, ki so povzročile ne le škodo pač pa tudi preplah. Prvič se je zgodilo, da je nastalo novo ravnotežje sil med Izraelci in Palestinci vsaj kar zadeva učinkovitost mesebojnih napadov.

Verjetno je to dejstvo – poleg odločnega ameriškega pritiska na Begina (odrekli so mu celo dobavo novih letal) – vplivalo, da je Izrael privolil v zahtevo Varnostnega sveta Združenih narodov o prenehanju sovražnosti v Libanonu. Kajpada je Izrael v preteklosti že ničkolikokrat dokazal, kako malo mu je do svetovne organizacije in njenih sklepov. Vsekakor pa so morali tudi zaščitniki Izraela spoznati, v kako nevarno skušnjava se zapleta celotno stanje na Bližnjem vzhodu ob stopnjevanem vojnohujskaštvu Izraela.

Drago Košmrlj

Večjo odgovornost terjajo tudi delegati

Slovenski izvršni svet je pozval samoupravne organizacije in skupnosti v republiki, naj razčlenijo svoje odločitve in ugotovijo, ali so v skladu z dogovorjenimi usmeritvami ali ne. Delegati v skupščini pa so šli še korak naprej. Menili so, da je dovolj prelaganja odgovornosti z enih na druga ramena in da mora poslej tudi skupščina drugače ravnati.

V jeseni naj bi zato pred delegate prišli s svojimi poročili vsi, ki so kakor koli zadolženi za uresničevanje letošnje gospodarske politike. Med prvimi bosta gotovo gospodarska zbornica in interesna skupnost za gospodarske odnose s tujino, kajti na tem področju se stvari najbolj zapletajo. 21 največjih slovenskih izvoznikov je sicer obljubilo, da bodo do konca letošnjega leta izpolnili načrtovani izvoz, toda v tem trenutku stanje ni nič kaj ugodno. Za planom zaostajajo za celi 130 milijonov dolarjev in če bodo zamujeno hoteli nadoknaditi, bodo potrebni zares veliki napor. Slovenija bo v drugi polovici leta izvoz morala povečati za 57 odstotkov. Le tako je namreč mogoče pričakovati, da ne bo prišlo do večjih zastojev v izdelavi in da bomo lahko uvozili vsaj najnujnejšo opremo. Bistveno bo treba povečati zlasti izvoz na zahodna tržišča, kjer ta čas krepko zaostajamo. Za to bomo potrebovali milijardo 635 milijonov dinarjev. Ta denar bomo vzeli v republiškem in občinskih proračunih. Za ustrezen znesek se bodo zmanjšali skladi občinskih in drugih interesnih skupnosti. Toda druge poti očitno ni. Pri tem pa bo treba pogledati, kako se v ta prizadevanja vključujejo tudi drugi podpisniki družbenega dogovora o

temeljnih planov. To velja zlasti za temeljne in druge banke, službo družbenega knjigovodstva itn. Zdi se namreč, da tudi te organizacije niso postorile vsega za izboljšanje zunanjetrgovinskega poslovanja.

Skrb zbujajo tudi zdajšnje razmere v elektrogospodarstvu. Opozarjajo, da bi nemudoma morali sprejeti potrebne varčevalne ukrepe, s katerimi naj bi odstranili morebitni električni mrk. V teh dneh porabimo v državi 135 milijonov kilovatnih ur električnega toka na dan. To porabo elektrarne komaj zadovoljujejo. Številne so v popravilu. Ponekod se je nevarno znižala vodna gladina v akumulacijah, drugod pa razlogi tičijo v zamujanju pri gradnji novih objektov.

Pa kljub temu zdaj nekako še gre. V jeseni in pozimi se bo dnevna poraba dvignila na okrog 200 milijonov kilovatnih ur na dan in takrat bo stanje po sodbi strokovnjakov kritično. Najslabše je v Makedoniji, na Hrvaškem in v Srbiji, potrebo po velikem varčevanju z vsemi vrstami energije pa napoveduje tudi slovenski izvršni svet.

Ne gre samo za pomanjkanje električne energije, marveč tudi za nafto in naftne derivate. Kaže, da so v številnih okoljih pozabili, da bo morala naša republika v drugi polovici letošnjega leta zmanjšati porabo naftnih goriv za 3 odstotke in da bomo lahko porabili letos samo 1,9 milijona ton te tekočine. To predvsem zaradi pomanjkanja deviznih sredstev. Zaradi tega bo treba neogibno varčevati tudi pri nafti.

To bo sicer izredno težko, saj so se številna gospodinjstva preusmerila na porabo teh goriv, toda zunanjet-

govinska bilanca republike drugačnega ravnanja kratkoma ne dopušča. To bo čutila tudi industrija, ki bo do konca leta morala zmanjšati porabo tekočih goriv v primerjavi z letom 1980 za 20 odstotkov. Razčleniti bi morali tudi trenutne razmere v slovenskem kmetijstvu, kjer prav tako ne gre vse tako kot smo načrtovali. Ocenjujejo, da se letos pridelava hrane ne bo prav nič povečala, čeprav bi je moralo biti za 3,5 odstotka več kot pred letom dni. Razlogov je verjetno precej, poglobitnega pa je vendarle treba iskati v neustreznih naložbeni politiki.

Banke so letos odobrile posojila le za 29 programov, čeprav bi ta številka morala biti precej večja. V prvem polletju so kmetijske organizacije izkoristile 34 odstotkov letošnjih predvidenih sredstev, kar zgovorno priča o velikem zaostajanju, ki ga bo do konca leta težko nadoknaditi.

Zatika pa se tudi drugod. Številni trdijo, da bi, denimo, Vipavska dolina lahko bila vrt Slovenije. Ima 15 tisoč hektarov rodovitne zemlje, toda kaj, ko izkoriščajo samo 30 do 40 odstotkov teh površin. V drugih krajih rodovitno prst še naprej na veliko pozidavajo, zlasti tam, kjer občine niso poskrbele za ureditvene načrte.

Na dlani je, da s splošnimi napotki teh težav ni mogoče odстранjevati. To se je v zadnjem času nič kolikokrat jasno pokazalo. Tisti, ki so odgovorni za stanje na posameznem področju, bodo morali pred delegate in druge delovne ljudi in poročati, kako opravljajo zaupane jim naloge. Le tako bo mogoče ugotoviti konkretno odgovornost in tudi konkretno ukrepati.

Darko Marin

Dregnimo v sršenovo gnezdo

Prepričan sem, da nisem edini, ki se popolnoma strinja z vsebino celotnega sestavka Jaka Klinarja z Jesenic, ki je bil objavljen v našem časopisu 16. julija. Odkrito in kritično omenja razne nepravilnosti v naši socialistični družbi in je mnenja, da to ne more in ne sme dalje trajati in čudi se, da je le redko kdo, ki zagreši velike napake, klican na odgovornost.

Ob koncu sestavka omenja tudi afero okoli Vitke, o zadevi, ki je popolnoma utihnila in še vedno ni prišlo v javnost, kdo vse je bil zapleten v ta nečeden posel. Mar res naša široka javnost ne sme izvedeti resnice? Mnogo se je, in se

še šušlja o tem in morda se obdoljuje tudi po krivici. Recimo že enkrat bobu bob in natočimo si čistega vina. Zakaj tak molk?

Prav ima Jaka Klinar, nekdanji bорец NOV, da to ne more več dolgo trajati. Kar nekako pozabljamo, vsaj nekateri, na čase, ko smo se borili proti okupatorju, prepričani v našo pravično borbo. Štirideset let je minilo od tedaj in nekateri kar pozabljamo na naše velike žrtve za svobodo in boljše budočnost nas in naših novih rodov. Pozabljamo na krvni davek, ki ga je plačal naš narod za svojo svobodo in boljše budočnost, pozabljamo na poštenost, ki je predpogoj za sta-

bilizacijo in za našo končno ureditev težkih gospodarskih razmer.

Vsi, ki smo sodelovali v borbi proti okupatorju, ter po končani vojni krepko prišli za lopate in krampe za obnovo naše porušene domovine, smo upravičeno zainteresirani, da se končno že stabilizira naše gospodarstvo, zaustavi vsaj deloma inflacija in še posebno zato, da se postavi pred sodišče in strogo kaznuje vse, ki ne spoštujejo naših zakonov in jih izrabljajo v svojo korist. Premalo je, če le v časopisju omenjamo razne nepravilnosti, sleparije, kraje, malverzacije in podobno, a le redko zasledimo, kaj se je proti takim ljudem storilo.

Pred kratkim smo lahko zasledili v

dnevniku DELO, kako nekateri delegati izrabljajo proste vozovnice z avioni in drugimi prevoznimi sredstvi, do katerih so upravičeni za službena potovanja, tudi za svoje osebne potrebe in potujejo po osebnih opravkih. Je to dopustno in pravilno, je to pošteno se sprašujemo. Kdo bo razvozljajal ta gordijski voz in kdaj, se sprašujejo poštenu ljudje. Krepko bi morali zavihati rokave in udariti po mizi, ter končno onemogočiti izrabljanje naše socialistične družbe, za katero je izgubilo življenje toliko naših zavednih ljudi. Borili so se za boljše budočnost sebe in svojih potomcev, kar pa nekateri krepko izrabljajo.

Srečko Šorli

Pohodi – živa oblika razvijanja tradicij

Pohod po poteh partizanskih enot in aktivistov OF

Tak je bil tudi napis na nalepki, ki jo je vsak od številnih udeležencev nosil s ponosom nalepljeno na rokavu ali prsih na tridnevnem pohodu po območju domžalske občine. Pri spominski plošči na Trojanah je Rajko Hafner, predsednik društva prijateljev mladine, 50 pionirjem OŠ Brdo in 13 nekdanjim borce, aktivistom, predstavnikom ZRVS in drugim pohodnikom spregovoril o pomenu samega pohoda ter namenu, da mladina spozna kraje, znane iz NOB ter da se poklonijo ob obeležjih njim, ki so v štiriletni krvavi preteklosti darovali svoje življenje. Narodni heroj Franc Avbelj-Lojko je v kratkem nagovoru seznanil pionirje, da je ta pohod posvečen 40-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti ter 40. obletnici ustanovitve OF slovenskega naroda.

S pevskim nastopom in recitacijami so pionirji sami prispevali k slovesnemu ozračju. Dolga kolona je nato zavila po cesti do odtupa v Doline na prvi del pohoda do Limbarske gore. V vetru plapolajoče zastave so nas povedle v Doline, kjer je gospodar Ivan Baloh govoril mladim o tragediji v hiši. Plošča na hiši govori o ustreljenih talcih, njegovi materi in očetu. Še sam je kot otrok takrat moral skrbeti za še mlajše sestre in brate.

Začasno oblikovani Kamniški bataljon, kateremu je poveljeval komandant Janez Kušar s člani štaba komisarjem Cirilom Homarjem in Marjanom Erstchneiderjem, je imel odgovorno nalogo voditi celoten pohod, skrbeti za disciplino, pisati bataljonski dnevnik (komisar) in v karto vnašati trenutni položaj pohodnikov.

V pripravi in organizaciji pohoda so sodelovali, odbor ZPM, občinski odbor ZZZB NOV in koordinacijski odbor za razvijanje tradicij NOB. Delali so v 2 komisijah, za program in izvedbo pohoda. Poleg teh so bili še predstavniki OK SZDL, ZK, ZSMS, SLO, KS, ZPM, OK ZRVS, mentorji – ravnatelji šol in drugi.

Letošnji pohod je potekal v glavnem po severovzhodnem delu Slovenije, in se je začel 2. aprila v Slovenski Bistrici. Pot je peljala po Štajerski, Pomurju, Zasavju proti Ljubljani. Hodili so skozi občine Slovenska Bistrica, Ptuj, Ormož, Ljutomer, Lendava, Murska Sobota, Gornja Radgona, Lenart, Maribor, Slovenske Konice, Celje, Zalec, Zagorje, Domžale in Ljubljana Bežigrad, kjer je bil konec 13. junija na množičnem zborovanju pionirjev Jugoslavije. Ob tej množični akciji mladine Slovenije je bilo zajetih več 10 tisoč pionirjev in samo v naši občini prek 3 tisoč. Akcija je bila pomembna tudi glede usposabljanja pionirjev in mladincev in ostalih v splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti.

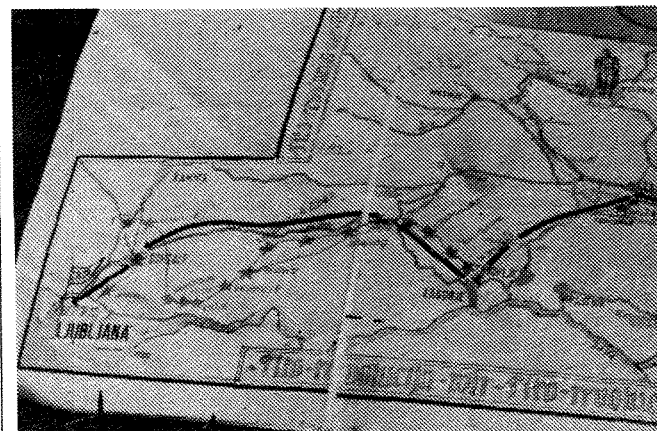
Vse to je bilo v programu tridnevnega pohoda skozi našo občino in prizadevni odbor je pri tem imel srečno roko. Izbral je tovariše, ki so bili vseskozi zvesti spremljevalci in vodniki mladine, zato je »komisar« bataljona tiho, toda vneto zapisoval v dnevnik pohoda, pa tudi predstavnik OK ZRVS Voj-

ko Savkovič je zvesto razlagal načrt pohoda, preverjal vozni red po zemljevidu in s Francetom Podbevškom, Mihom Bernotom, Antonom Ahčinom in z ostalimi borci, ki smo spremljali bataljon, dajal moralno podporo mlajšim, ter dokazali, da smo čeprav dosti starejši, še vedno dobri hodci.

V taki razporeditvi, mladi skupaj s starimi, je enota kaj hitro prispela na Golčaj. Ta kraj je bil usoden za borce Radomeljske čete, kot je zvestim poslušalcem poudaril Franc Avbelj-Lojko. Resni otroški obrazi so počastili spomin na padle.

Po 4. uri hoje smo pohiteli na Pristavo na Limbarski gori v Trdinovo domačijo. Neurje z vetrom je v hipu premočilo moravške pohodnike, ki so nas že čakali, pa so se zatekli pod ogromen kozolec, kajti pri spomeniku Šlandrove brigade so se po-

hodniki OŠ Brdo zamenjali z mladinci 7. in 8. razredov OŠ Jurij Vega Moravče. Veter, ki je pihal čez greben proti Moravčam, je premočil tudi tiste pod ostrejšem hiše. V Trdinovih prostorih je povzročil silno gnečo. Tudi vroča peč je bila polna premočenih, saj sta gospodarja postregla vsakomur.

Mladi poveljujoči kader je bil že precej nestrpen, pa še »komisar« je tiho pogledoval na uro, saj se je bilo treba ravnati po »voznem redu« in končno smo se še med dežjem ob 15. uri podali po bližnji v dolino. Udeleženci iz Brda pa so se podali proti Krašnji in domov.

Drugi dan pohoda je komandant Janez s štabom vred postavil v vrsto pionirje OŠ Dob, manjkal je samo Rajko Hafner, ki je bil v Radomljah »zaposlen«. Pri spomeniku v Vrhpolju se je zbralo tudi tamkajšnje prebivalstvo, še kratko poročilo, nato smo odšli proti Zgornji Javoršci. Kratek počitek, pogovori z novimi mladinci, pa še Miha, France in Tone so bili nekam skrivnostni. Poz-

neje smo izvedeli zakaj. Naš Kamniški bataljon je na poti proti Trojici doživel sovražni napad, a so ga naše bočne patrulje opazile pravočasno, odbile napad in tako tudi ta dan »bolničarka« Metka ni imela posebnega dela. Že smo bili mimo pokopališča, šole na Viševniku v Rožičevi domačiji. Ker je vzdana plo-

šča v spomin na partizansko tehniko, je zato tam knjiga in žigi »pot spominov«.

Zastave so zavihrale čez Zeje in dalje v hrib na Judežovo domačijo v Vinjah. Ob tem je imel Lojko pogovor z mladimi o 3. partijski konferenci KPS. »Tudi na tem kraju tukaj«, je poudaril Lojko, »se je pisala veličastna zgodovina nove socialistične in samoupravne Titove Jugoslavije.« Na Oklem se je bataljon postavil v vrsto okrog spomenika, kratek nagovor in poklon žrtvam z minuto molka.

Izdatna malica, ki so jo pripravili v OŠ Dob, je bila dobrodošla, in kolona je že hitela skozi Dobovlje na Hrastovec k spomeniku prvemu boju radovljske čete 1941. leta.

V Jamarskem domu na Gorjuši je bil odmor daljši. Pionirji so bili zelo disciplinirani, zvesto so poslušali govornike. Nam starejšim je bilo prijetno hoditi z mladino in odgovarjati na vprašanja. Bili smo enotni o tem, da se z veseljem pridružimo takim akcijam. Vendar je bila okoli tovariša Lojka prava gneča, opazovali smo pionirko, ki se mu je na ozki poti izmuznila prav med nogami, da je lahko hodila pred njim in lovila vsako besedo o številnih dogodkih med partizani. Med mladino je zelo priljubljen, ker zna s svojim načinom pripovedovanja pritegniti vsakega.

Kamniški bataljon je bil na občinskem območju razdeljen na čete: Rašiško, Radomeljsko, Mengeško-Moravško in Kamniško s komandirji. Ker pa so sodelovali pionirji vseh osnovnih šol v

občini, se je tudi pohodna enota na Gorjuši zamenjala. Torba je prešla v roke pionirjev OŠ Radomeljske čete. Siroka kolona je prek Doba in Količevega z zastavami in praporom Kamniškega bataljona na čelu prispela ob 17. uri na slavnostni prostor pred šolo Radomeljske čete v Radomlje.

Več kot dvatisočglava množica učencev vseh šol domžalske občine je sestavljala veličasten zbor pionirjev in mladine. Prav vojaško je bilo poročilo komandanta Janeza Kušarja prvemu komisarju kamniškega bataljona Tonetu Šturmu.

Slavnostni govornik Tone Šturm je zbranim govoril o dnevi vstaje vse do osvoboditve. Poudaril je vse pridobitve NOB, ter da mladina tudi ne sme pozabiti na vse žrtve 4-letne vojne morije. Po kulturnem programu so se s pionirji in mladino pogovarjali prvoborci in revolucionarji. Vsem pa so podelili spominske značke. Ob zvokih mengeške godbe je pohodna enota odšla proti Mengešu. Vlogo bataljona je zato prevzel pionirski odred OŠ Matija Blej Mengeš. Velika kolona, čez 300 jih je bilo, se je potegnila do šole, kjer so nam zopet pripravili lep sprejem. Srečali smo se z mnogimi borci in aktivisti tega kraja. Torba je bila predana v roke pionirjem OŠ Vencija Perka Domžale.

Tretji, zadnji dan pohoda, je bil pri OŠ Vencija Perka zbor vseh že ob 6.30 uri. Toda za konec so sestavljale jedro Kamniškega bataljona čete iz OŠ Josipa Broza Tita, OŠ Šlandrove Brigade, OŠ Vencija Perka ter mladina iz Centra srednjih šol v Domžalah. Odkorakali smo na križišče pred spomenik NOB, kjer je bilo številnim mladim poudarjeno, da hodimo po poteh prvih partizanskih enot in aktivistov OF v občini Domžale in da je naš Kamniški bataljon le eden izmed mnogih te vrste bojnih enot, katerih pohodniki so skoraj po enoinpolmesečnem pohodu tik pred koncem. Takrat smo precej pohiteli, in za nami je bila Studa, Mala Loka, in ob kratkem postanku pred šolo Rezke Dragarjeve v Dragomlju so nam malčki te šole pripravili prisrčen sprejem.

Točno ob 8. uri smo se postavili v vrsto sredi vasi Pšata, kjer je naš komandant Janez Kušar poročal prvoborcu, narodnemu heroju Mirku Jermanu. V kratkem nagovoru se je Mirko Jerman zahvalil pohodniku za opravljeno nalogo ter izrazil zadovoljstvo ob tako množični manifestaciji pionirjev in aktivistov domžalske občine. Tudi predsednik občinskega odbora ZZZB NOV Domžale Alfonz Avbelj – Savo je bil zadovoljen s pohodniki, posebno pa še nad obema komisijama, ki sta uspeli v pripravi na to veliko akcijo. Zbranim pohodnikom občine Ljubljana – Bežigrad je bila slavnostno izročena torba, katero so ponesli skozi vse krajevne skupnosti občine, ter jo naslednji dan 13. junija 1981 slovesno izročili predsedniku republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije Janezu Vipotniku v Ljubljani na veličastnem zboru pionirjev Jugoslavije.

Jurij Vulkan

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

DELTA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEV

Slovenska Bistrica – sodelovali bodo povsod, kjer lahko koristijo

Po skrbnih pripravah je tudi KO ZB Pohorskega odreda v Slovenski Bistrici na svoji konferenci, ki je bila že v marcu podala pregled svojega dosedanjega dela.

O pomenu in vlogi borčevske organizacije pri vključevanju, sodelovanju in reševanju splošne problematike tako v KS kakor tudi zunaj nje, na vsem političnem, gospodarskem in kulturnem področju, kakor tudi pri uresničevanju stabilizacije, o pravilnem in smotrnem obveščanju ljudi o položaju in težavah v našem gospodarstvu ter vsestranski pomoči našim organom za hitro in učinkovito zatiranje vsakovrstnega kriminala, poučevanju ljudi o družbeni samozaščiti, o preprečevanju morebitnih škodljivih dejavnosti, ki bi se nanašale na ureditev naše socialistične domovine in podobno, so zapisali borci v svojem poročilu.

Iz poročil predsednika, Jožeta Janežiča so bili vsi člani izčrpno obveščeni o dosedanjem delu kakor tudi o vseh važnih dogodkih in proslavah, ki so se jih udeležili predstavniki oziroma delegacije KO ZB Pohorski odred. Navzoči so bili seznanjeni tudi s tem, kako je potekala v tem času skrb za socialno šibke člane, za invalide in o finančni pomoči tistim, ki so zaprosili bodisi za stalne oziroma enkratne priznavalnine, nadalje tudi o možnosti zdravljenja, pregledov v našem dispanzerju za borce, o možnostih zdravljenja v zdraviliščih in okrevališčih.

Predstavnica OO ZZZB Slovenska Bistrica Jožica Janežič je v svojem govoru v imenu OO ZZZB pozdravila vse navzoče, izrazila tudi priznanje delu KO ZB Pohorskega odreda in poudarila potrebo po vsestranskem medsebojnem razumevanju in spoštovanju ter slogi, ki je prvi pogoj za našo moč, uspeh in ugled.

Nato je besedo zasukala tudi o prihodnjem samopriplevu. Navzočim je izčrpno prikazala velik pomen dosedanjih uspešnih samopriplevkov in vse koristi, ki bi jih pri tem imela naša KS glede na to, da je potrebno rešiti še mnogo nujnih nalog in potreb.

Pogovorili smo se tudi o delu, ki smo si ga zadali v letošnjem planu.

Našim bolnim članom in invalidom bomo tudi vnaprej posvečali vso skrb in jim nudili vso pomoč, kolikor bo v naših močeh in možnostih; ravno tako bo taka skrb veljala tudi našim kmetom – borcem.

Zelja vseh prisotnih pa je bila tudi, da se v prihodnje sestanemo večkrat, da se z našim delom čimbolj seznamimo, da se pogovorimo o težavah, da obujamo spomine, in da našim mladim pripovedujemo več o narodnoosvobodilnem boju, o tovarišu Titu in o vsem, kar je bilo potrebno storiti, da imamo danes to, kar imamo, seveda pa tudi to, da si zapojemo naše lepe partizanske pesmi. Ko bomo dobili svoje prostore, ki so predvideni, se bodo naše želje tudi uresničile. Po končanem delu konference smo imeli, čeprav nekaj dni pozneje, tudi krajšo proslavo ob prazniku dneva žena. Kreпки stiski rok pri našem odhodu domov so pomenili vse najboljše, še posebej pa to, da se zavedamo, kaj je naša dolžnost, in da nas bo naša pot še naprej vodila po poti našega tovariša Tita, ki je tako ljubil svoj narod in našo skupno, lepo, svobodno Jugoslavijo.

Ivo Lešnik

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Zbiranje gradiva za monografijo vezistov NOV

Pododbor vezistov NOV za Gorenjsko je imenoval posebno komisijo za zbiranje gradiva za monografijo vezistov NOV Jugoslavije. Komisija je izdelala vprašalnik in ga poslala vsem vezistom, živčim na tem območju s prošnjo, da ga izpolnijo in v njem sporoče, kje so delovali kot vezisti, kaj so delali, v katerih akcijah so sodelovali, kakšna sredstva za zvezo so pri tem uporabljali in drugo. Zadnji rok za izpolnitev anketnih listov in prilog je zadnji dan julija.

Pododbor je precej odgovorov že prejel. Med njimi je nekaj dobrih, nekaj negativnih, nekaj pa pomanjkljivih. Dobre so že odposlali naprej, in sicer Milanu Papajne, ki zbira gradivo pri sekciji vezistov NOV Slovenije. Celotno zbrano in urejeno gradivo bo dobil pisec, ki bo to zgodovino napisal. Med negativnimi odgovori je veliko sporočil, da borci, katerim so bili anketni listi poslani, niso bili vezisti, ampak kurirji. Do teh pomot je prišlo zaradi pomanjkljive evidence in pa tudi zato, ker so vezisti in kurirji najprej delovali v isti organizaciji. Nekateri tovariši te ankete niso razumeli in so namesto podatkov poslali skoraj protestna pisma, zakaj jih ponovno sprašujemo, ker so že vse povedali in napisali. Da, to je res. Po vojni je bilo že veliko anket in vprašalnikov, tako da je verjetno prav vsak povedal skoraj vse, kar je doživel v NOV. Res pa je, da pri tem niso bili natančno opisani dogodki, pač pa samo omenjeni. Za te dogodke pa želimo zvedeti sedaj, da bo monografija vezistov lahko popolna ali vsaj čimbolj. Na seji v začetku septembra bodo pregledali rezultate akcije in se dogovorili, če bo mogoče treba posamezne borce veziste NOV še obiskati, da bi resnično zajeli vse gradivo.

Branko Blenkuš

Ugodna ocena dela

Svet za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozasčito Skupščina občine Škofja Loka je na svoji seji obravnaval tudi poročilo o delu OK ZRVS Škofja Loka za I. polletje 1981 in je poročilo sprejel z naslednjimi ugotovitvami:

Zveza rezervnih vojaških starešin občine Škofja Loka je s svojimi organi in člani uresničevala svoje naloge po programu dela za leto 1981. Občinska konferenca ZRVS je v preteklem polletju posvečala največ skrbi in pozornosti za dosledno izvajanje programa idejnopolitičnega izobraževanja, splošno vojaškega, varnostnega ter samozasčitnega usposabljanja rezervnih vojaških starešin. Ta program je bil v celoti uresničen skozi številne oblike usposabljanja in izobraževanja.

Poleg rednega vzgojno-izobraževalnega procesa so bili rezervni vojaški starešine angažirani tudi v drugih akcijah, ki so jih organizirali drugi dejavniki v občini ali v posameznih krajevnih skupnostih, šolah in organizacijah združenega dela. Pomemben je bil delež organizacij ZRVS in njenih članov pri obrambni vzgoji prebivalstva, kjer ima še posebno vrednost obrambna vzgoja za mladino. Pri organizacijskih in kadrovskih zadevah

je občinska organizacija ZRVS sledila preobrazbi in spremembam na drugih področjih, ki jih med drugim prinašajo tudi ustavna dopolnila. Zavzemala se je, da bi vse organizacije ZRVS usklajevale svojo organiziranost z novimi metodami dela, ki naj bi vodile k boljši kakovosti izvajanja programov v povezavi in sodelovanju s krajevnimi skupnostmi, šolami, DPO in temeljnimi organizacijami združenega dela.

Pri krepitvi organiziranosti so posvetili največ skrbi utrjevanju obstoječih organizacij in aktivov ZRVS. Nekatere organizacijske spremembe so nastale hkrati z organizacijsko preobrazbo krajevnih skupnosti na območju občine. Sedaj je dosežena takšna organiziranost ZRVS, da omogoča in pogojuje izvrševanje vseh nalog znotraj organizacij ter vsestransko povezavo in sodelovanje z vsemi drugimi dejavniki v bazi t. j. v krajevnih skupnostih.

Na območju občine je sedaj ustanovljenih in deluje:

- 12 krajevnih organizacij ZRVS
- 3 osnovne organizacije ZRVS
- 17 aktivov RVS v posameznih KS, šolah in OZD.

Tudi pri letošnjem preverjanju znanja in ocenjevanju sposobnosti rezervnih vojaških starešin so uporabili drugačne, ustreznejše metode od prejšnjih let. Preverjanje znanja je potekalo s kompleksnim obsegom vseh tistih vprašanj, ki so bila obravnavana in posredovana na predavanjih in seminarjih iz programa idejnopolitičnega izobraževanja, splošnovojaškega in samozasčitnega usposabljanja za leto 1981. Preverjanje je bilo organizirano tako, da so rezervni vojaški starešine v manjših skupinah na posameznih delovnih točkah odgovarjali na ustna vprašanja in da so v razpravah dobili tudi ustrezna pojasnila. Preverjanja znanja se je udeležilo 78,42 odstotka rezervnih vojaških starešin od skupnega števila vseh obveznikov.

Na seminarjih in praktičnih vajah je bilo prisotnih 72,96 odstotka rezervnih starešin in udeležba na predavanjih je bila 82,14 odstotka od skupnega števila vseh rezervnih vojaških starešin v občini.

S širšim družbenim uveljavljanjem in pri uresničevanju koncepta splošnega ljudskega odpora in družbene samozasčite so se organizacije in člani ZRVS aktivno udeleževali družbenopolitičnih aktivnosti in to v različ-

nih vlogah, predvsem pa kot nosilci, organizatorji, izvajalci in mentorji na področju podružbljanja obrambnih in samozasčitnih aktivnosti v občini, KS in v organizacijah združenega dela.

Seveda to ne pomeni, da so bili vsi rezervni vojaški starešine enako delavni in da je bila dejavnost organizacij ZRVS povsod zadovoljliva. Ocena dela Zveze rezervnih vojaških starešin v občini je sicer dobra, vendar bi bili lahko doseženi še večji uspehi. Poročilo in ugotovitve opozarjajo, da bo treba v nekaterih organizacijah ZRVS korenito odpraviti nekatere slabosti in pomanjkljivosti in nameniti več skrbi in pozornosti predvsem kadrovske problematiki in še tesnejšemu povezovanju in sodelovanju z vsemi drugimi dejavniki obrambnih priprav. Čimprej bo treba doseči cilj, da bodo organizacije ZRVS samostojno uresničevale naloge ZRVS in da se bo v vseh organizacijah ZRVS okrepilo kolektivno delo, ter osebna in kolektivna odgovornost. To še posebej velja za nekatere organizacije ZRVS na območju mesta Škofja Loka v katerih je največ kadrovskih in drugih težav.

Franč Galičič

Vojaško usposabljanje študentov

Tudi letos so se v kasarni Proletarske brigade v Ilirski Bistrici zbrali študentje prvih letnikov reških fakultet na petnajst dnevnem vojaškem usposabljanju.

Ob prihodu jih je v imenu občanov Ilirske Bistrice pozdravil Vladimir Dimnik, sekretar občinske konference ZSMS Ilirska Bistrica, o pomenu usposabljanja in pridobivanja vojaško-strokovnega znanja pa jim je na svečanosti govoril tovariš Ravnogajec.

V kasarni bodo študentje lahko svoja teoretična znanja, pridobljena na fakultetah izpopolnili s praktičnimi vajami. Poleg vojaškega

usposabljanja se bodo lahko z domačini in vrstniki pomerili tudi v različnih športnih panogah.

Na tehničnem zboru so se študentje najbolj zanimali za oborožitev.

P. Nikolić

Obrambni dan ZRVS Litije

Preizkus znanja in vojaških sposobnosti članov ZRVS imenujemo v Litijah občini »Obrambni dan«.

Zelje predsedstva občinske konference ZRVS Litija so, da bi v tej akciji aktivno sodelovalo čim več tudi na novo sprejetih tovarišic in tovarišev ki nimajo čina pač pa delajo na odgovornih mestih na področju SLO in DS ter ostalo prebivalstvo in mladina, saj je »Obrambni dan« odprtega tipa namenjen za čim širše usposabljanje ZRVS in ostalega prebivalstva.

Obrambni dan naj bi postal množična manifestacija, ki bi prispevala h krepitvi obrambne sposobnosti vseh, utrjevala tovarištvo, bratstvo in ljubezen do domovine in vseh pridobitev NOB.

Rezultati letošnjega obrambnega dne so pokazali, da smo bili letos v marsičem uspešnejši. Obrambni dan je potekal v prijetnem vzdušju ter zelo delavno. Med pohodom so skupine reševale taktično nalogo kjer je bil poudarek na protiočepni borbi, osvežile so si znanja iz topografije ter se seznanile z bojnimi lastnostmi avtomatske puške. Na cilju, 12 km oddaljenem strelišču, pa je vsak pokazal in preizkusil svoje sposobnosti v streljanju z avtomatsko puško. Niso bili redki, ki so dosegli vse možne zadetke. Na tej delovni točki pa je bilo prikazano tudi streljanje z ročnim minometom. Pripricali smo se v učinkovitost tega orožja.

R. M.

Uspešni študenti SLO

Na študijskem praktiku-mu so bili v črnomaljski garniziji študentje katedre za SLO pri Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo. Vseh 50 študentov, med njimi je bilo tudi 17 študentk je uspešno opravilo praktične vaje, ki so del študija te družboslovne smeri. Študente čaka potem še drugi tabor v naslednjem letniku, medtem ko bodo kasnejše generacije odhajale na prakso na teren v tabor le

Razvitje prapora

V počastitev praznika krajevnih skupnosti Lokve-Petrova vas pri Črnomlju in seveda dneva vstaje v letošnjem jubilejnim letu je bila pred gasilnim domom v Petrovi vasi prisrčna slovesnost. Razen domačinov ste slovesnosti udeležili tudi delegaciji krajevnih skupnosti, ki ju veže ime legendarnega komandanta slovenske partizanske vojske Franca Rozmana-Staneta. To sta krajevna skupnost v beograjski občini Vračar in krajevna skupnost v ljubljanski občini Šiška, ki sta že del časa pobrateni. Prebivalci krajevnih skupnosti Lokve-Petrova vas pa slavijo v spomin na dan 13. julij ko je bil Franc Rozman-Stane imenovan za komandanta GS NOV in POS.

Tokrat je general Lado Ambrožič-Novljan botroval slovesnemu razvitju prapora krajevnih organizacij ZB v krajevni skupnosti Lokve-Petrova vas in med drugim pozdravil politično pobudo pobratenih krajevnih skupnosti povezanih z imenom komandanta Staneta, da naj bi občina Črnomelj prostor kjer je bilo v Lokvah naselje glavnega štaba, in okolico spomenika, kjer se je komandant Stane smrtno ponesrečil, razglasila za spominski park. Letega so že zdaj pripravljeni urediti mladi iz beograjske pobratene skupnosti in seveda tudi iz ljubljanske. Novorazviti pra-

por se je pobratil s praporom KO ZB KS Komandant Stane Ljubljana Šiška, zatem pa je predsednik GG Novo mesto izročil poštrenovalnim gasilcem krajevnih skupnosti Lokve-Petrova vas novi kombi, za služnim krajanom so podelili plakete OF, gasilcem pa stanovska priznanja. **Staš**

Dobro sodelovanje

Osnovna organizacija ZRVS Kozje že več let tesno sodeluje z OO ZRVS Braco Nemet iz Zagreba. Na osnovi listine o pobratenju, ki so jo podpisali pred 4 leti sodelujejo pri usposabljanju članov, spoznavanju zgodovine NOB in revolucije in pripravljajo medsebojna srečanja.

Tako so člani s Kozjanskega že spoznali pomembne spomenike in dogodke iz borbe Zagreba za osvoboditev. Posebno zanimiva so bila srečanja s preživeli člani Zagrebskega odreda. Skupaj so bili pred dvema letoma pri Duhu na Ostrem vrhu. Zanimivo je bilo srečanje na Kozjanskem, kjer so si s posebnim zanimanjem ogledali Virštanj, kjer je padel zagrebski sekretar Edi Leskovar, ko je čakal na vozo s kozjanskimi aktivisti.

Letos jih je skupna pot vodila po Dolenjski. Najprej so se seznanili z življenjem med NOB na Rogu in si ogledali

Bazo 20. Pot jih je vodila v Žužemberk, kjer jim je predstavnik ZB podrobno opisal borbe s tujim in domačim sovražnikom med NOB. Položili so venec k spomeniku na Cviblju, ki stoji v spomin na 1250 žrtev.

Popoldan so si ogledali samostan Pleterje in izvedeli za sodelovanje menihov v NOB. Nato so šli na Javorovico, vas v Gorjancih, kjer je 16. 3. 1944 padel skoraj ves 4. bataljon Cankarjeve brigade. O posledni borbi je pripovedoval eden od preživelih borcev Cankarjeve brigade.

Ob prijateljskem srečanju sta predstavnika obeh organizacij ZRVS obljubila še tesnejše sodelovanje. Zelela sta, da bi se povezale tudi občinske organizacije ZRVS.

Zahvalila sta se tajniku ZRVS Novo mesto, ki je pomagal pri organizaciji tega srečanja. Ob koncu so si zaželeli nasvidenje prihodnje leto na Petrovi gori.

Miha Zakošek

enkrat, ker si bodo študentje pridobili ustrezno znanje za prvi tabor že med služenjem kadrovskega roka v enotah JLA.

V času prakse so obiskali študente člani izvršnega sveta in republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir, generalpolkovnik Stane Potočar-Lazar, generalmajor Lado Kocjan in predstojnik katedre SLO pri FSPN dr. Zdenko Roter. Ob obisku so se pogovarjali s študenti o študiju, praksi in izkušnjah, ki so jih doslej pridobili.

M. Dimitrić

Proslava z prvo umetniško razstavo

V KS Zadvor so v počastitev svojega krajevnega praznika, 40-letnice ustanovitve Molniške čete in 10-letnice odkritja spomenika tej prvi partizanski četi na Slovenskem priredili v zadružnem domu 56. samostojno umetniško razstavo slikarja in kiparja Maria L. Vilharja, avtorja tamkajšnjega spomenika. Predsednik Skupščine občine Ljubljana Moste-Polje Marjan Moškrič, pokrovitelj te razstave, je v svojem otvoritvenem govoru med ostalim dejal: »Ko proslavljamo pomembne dogodke izpred 40 let, ko se je v naših krajih začel oborožen boj proti okupatorju nam je prijetno, da se srečamo s starim znancem. Z njim, ali še

bolje z njegovim delom, njegovo umetniško izpovedjo, se srečujemo prav za prav vsak dan, vedno kadar gremo k spomeniku Molniški četi. Občudujemo spomenik, ki živo ponazarja tiste težke dni, a se pri tem premalokrat spomnimo avtorja, človeka, ki je znal idejo in smisel upora izoblikovati, jo vliati v beton, tako, da je ostala večna. Spomenik, ki simbolizira revolucionarni in narodnoosvobodilni boj naših krajev je tako vsebinsko kot oblikovno izredno interesanten. Na prvi pogled enostaven, a z veliko vsebine in umetniške pretresljivosti. Zato ni slučaj, da je bil med deli, ki so bila predlagana za zvezno nagrado 4. julij –

to je najvišjo nagrado, ki se daje za umetniške stvaritve na temo NOB. Takrat, ko smo gradili spomenik, smo spoznali Maria Vilharja tudi kot človeka in tovariša, ter bili navdušeni nad njim. Žal se poslej nismo več srečevali in je tako minilo celih 10 let, da se z njim ponovno snidemo. Tokrat se nam je predstavil kot slikar z katerim je bila odprta v naši KS tudi prva umetniška razstava...«

Mario L. Vilhar, ki je imel doslej 38 svojih razstav po Jugoslaviji in 17 v tujini (Danska, Italija, Švica, Nizozemska) je znan tudi kot oblikovalec. Med mnogimi deli je oblikoval tudi značko Baze 20, spominski znak ljubljanske

Mario L. Vilhar v podnožju svojega 7 m visokega spomenika Molniški četi (Foto: Franci Rozman)

X. SNOUB in pred kratkim znak XIII. zbora gorenjskih aktivistov in borcev NOV. Sedaj snuje plaketo Rašiške čete in plaketo borcev NOV občine Ljubljana-Siška, kakor tudi spominsko medaljo ljubljanske X. SNOUB. Rez. letalski kapetan Mario L. Vilhar je znan tudi med rezervnimi starešinami, saj se je vključil v delo te organizacije od njenega vsega začetka. Med številnimi priznanji in odlikovanji za svoje umetniško, kulturno in družbenopolitično delo mu je bila leta 1978 dodeljena tudi zlata plaketa ZRVS Jugoslavije, kot novinarju za 25-letno delo pa srebrna plaketa Zveze novinarjev Jugoslavije.

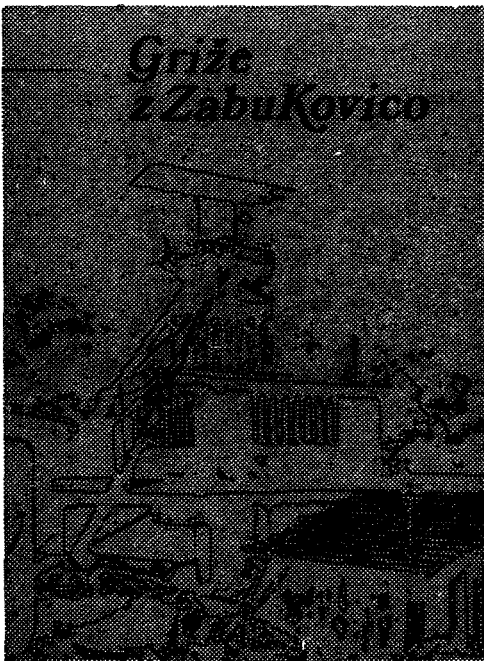
Monografija »Griže – Zabukovica«

V občini Žalec izide vsako leto monografija ene izmed krajevnih skupnosti, običajno tiste, kjer so proslave občinskega praznika. V letošnjem letu je bila osrednja proslava v KS Griže in ob tej priložnosti je izšla monografija KS Griže pod naslovom »Griže – Zabukovica«. Monografija je izšla ob 40-letnici napada na rudnik Zabukovica in ob 60-letnici delavsko prosvetnega društva Svoboda – Griže.

Posebno vrednost tej monografiji dajejo objavljeni prispevki iz obdobja predvojne delavske gibanja na tem območju in iz obdobja NOB. Prispevki znanih komunistov in prvoborcev Albina Vipotnika, Rudija Cilenška, Petra Šprajca, Ludvika Zupanca in osebni spomini Vilija Rebersaka o znanih in izredno pomembnih dogodkih, dajejo knjigi poseben pomen.

Pred nami je knjiga, ki kljub manjšim pomanjkljivostim, daje pregled dela in življenja na tem območju, znanem po močnem predvojnem revolucionarnem gibanju in močnem gibanju med NOB. Pred vojno so Griže štejele okoli 2000 prebivalcev, od katerih jih je 72 padlo kot borcev NOV, 35 jih je bilo ustrelenih kot talcev, ostalih žrtev fašizma pa je

bilo 37. Knjigo je likovno opremil akademski slikar Rudi Spanzl. **Franc Ježovnik**

Razločki med prvo in drugo izdajo

V drugi izdaji knjige Tomšičeva brigada – uvodni del, ki bo predvidoma izšla do 20. avgusta 1981, ne bo nič bistveno novega. Od prve se bo razlikovala predvsem po odpravi tiskovnih napak in datumskih neskladij, ki jih je prej mrgolelo zlasti v prvi polovici knjige, razlikovala pa se bo tudi po izpopolnitvah v imenih in manjših snovnih dopolnitvah, ki pa vsebine ne širijo na nova področja. Zaradi tega smo jo podnaslovili kot »drugo, izpopolnjeno izdajo«.

Izpopolnitve so nastale pretežno na podlagi pripomb, ki so jih dali: Viktor Avbelj-Rudi, Anton Štampohar, Vlasto Kopač, inž. Dušan Bravničar, Vlado Mišica-Miha in Leopold Skol. Pripombe Viktorja Avblja-Rudija so bile tako tehtne, da je bilo treba dodati novi strani 169 in 170, upošteevane pa so še na straneh 132, 185, 206, 207, 210, 228 in 229. Podobno velja za pripombe Antona

Štampoharja, ki so upošteevane na straneh 85, 86, 94, 96, 97, 112, 113, 119, 120, 126, 146, 149, 154, 166, 175, 176, in 177. Pripombe Vlasta Kopača so razjasnile delovanje Franceca Pintarja v Turistovskem klubu Skala, medtem ko je svoje delovanje skromno zamolčal (glej stran 108, kjer bi bilo treba omeniti še Bena Anderwalda). Pripombe inž. Dušana Bravničarja so upošteevane na straneh 157, 158, 162, 168, 170, 182 in 183, vendar pa jih večino ni bilo mogoče upoštevati, ker je šlo pretežno za dopolnitve, ki bi povzročile razširitev knjige in nepremostljive tehnične težave. Pripombe Vlada Mišice-Miha so upošteevane na straneh 154 in 157, pripombe Leopolda Skola glede šentiviške Vzajemnosti pa na straneh 168 in 169. Izpopolnitve je odobrila komisija za zgodovino Tomšičeve brigade na svoji seji dne 14. marca 1981.

Manjše pripombe za popravke imen so poslali še

Mirko Klančar, Stane Jajtič, Alojz Plavec-Slavko, Velimir Kraševac-Igor in Vladimir Badovinac. Poleg tega je Stane Škrabar-Braskar opozoril na napake pri treh skicah, Stane Boh-Vene pa na objavo napačne fotografije na str. 384, medtem ko sta bili fotografiji na strani 320 zamenjani, nova boljša fotografija pa bo natisnjena na str. 180 (Filip Tekavec-Gašper).

Ker so bile v prvi izdaji nekatere letnice napačno natisnjene in ker je zaradi časovne stiske in pretrujenosti prišlo tudi do drugačnih datumskih neskladij, napak v imenih organizacij in posameznikov, do imenskih napak v skicah in celo do zamenjave fotografij, pa tudi zato, ker bo druga izdaja sploh zelo izpopolnjena, je za strokovno rabo (šola, knjižnice, znanstvene ustanove in zgodovinarji) veljavna samo ta – druga, izpopolnjena izdaja.

Franci Strle

Razpis na temo Zmaga mrtvega bataljona

V okviru proslave Zmage mrtvega bataljona na Pokljuki razpisujeta konferenca ZZB občine Radovljica in domicilni odbor skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna v Kranju natečaj za najboljši spis ali pesem na temo Zmage mrtvega bataljona.

Razpis je namenjen učencem 8. razredov osnovnih šol v občinah Domžale, Cerkljica, Jesenice, Kamnik, Kranj, Logatec,

Radovljica, Škofja Loka, Trzin, Vrhnika in Ljubljana-Siška. Najbolje je, da učenci obiščejo spomenik in grobišče 3. bataljona Prešernove brigade in povabijo predavatelja Franca Jernejca-Milčeta (Ljubljana, Puterlejeva 39, tel. 41-824), ki jim bo pripovedoval o junaškem boju in herojski smrti bataljona.

Gradivo na naslovno temo je tudi v knjigah: Tone Svetina: Ukana, Mile Pa-

vljin: V ognju in snegu, Tone Svetina: Rdeči sneg Triglava in Franc Jernejc-Milčeta: Zmaga mrtvega bataljona.

Svoje vtise in svoja čustva naj vsak učenec potem napiše na največ treh tipkanih straneh. Šole bodo organizirale ocenjevanje po svojih komisijah in dva najboljša spisa v petih izvodih s podatki avtorjev poslale občinski konferenci ZZB Radovljica do 31. 10. 1981.

Deset najboljših sestavkov bo 12. decembra nagrajenih na proslavi pri spomeniku 3. bataljona Prešernove brigade. Nagrajeni spisi ostanejo last skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna, in bodo našli mesto v muzeju brigade Franceta Prešerna, lahko pa bodo tudi javno objavljeni.

Ivan Javor-Igor Slavko Staroverski

Utrinki iz življenja in dela kurirjev na P-4

Na obronkih Javornika nad Črnim vrhom, pod Škvarčevo domačijo, so se sredi marca 1943 zbrali borci: Ivan Čuk-Slavko, Venceslav Velikonja-Kras, Alojz Krašna-Zmag, Evgen Kobal-Davorin, Milko Črnigoj, Rajko Bajec, Filip Trbižan-Viktor, Tine in Karol ter njihov komandir Ahacij Marc-Gustelj, ki jih je poveljstvo določilo, da tamkaj ustanovijo kurirsko karavlo in organizirajo ter vzdržujejo zveze od dela Trnovske planote do Pivke in Grčerevca ter med Vipavsko dolino in Idrijsko kotlino.

Ustanovitev kurirskih enot, med temi tudi te kurirske postaje, je narekoval splošen razmah NOG in občutno večanje števila bojnih enot NOV, da bi zagotovili brezhibne medsebojne zveze, neobhodne za nadaljnji razvoj NOB ter organizacije in vodenje akcij. Razen kurirskih opravil pa je kurirska postaja predstavljala na območju svojega delovanja tudi pomemben obveščevalni dejavnik za zbiranje podatkov o sovražniku, uspešno pa so kurirji delovali tudi na propagandno-političnem področju, saj so njihove zveze prepletale vse območje delovanja operativnih enot in organizacije osvobodilnega gibanja na terenu. Taka organizacija zvez se je obdržala do jeseni 1943, po razpadu Italije pa je bila ustanovljena motorizirana enota kurirjev na Predmeji, ki je začasno prevzela vlogo nekaterih dotedanjih terenskih kurirskih enot. Po vdoru nemškega okupatorja na Primorsko pa je bilo onemogočeno delovanje motorizirane enote kurirjev in naslednja organizacija zvez, je zopet dobila prvotno obliko, ki se je potem obdržala do konca vojne 1945.

V takih okoliščinah je 1. januarja 1944 zastavnik Ivan Čuk-Slavko po naročilu poveljstva ponovno formiral kurirsko postajo na Javorniku, ki je dobila

oznako »P-4«. V njej se je do konca vojne zvrstilo 20 kurirjev in trije komandirji. Zaradi sovražne aktivnosti na tem območju, je kurirska postaja večkrat menjala svojo lokacijo, vendar se je ves čas do konca vojne zadrževala na območju Javornika in okolice Podkrajja.

Sovražniku v okoliških postojankah, je bila postaja trn v peti. Vztrajni poskusi, da bi jo odkrili in uničili pa so bili neuspešni. Z nenehnim zasledovanjem jim je sicer nekajkrat uspelo izslediti postajo, končne akcije, da bi jo uničili pa so se jim vedno izjalovile.

Tako je v zgodnjem jutru 20. maja 1944 močnejša domobranska enota iz Hotedršice obkolila in napadla postajo, ki je bila na pobočju med Hrušico in Vodiciami. Ko so z ognjem iz vsega orožja napadli je kazalo, da kurirji nimajo možnosti za preboj. Njihova odločnost, iznajdljivost in smela akcija pa so potek dogodkov popolnoma spremenile, tako da se jim je uspelo prebiti iz obroča. Poleg tega so uspeli rešiti iz tabora tudi vsokurirsko pošto, orožje in streliške.

Sledili so strogi ukrepi komandirja Slavka, ki je odločno zahteval brezpogojno poostreitev vseh varnostnih ukrepov za varovanje postaje, kurirskih poti in javk. Zaradi tega je za sovražnika postala kurirska postaja ne-rešljiva uganika. Sklepali so, da se je umaknila iz tega območja, motila pa jih je prisotnost kurirjev, ki se po napadu ni zmanjšala. Še poseben zaplet pa je domobranci prineslo opozorilo njihovega štaba, ki je oporekalo njihovi poročila o uničenju kurirske enote in jih opozarjalo na prisotnost kurirjev na tem območju. Tedaj so kurirji zgradili leseno brunarico v gozdu jugovzhodno od Podkrajja, da bi v njej prezimili 1944/45. Domobranci so jo odkrili in pripravili na-

pad. Ko so kurirji to zvedeli, so si uredili bivališče nekoliko globlje v Nanosu, do prešnje brunarice pa vso zimo vzdrževali sveže sledi in s tem zavajali sovražnika, da je udarjal v prazno.

Že na pragu svobode v drugi polovici meseca aprila 1945, ko so se z onstran Kolpe že slišale silovite eksplozije topovskih granat, ko je IV. armada NOV nezadržno prodirala proti Istri in Trstu, pa se je na tem območju nagrmadila množica umikajočih se Nemcev, četnikov, ustašev in druge sovražne drhali. Da bi si utrla pot proti Zahodu, je spotoma prirejala uničujoče orgije in strahovito nasilje nad civilnim prebivalstvom, ki je simpatiziralo z narodnoosvobodilno vojsko.

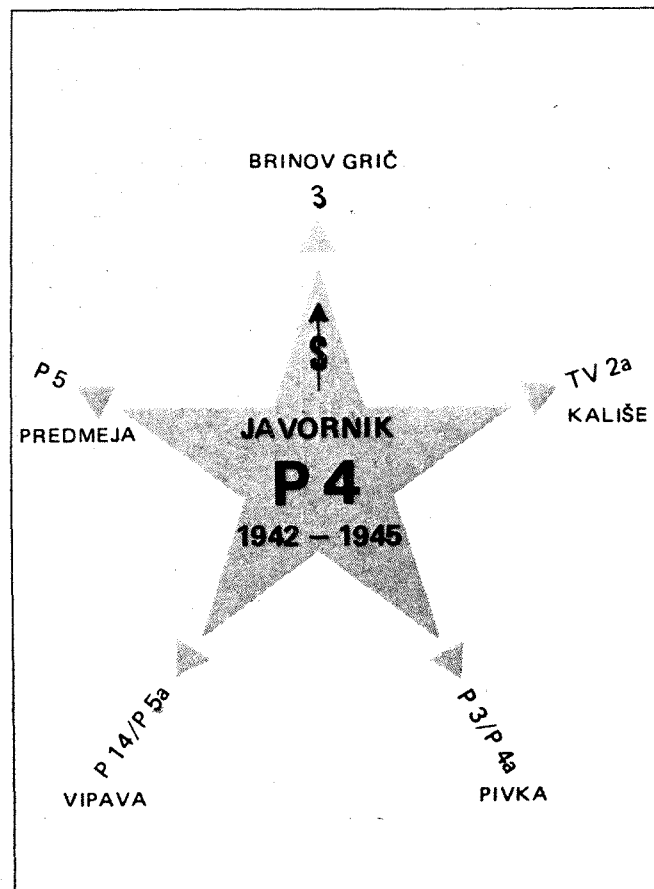
Kurirji so tedaj taborili nekoliko globlje na vzhodnem pobočju Nanosa. Ko so se nekega zgodnjega jutra odpravljali na posamezne kurirske poti, so presenečeni ugotovili, da so popolnoma obkoljeni. Noben preboj se jim ni posrečil. Tako so se umaknili na pobočje nad taborom in ugotovili, da je tudi vrh vzpetine nad njimi že zaseden in da se je tu ugnedila četniška skupina z mitraljezom. Kmalu so v kotlini opazili večjo sovražno skupino, ki je vdrla v njihovo taborišče. S tem pa so tudi spoznali neprijetno resnico, da preboj ni več mogoč, ker je na vseh straneh taka množica sovražne vojske, da lahko skupino desetih kurirjev takoj uničijo, če bi jo le odkrili. Kurirji so se zavedali, da ta odločitev obnem pomeni boj na življenje in smrt, v katerem bi zagotovo izkpravili do poslednjega. Toda odločitev, ki je bila sicer kruta, je bila brezpogojna, odločna in zavestna. Nobenemu kurirju ni bilo do

ttega, da bi prišel v roke podivjanih četnikov in Nemcev.

V presledkih je lajala četniška strojnica na vrhu vzpetine in to se je ves dan ponavljalo. Njeno regljanje je neusmiljeno odmevalo v ušesih kurirjev, ki so iz skalovja opazovali sovražne skupine, ko so dobesedno prečesavale teren okrog njih. Nekatere so se v iskanju že nevarno približale njihovim položajem, pa so v zadnjem trenutku skrenile v drugo smer. Žvižganje svinčenk, surova povelja nemških in četniških oficirjev, tuljenje rogov, s katerimi so se četniki med seboj sporazumevali, je nekatere kurirje že spravljalo ob živce. Minute in ure so se vlekle v neskončnost, dokler se sovražna krdela niso pričela umikati iz pobočja. In šele proti večeru so odhajale poslednje skupine sovražnika, kar je prinašalo olajšanje in konec negotovosti.

Kronika dogodkov te kurirske karavle in njenih kurirjev je preobširna, da bi jo lahko spoštljivo upodobil v enem samem prisnem prispevku. Številni izjemni podvigi, junaška in požrtvovalna dejanja, prepletena z nadčloveškimi napor, bodo povečini ostala skrivnost prostranih planjav Trnovske planote, pobočij Javornika, Trševja in Hrušice, skalnatih gozdnih pobočij in vrtač ponosnega Nanosa ter prelepih livad in košenec Vipavske doline, kjer so se prepletale kurirske poti in kjer so kurirji doživljali najbolj kritične in razburilive trenutke pri vzdrževanju kurirskih zvez, opravljanju obveščevalne dejavnosti in aktivističnega dela na terenu. V spominih kurirjev in domačinov, ki jih je družila ista usoda in ki so s skupnimi naporoma premagovali težave, se le še kot megle podobe pojavljajo predstave dogodkov, ki so jih v tedanjih vojnih razmerah dojemali kot nekaj vsakdanjega. Pa vendar je kratko in smiselno bogato obdobje, ki so ga kurirji preživeli z domačini tega kraja, pomemben splet dogodkov in doživetij, ki so v boju s sovražnikom kalile njihovega duha, kovalale tovarstvo in revolucionarno zrelost ter nadaljnega poleta v neizprosni boju zoper okupatorje in za plemenite cilje narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda.

Kurirska postaja, kot enota NOV s posebnimi nalogami, načeloma ni napadala sovražnih enot, ne njihovih postojank in ni v juriših osvajala mitraljeških gnezd za beton-

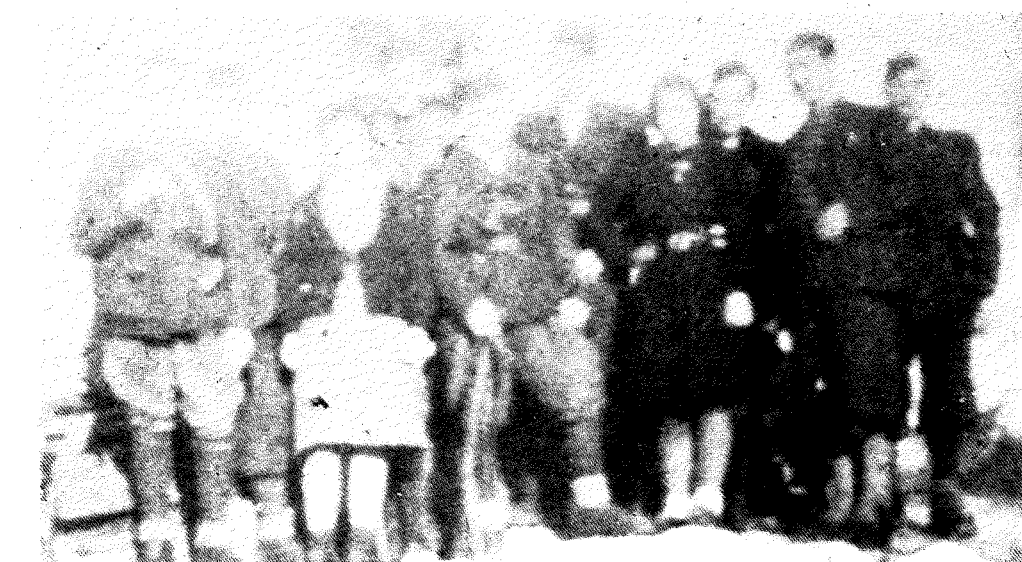

skim obzidjem. Kurirji so se s sovražnikom spopadali na kurirskih poteh in v teh neenakih spopadih doživljali trde preizkušnje bojne duha. Z nadčloveško voljo so se prebijali iz sovražnih obkolitev, se v nemogočih razmerah prebijali skozi sovražne zasede, da bi prenesli do dogovorjenega mesta sporočila in odločitve usodnega pomena za enote NOV in njihove akcije. Nenehni poskusi sovražnika, da bi ohromil nemoteno delovanje kurirskih zvez, so kot moreča nadloga spremljali kurirje na njihovih poteh, ko so prenašali pošto in svežnje literature na kurirske zveze. Sovražne zasede in pasti so bile na dnevnem redu in le bogate izkušnje in prekaljena spretnost so jih reševale, da so jih uspešno obvladovali in se prebijali na cilje.

Bojne duha in poleta ter prepričanja v zmago pravičnega boja, preziranje žrtv in naporov, je v zavesti kurirjev vzpodbujala nesebična pomoč, sodelovanje in žrtve domačega prebivalstva teh krajev, ki je družno s kurirji prenašalo tegobe in napore v času NOB. Številni domačini so bili žrtve sovražnikovih ukrepov, ko je le-ta poskušal onemogočiti zveze kurirjev z domačini in bi osamljenje zlahka onemogočil in uničil. Te poskuse sovražnika so spremljali nasilje, ropanje, pregoni in zapiranje, kar pa je v nasprotju z njihovim ciljem še tesneje povezovalo kurirje in domačine v skupnih naporih, ki jih je terjalo boj za dokončno osvoboditev.

Svoboda se je bližala, kot bi jo prinašali topli tokovi prijetnega spomladanskega obdobja. Bojne enote NOV so se zbirale v udarne formacije, ki naj bi zadale še poslednji udarec sovražniku in ga pognale iz svoje domovine. Tedaj pa je pretresljivo odjeknila vest, da so krogle iz sovražnikove strojnice pokosile še enega izmed kurirjev. Janeza Trkmana, domačina iz Podkrajja, so Nemci ubili tik pod vasjo, ko je opravljal kurirsko dolžnost in ugotavljal podatke o gibanju sovražnika. Z njegovo izgubo je nastala praznina, ki se je zajedla globoko v zavest kurirjev in domačinov. S spoštovanjem in hvaležnostjo za njegove podvige in junaštvo so se poslovili od svojega kurirja in dobrega tovariša, ki mu ni bila naklonjena sreča, da bi dočkal tako željeno svobodo.

Grmenje topov, ki je proti koncu aprila 1945 naznanjalo prihod IV. armade NOV proti Primorskemu in Trstu, pa je obenem tudi prinašalo konec svojevrstne vloge, ki so jo med NOB odigrali kurirji na Primorskem. V splošni ofenzivi enot NOV za dokončno osvoboditev je bila poleg drugih tudi kurirska karavla P-4 vključena v sestav IV. brigade VDV in je po nalogu štaba brigade skupaj z drugimi enotami NOV prodirala skozi Vipavsko dolino v Gorico, kjer je v pouličnih bojih s sovražnikom bojevala še poslednjo bitko za pregon okupatorja in domačih izdajalcev preko Soče proti Zahodu. **Anton Erjavec**

Kurirji s postaje P-4

Že hudo bolan je izpolnil obljubo

Ljudje so nam zaupali

Ob vsakem srečanju sva rada pokramljala o vseh najinih skupno prehojenih kurirskih poteh in še o marsičem, kar nas je vezalo v tistih hudih dneh naše revolucije. Danilo Eržen je bil eden tistih skromnih in predanih fantov, doma iz Gor nad Idrijo. Nikoli mu ni bila nobena naloga pretežka in je izpolnil vse, kar mu je bilo naloženo. V decembru leta 1942 je prišel v Vojkovo četo, ki je takrat taborila v Trnovskem gozdu. Pred prihodom k partizanom pa je aktivno delal za NOB na širšem idrijskem območju in tudi sodeloval v raznih akcijah.

Nekaj časa je bil v Vojkovi četi, sodeloval je z Jankom Premrlom-Vojkom v več akcijah okrog Idrije in Črnege vrha. Te akcije oziroma naloge so bile izredno zahtevne in odgovorne, saj je sam pridobil za akcije in odhod k partizanom veliko fantov. Kmalu se je znašel med kurirji kurirske postaje št. 3, ki je bila na Brinovem griču, in tako sva se srečevala pri vzdrževanju zvez med kurirsko postajo pri Glavnem štabu NOV in PO Slovenije, ki je bil takrat v Dolomitih, in Primorsko. Vodila sva tudi nekaj večjih skupin iz Primorske čez Notranjsko na Dolenjsko.

Poleti leta 1943 je skupno šel z nekaterimi tovariši odšel v VOS za idrijsko območje. Februarja 1944, ko je imel že čin poročnika, pa je odšel na komando mesta Vojsko za obveščevalnega oficirja, v aprilu istega leta pa je bil imenovan za šefa obveščevalne točke B-9 9. korpusa, kjer je ostal vse do konca vojne.

Tudi po vojni sva se večkrat

srečevala in tudi skupaj službovala v nekaterih enotah JLA. Ko sva skupno obujala spomine na preteklost, sem ga večkrat spodbujal, naj bi kaj napisal iz bogate zakladnice svojih spominov. Dokler je bil v redni službi, ni imel časa za to, saj je bil več kot polno zaposlen. Ko pa se je leta 1956 upokojil in odšel iz JLA, se je kmalu z družino naselil v Cerje nad Hrvatini, kjer se je tudi razdal v družbenopolitičnem delu na terenu. Že med hudo boleznijo, ko se mu je iztekalo bogato življenje, je napisal nekaj izredno zanimivih spominov iz narodnoosvobodilne vojne, ki ne bi smeli v pozabo.

Vosovci na Idrijskem od maja do septembra 1943

Ob koncu maja 1943 sem bil tako poslan za komandirja kurirske postaje PO skupaj z bratom Bogomirjem, Svarunom (Carlov s Kanomlje) in Borutom. Svojo »karavlo« smo si uredili v Ljubevski grapi pod Ovcjim gričem.

Glede na to, da smo bili na vsem tem obširnem območju edina partizanska enota, nismo opravljali le kurirskega dela, temveč je bila naša naloga vsestranska. Predvsem smo organizirali in pridobivali sodelavce na terenu, ki so nas obveščali o dogajanjih v okupatorskih vrstah in o tistih, čeprav redkih, ki so bili pripravljeni sodelovati z okupatorjem. Glede na tak značaj našega dela smo bili že prav kmalu preimenovani v Varnostno-obveščevalno službo. Vodstvo nam je zato poslalo v pomoč še

pet tovarišev: Branka Jerkiča, ki je zdaj generalmajor JLA, Srečka Stupico iz Sodražice, Mihajla iz Ljubljane ter Vinka in Rajka iz Sel pri Vipavi. Iz nekaterih drugih enot pa so se nam priključili Franc Mohorič, Filip Mervic in Mavri.

Malo nas je bilo za tako obširno območje. Toda na terenu smo imeli mnogo sodelavcev, ki so bili pripravljeni za nas vstati ob kakršnikoli uri in odnesti poročila tudi več ur daleč. Gotovo ne bom vseh naštel, vendar je prav, da se spomnim vsaj nekaterih. Pozabiti ni mogoče Tilke Veševnikove in gostilničarja Janeza Balantovega iz Dolenjega Vrsnika, ki sta bila kasneje že po razpadu Italije izdana in zločinsko umorjena. Pozabiti ni mogoče obeh Kavčičev iz Zirovnice – Naceta in žene – oba sta bila že v letih, a jima ni bil nikoli noben napor prevelik, samo da sta nam pomagala, pa Kovačevih z Idriške. Ob vsaki uri smo se lahko ustavili pri njih, vrata so bila za nas vedno odprta, dekleta pa so nosila pošto, kamorkoli je bilo potrebno. Pa Cigaletova Fanci z Gor, vse-skozi je bila naša nepogrešljiva terenka. Potrebno je povedati nekaj besed tudi o naših domačih, o mami, materi 12 otrok, od katerih je imela štiri pri partizanih, o sestri Zinki in Stefanki, ki sta slabotni obdelovali borno bajtarijo zato, da sta nas partizane lahko oskrbovali s hrano, pa o sestri Milki v Cegovnici, ki je bila naša najzanesljivejša organizatorka od vseh začetkov našega gibanja in zato dvakrat zaprta in internirana: prvič v Italijo, drugič v Nemčijo. V Ravens-

brück je bila internirana tudi sestra Stefanka, brat Viktor pa v Mauthausen. Ni bilo zato naključje, da so belogardisti mater ničlikokrat postavljali pred zid, jo zmerjali in strašili s smrtjo. Le njenemu trdnemu, kmečkemu značaju gre zahvala, da je vse prestala.

V veliko pomoč nam je bila mladina iz Cegovnice, pa Franc in Mimi Eržen, Tone Seljak, Logarjeve in Lazarjeve iz Brušovca. V pomoč so nam bili tudi mnogi drugi okoliški kmetje in bajtari, saj se skoraj ni zgodilo, da ne bi dobili pomoči, ki smo jo nujno potrebovali.

Ze kmalu ko smo prišli v te kraje, so nam terenci v Idriško in Zirovnici začeli pripovedovati, da se večkrat pojavijo pri njih četniki, svojo postojanko so imeli v Izgorah nad Žirni in preprečujejo ljudi za sodelovanje z njimi, češ, da se bojujejo proti okupatorju in da so le oni edina prava jugoslovanska vojska. Prav kmalu smo naleteli tudi na skupino osmih partizanov »shajkancev« iz Vitkove čete. Komandir Vitko je bil pri prehodu iz Kanomlje prek Vojskarske planote proti Nanosu izdan in ubit prav na pragu svoje domačije. Njegova četa je bila tako razbita in teh osem je prišlo v Idrišek. Medse smo vzeli Maksa in Janeza Milnarja-Jurka, ostalim pa naročili, naj gredo nazaj. Nazaj proti Nanosu niso šli, tega namena prej niso imeli, pač pa smo od domačinov zvedeli, da se skrivajo v gozdu pod Česmelom, da imajo dovolj denarja in si kupujejo piščance in drugo pri sosedih. Jasno je bilo, da so se predali četnikom.

Prav kmalu sta ušla tudi Maks in Borut. Četnikom seveda ni bilo dovolj, da so dobili slabiče na svojo stran, saj so dobro vedeli, da bodo imeli uspeh pri ljudeh le, če dobijo na svojo stran celotno našo skupino, posebno pa naju z bratom. Poskusili so najprej zlepa. Sporočili so nam, naj pridemo k Abrahthu v Zirovnico na pogovor. Sli smo: brat Mirko, Svarun, Janez Lomarski in jaz. Se dobro se spomnim, kako je na poti tja iz Kraljevega kozolca v Zirovnici stopil k nam Bojan Bricev, ki so ga kot italijanskega vojaka v Libiji zajeli Angličani in ga z radijskim oddajnikom poslali v Jugoslavijo. S padalom je padel med bele v Rovtah in je bil zato tudi takrat s četniki v Zirovnici. Naju z bratom je vprašal, če bova tudi midva pristopila k njim. Ko sva mu rekla, da ne, se je oddahnil in rekel: »Se mi je čudno zdelo, da bi vidva šla k tem barabam.« Jasno je bilo, da jih je bil že spoznal.

Ko smo stopili k Abrahthu v hišo, so za mizo že sedeli vsi iz Vitkove čete. Mrko so gledali in na moje vprašanje, kaj tu delajo, niso odgovorili. Gospodar Abraht je prinesel na mizo na velikem krožniku narezano sunko in hleb kruha ter nas povabil naj jemo. Kljub lakoti in vabljeni mizi sem odklonil: »Hvala, nismo lačni.« Kmalu nato je vstopil v izbo zlikan in nadišavljen, da ga je bil ves prostor poln, četniški oficir – kapetan Vuk in še nekdo z njim. Četnika sta začela s političnim govorom in prepričevanjem, češ da sta se partizanski in četniški poveljstva dogovorila za sodelovanje, in da se

moramo zato partizani priužiti četnikom. Ko sta končala, sem jima kratko odgovoril, da nam bodo naši poveljniki že pravočasno povedali, kdaj in komu naj se priključimo.

Vstal sem in pozval svoje tovariše z besedami: »Mi naj gremo! Tisti, ki ste prišli na tano, boste z mano tudi šli. Vaša dolžnost,« sem rekel osmim, »pa je, da greste tja, koder ste prišli. Sicer pa bo tako odgovarjal vsak zase.

Tako se je sestanek končal. Mirko, jaz, Svarun in Janez smo odšli od Abrahtha, drugi so ostali. Kmalu je prišel k nam Bojan Bricev. Dogovorila sva se, da pride čez nekaj dni k nam z radijsko postajo in da se dobimo v bajti pod Česmelom. Ob dogovorjenem času pa Bojana ni bilo. Kasneje smo zvedeli, da so ga zlikali, ko je oddajal resnična poročila zaveznikom prek svoje četniške postaje in so ga v bližini Goropek likvidirali.

Se so nas vabili na sestanek, vendar nismo več šli, saj nismo vedeli, da tudi za nas ne bi bilo več vrnitve. Po Idriškem in Zirovnici so nam nastavljal nasede, na vsak način so nas hoteli dobiti v svoje pesti. Veno teh zased je padel Branko Jerkič, ko je šel po vodo h kmetu pod Kolencem. Ujel so ga in odpeljali v Izgore. Ušel je še vrnil k nam.

Ta čas je odkrito delal za četnike tudi naš bivši terenski sodelavec Vencelj, Maks pa je bil kot četnik večkrat surovougrajal okrog doma v Idriški in grozil ter napadal bratove in neta in ga poskušal ubiti. Zaradi vsega tega smo morali iti še mnogo bolj previdni kot si

19

Vlado Kresnik

Zapiski iz vojnega ujetništva 1941-45

Vse, kar je takrat poginjalo na planjavi smrti zavoljo lakote in zime, je potovalo formalno skozi lazaret. Ekonomat jih je zabeležil kot bolnike, ki so šli skozi lazaretsko oskrbo. Cinizem, prikrit z ukrepom administracije, ki mu ga zlepa ni para v vojnoujetniških analih. Odpeljali smo skladovnice spiskov in jih predali Nikolaju in Ovčeničkovu. Ko je voziček s spiski škripal pred menoj proti sovjetskim barakam, se mi je zdelo, da hodim za pogrebom.

Šestnajsti april, predpoldne. Pred taboriščnim vhodom se je ustavil kanadski

tank. En sam tank. Oficir, ki je slonel v odprti kupoli, je priklical nekaj ujetnikov stalaga in jim povedal, da smo osvobodjeni. Nemški posadki je ukazal, naj se postavi v vrsto za pot v ujetništvo.

Izvedba osvoboditve je bila nadvse prozaična, glede na to, na kaj vse smo bili pripravljeni. Herojski ho-ruk v svobodo je pač izostal.

Glej, za vogalom nemške barake onstran ceste se je pojavil nemški vojak in na tank pred taboriščnim vhodom nameril protitankovski top. Delal je prepočasi. Iz lazaretske mrtvašnice tostran ceste je skočil nanj angleški seržant, ki je po naključju bil na poti v lazaret. Vojaka je brcnil v zadnjico, da se je zvalil v jarek in za njim je tudi rogovi topa zdrknila navzdol.

Ne, tega šestnajstega aprila se je vse obrnilo zoper kakršno koli izvedbo junaštva. Navadna brca je mogla podreti furerjevega vojaka, verjetno zadnjega z orožjem v roki na območju Fallingbostela, ki si je hotel privoščiti nekaj bojevitiga.

Sedemnajsti april, sedma ura popoldne. Komandant Ilić je postavil v vrsto jugoslovansko osvobodeno vojsko. Pred vrsto vojakov se je pojavil polnoštevilni Antifašistični svet stalaga XI B Fallingbostel.

Ilegalnega narodnoosvobodilnega boja v stalagu XI B je bilo s tem konec. Nastopila je doba legalne poti v socializem.

Osvoboditev nas ni osvobodila dela. Uredili smo čitalnico. Aretirali smo »kraljevske« oficirje, ki so prišli hujskat zoper nas, zoper »rdečo azdajo«. Na nekdanje delovno poveljstvo smo poslali komandante-oficirje. Bivšega zastopnika Mitrovića smo maja meseca končno prisilili, da je predal arhiv Antifašističnemu svetu. Arhiv je bil nepopoln. Pogrešali smo na primer akte o Lubaju, izginili so. Ne vem čemu smo bili z Mitrovičem tako obzirni. In spomenik – podrli smo ga. Kapetan Ilić je še enkrat izvedel preiskavo v zvezi s tem spačkom. Nastal je zajeten spis. Naš tisk se je seveda razcvetel. Slobodna Jugoslavija in pozneje Informativni Bilten sta se razrasla. Mirko je iz drobnega podzemeljskega tipkarja postal velezaolžnik.

Iz vsega je nastajal arhiv zapisnikov, dosjejev, biltenov, bilo ga je za velik zaboj. Bili smo še kar naprej v neprestanem gibanju.

A vse delo po šestnajstemu aprilu je postalo nekaj drugega, kot je bilo poprej. Vse je dobilo podoben racionalnega administriranja, ki ga je zmogel vsakdo, in ki se ga je lotil vsakdo. Pridobljeni ilegalčevi instinkti budnosti, vedenje konspiracije, vse je postalo iracionalno, odveč. Ilegalna tehnika je v hipu splahnela.

Da, na svobodo se bomo morali navaditi.

S temi občutki smo bili obdarovani, ko smo zapuščali Fallingbostel in odhajali v zbirno bazo jugoslovanskih ujetnikov in internirancev v Borghorstu.

Štiri stvari iz tega neposredno svobodnega obdobja so se me posebno dotaknile. Prva: drugi dan po osvoboditvi so Angleži privlekli v lazaret nemškega dezerterja »oberfeldapotekarja«. Francoski zdravniki so ga ukazali poiskati. Odbolžili so ga zločinstva, ker si je »prisvajal zdravila, namenjena francoskim bolnikom«. Kasta se v štirih letih ni bila ničesar naučila.

Druga stvar: slovo od Renéja. Prišel je – kot vedno – v coklah, s šalom, roke v preglobokih žepih, pogreznjenih tja do kolen. »Kdaj se vidimo? ... Kje? ... z Nikolajem ... v Moskvi? v Beogradu? v Parizu? ...« Nato je dejal: »Volovodja, ostani kot si, bil si »formidabl«. Hotel sem ga dopolniti: »Stari moj copain, bili smo, mi vsi skupaj ...«. A René je medtem že hitel skozi vrata. Da, človek včasih misli, da se mora odtegniti čustvom tovarištva.

Tretja stvar: »spojitev« Antifašističnih svetov Fallingbostela in Oerbke sredi maja 1945. V resnici je šlo za kooptiranje šestorice članov sveta Fallingbostel (od nas štirinajst) v svet Oerbke. Pozneje, v domovini sem o tem nekje v nekem poročilu napisal tole misel: »S tem (s spojitvijo, opomba) je prehitro nehalo delovati neko (politično) telo, ki je nastajalo iz lastnih sil skozi dolga štiri leta, bilo pa ukinjeno brez opravičljivih razlogov v pičlih nekaj dnevih«. Ta očitek se mi je izoblikoval že tam, ko sem posedal v »skupnem« svetu v

Borghorstu, a ko je bilo že prepozno.

Cetrta stvar: V Borghorstu sva z Mirkom zaboj z našim arhivom iz Fallingbostela, z vsemi dosjeji, s celo založbo Slobodne Jugoslavije ter informacijskih biltenov, z zapisniki sej predala v Jugoslovanskem štabu poročniku Tomiču, delegatu jugoslovanske vojne misije v Parizu. Zaboj z vsebino je v nekaj dneh izginil. Materialni ostanki naše narodnoosvobodilne ilegale so se izgubili.

V drugi polovici avgusta 1945 smo se v Borghorstu tlačili v živinske vagonce za transport v Jugoslavijo. Samo majhna, neznačajna skupina iztirjenec je ostala v emigraciji in se poskrila. Večina nas je odhajala. Veselje, pesem. Vsem se je mudilo domov, domov. Domovina se je prenovila, a vsem je bila poznana, blizu in draga.

Štiri leta ilegalnega dela le niso bila kar tako. Življenje je imelo smisel. Vlak je potegnil proti jugu. Misli vseh so se usmerile v prihodnost, preteklost je bila pozabljena.

Ne povsem. Zdelo se mi je, da imam pravico do utrinkov spominov, spomin na vse tiste, od katerih se nisem utegnil posloviti. Koliko čudovitih ljudi sem srečal, ne gre jih ponovno naštevati. Srečali smo se z njimi zaradi množične deformacije nekega naroda.

Julij 1966. Na Irškem vencu Fruške gore smo se sestali večina ilegalcev stalaga XI B Fallingbostel. Okrog upokojske »rente« nastajajo ponekod problemi.

Srečanje je navrglo spomine. Ujetništvo je zdavnaj mimo, zaboj z arhivom v Borghorstu, Internacionalni partkomitet, protifašistični organizmi in udarne desetine in bunker in ponarejevalna tehnika – spomini so ostali. In mnogi ljudi je ostalo. Nezahtevni, delovni ljudje, kot ustvarjeni, da delajo in da se na njih pozablja.

Obračam liste albuma.

Upokojenec... Umrl... Uradnik... Umrl... Upokojenec...

Vmes en spomeničar, Drago Dudvarski.

Zapiske pišem med delavci na začasnem delu v Švici. Zamotana so pota usode. Usoda prezira spomine. Konec

cer. V Idršek smo prihajali le ponoči, sestajali pa smo se vselej le zunaj hiše. Tako smo spet prišli neke noči ob enajstih zvečer Mirko, Mihajlo, Srečko Stupica, Filip Mervic in jaz. Sedeli smo nekaj metrov od Kovačeve hiše in se pogovarjali z domačimi o nalogah, ki jih bo treba izvršiti. Z druge strani smo zagledali tri četnike, ki so se bližali hiši. Tudi oni so nas opazili, vendar so videli le dva od nas, in so zato zavpili: »Roke v vis!« Po glasu sem spoznal Maksa in sem mirno odgovoril: »Maks, te že poznam. Če nam imaš kaj povedati, pridi bliže!« Z njim sta bila še mesar Makuc in Menart. Postavili smo se v vrsto eden proti drugemu s puškami. Zavpil sem: »Roke v vis!« Maks je sprožil, vendar mu je Srečko zvil roko in obrnil puško tako, da mu je prestrelil le hlače. Uspelo nam je, da smo vse tri obvladali in jim zvezali roke. Zasliševal sem jih, po kaj so prišli. Niso hoteli odgovorjati. Končno pa je Menart le povedal, da jih je poslal kapetan Vuk, naj nesejo pošto četniškim zaupnikom na Primorsko. Ker nisem odnehal, so nas končno peljali na mesto, kjer so imeli skrite nahrbtnike. Vsak je imel svoj nahrbtnik, v njem četniško, partizansko in belogardiščno kapo, polne nahrbtnike belogardiščne literature in kar je bilo najvažnejše, dvanajst pisem, naslovljenih na župnike od Spodnje Idrje, prek Šebrelje, Dolenje Trebuše, Čepovana, Mosta na Soči vse do Kobari- da. Pisma so bila šifrirana, vsakemu je bila priložena slika Draže Mihajlovića in označeni še trije zaupniki. Priložen je bil tudi zemljevid, na katerem so bile posebej obkrožene Šebrelje. Tu je bil njihov zastopnik župnik, za njih še posebej zanesljiv. Razen tega so imele Šebrelje še posebno izredno pomembno strateško geografski položaj za ta del Primorske, in so zato prav tu nameravali ustanoviti svojo postojanko. Spravl sem pisma in po en izvod literature. Vse to smo odnesli in vse tri

odvedli na Javornik, kjer je bilo takrat naše poveljstvo in jih predali komandantu tovarišu Maksu Percu.

S tem je bilo tudi odkrito in končano prodiranje četnikov v naše kraje. Domači v Podl- lovcah so nam kasneje pripo- vedovali, da so se videle po gozdu navzdol sledi izdajalca Vencija naslednje jutro po naš- em srečanju s četniki. Očitno

Danilo Eržen, maja 1945

je čakal svoje, v prepričanju, da ga bodo ujeli in privleli med nas. Zgodilo se je obrat- no, zato mu je gorelo pod peti- mi. Zatekel se je k belim v Rovte.

Ob kapitulaciji Italije

Kapitulacijo Italije smo do- čakali vsi, dvanajst vosovcev v gozdu nad Ljubevcem. Takoj zjutraj 8. septembra nas je o- tem pomembnem dogodku ob- vestila Ivanka Cigaletova z Gor. Trije smo se odpravili po- gledat na Gore, kaj je možno narediti s tamkajšnjo italijan- sko postojanko, ostali smo odšli v Idrjo. Ko smo prišli v dolino, se je italijanska divizija skupaj z alpskim polkom že pomikala iz Idrje. Naredili smo zasedo pri gozdarski hiši v »Zaspani grapi« in na cesti »Vrh luknje«. Ko se je divizija približevala gozdarski hiši, sem z angleško brzostrelko v roki – dal mi jo komandant Maks Perc, ko nas je obiskal v Ljubevski grapi – stopil pred voja- ke in zahteval, naj položijo oro- žje. Komandant divizije je re- kel, da orožja ne bodo preda- li, da pa je v vojašnici še pri-

bližno 200 pušk in mnogo na- bojev in drugega razstreliva ter da vse to lahko vzamemo, če želimo. Nisem mogel vztra- jati, naj položijo orožje. Bilo jih je več tisoč, nas pa dva- najst. Od komandanta sem za- hteval, naj gre z mano v vojaš- nico, da bi se prepričal, če je orožje res tam. Izkazalo se je, da je govoril resnico. Orožja je bilo tam res dovolj. Peljal me je do Zaspane grape, kjer je bila že zbrana vsa naša sku- pina.

Odšli smo v Idrjo in razoro- žili fašiste. Začeli smo z orga- niziranim zbiranjem prostovol- jcev. Zbralo se je kakih 300 mož in fantov. Vedeli smo, da ne bo dolgo, ko bodo prišli Nemci, in da moramo zato hi- teti. Predvsem smo skrbeli za to, da smo iz Idrje spravili čim- več orožja in hrane. Vse to smo spravljali v smer proti Vojskem. Koliko je bilo dela z najrazličnejšimi prevozi, ve- sta najbolje povedati naša voz- nika Vinko Gostiša in Ludvik Gnezda.

Nemcev res ni bilo treba dolgo čakati. Iz Rak smo stre- ljali nanje s puškami. Nemci so takrat celo ustavili, dvignili belo zastavo in se obrnili. Ver- jetno so to naredili iz taktičnih razlogov. Gotovo je bila to le njihova izvidnica in bi se bili vseeno vrnili. Potem jih še tri dni ni bilo, nakar so prišli še v mnogo večjem številu. Ni ka- zalo, da nameravajo vrniti.

Ni nam preostalo drugega kot umik. Z vsemi na novo mobiliziranimi smo se uma- knili na Rejcov grič. Tu je zdravnik Peter pregledal našo vojsko in odredil starejšim možem, naj gredo vovom. Te- žave, ki so bile pred nami in jih je zdravnik Peter dobro poznal, bi bile za njihova leta kljub zavesti in pripravljenosti le prevelike. Ostali smo odšli naprej proti Beli. Tu smo se ločili. Polovico jih je odšlo z Metodom Trnovcem proti An- gelski gori, polovica pa z me- noj proti Brusovi grapi in na- prep proti Goram. Začelo se je novo poglavje, poglavje mno- žične vstaje Promorske.

Jože Simšič-Jelen

Naši znaki

Maribor 1947

Tudi današnje vrstice bo- do skromne v primerjavi s- tistim, kar se da o obravna- vani temi prebrati neke- drugje. Prav v teh dneh je izšla številka »Časopisa za zgodovino in narodopisje« (izdaja ga Zgodovinsko dru- štvo v Mariboru skupaj z uni- verzo in Založbo Obzorja), kjer je prostovoljnemu delu v Mariboru v povojnih letih namenjenih razmeroma kar veliko strani. Tako ostajamo v okviru te rubrike pri skro- mni predstavitvi maribor- skega tipa značke za prostovoljno delo iz leta 1947.

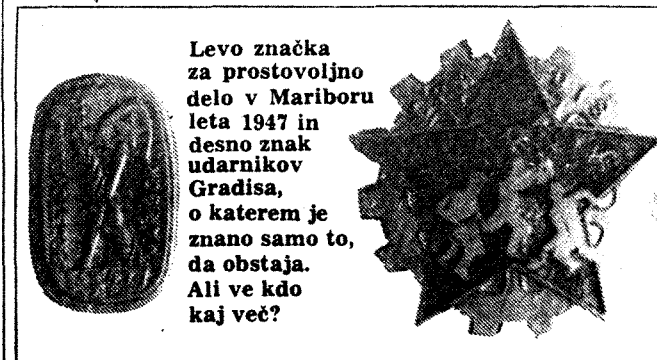
Značko, ki je na sliki, je dobila za svoj prispevek v prostovoljnem delu Maribor- čanka Tončka Potočnik. Le- ta 1947 je bila zaposlena v trgovini. Med opoldanskim odmorom je odhajala s sode- lavci med ruševine v Prešer- novi ulici, na Slomškovem trgu in drugje, ter pomagala pri odstranjevanju podrhtih zidov, opeke in podobnega. Angloameriški bombniki so proti koncu leta 1944 in v za- četku 1945 Maribor temeljito stolkli in je bil najbolj razru- šeno mesto pri nas. Bombe niso delale razlik med Nemci in Slovenci. Odstranjevanje ruševin je trajala vse do pri- bližno leta 1950, toda še dol- go po tistem se je dalo najti to ali ono škrbino, ki je osta- la za bombami. Večina pro- stovoljnega dela je leta 1947 v Mariboru veljalo prav od- stranjevanju teh ostankov vojne. Najprizadevnejši de- lavci so bili odlikovani z zla- timi, srebrnimi in bronasti- mi značkami. Prostovoljci s po 50 urami so bili upraviče-

ni do bronaste značke, s 100 urami dela do srebrne znač- ke in s 150 urami do zlate značke. Ta stroga opredeli- tev upravičenosti do značke pripoveduje o tem, da je de- jansko šlo za prava odlikova- nja. Res so bila izdelana sa- mo kot preproste značke, to- da bogatejšo izdelavo bi si naša domovina v tistih trdih letih težko privoščila. Prva podelitev značk za prostovoljno delo v Mariboru je bi- la na Rotovškem trgu prve dni septembra zvečer. To je še bil čas navdušenosti nad Stalinovo Sovjetsko zvezo in je bil tudi program tako obarvan. Vsak prostovoljni delavec, ki je imel vpisanih voč kot 200 ur dela, je dobil ob znački še spominsko pla- keto in knjigo Lenin ali knji- go Oktobrska revolucija. Ob- javljeno je tudi bilo, da bo pet prostovoljnih delavcev z največ urami odšlo za 14 dni na morje, 40 najboljših z zla- timi značkami pa na izlet v Postojno. Na tej prvi podeli- tvi je bilo podeljenih 65 zla- tih, 95 srebrnih in 418 bron- stih značk. Podeljevanje s

34

tem se ni bilo sklenjeno, ker so prihajali vedno novi in no- vi podatki o opravljenih urah. Tako je bilo novembra podeljenih še 55 zlatih, 60 srebrnih in 275 bronastih značk, toda tudi to število nam ne daje dokončne podo- be v vseh podeljenih znač- kah. Iz navedenih podatkov nam preprosto seštevanje pove, da je bilo prav gotovo podeljenih okrog 100 zlatih značk in k temu je treba do- dati še tiste, ki jih nimamo v naših pregledih. Enako je potrebno dodati verjeten presežek k vsoti prej našte- jih bronastih in srebrnih značk. Četudi bi se potem dalo reči, da število niti ni tako majhno, so vse te znač- ke vendarle zelo redke. Ali so kriva dolga leta, ki so mi- nila od takrat, ali kaj druge- ga – značk ni. Izdelane so bi- le precej skromno iz tanke pločevine. Na znački, ki je visoka 26 in široka 16 mili- metrov, je upodobljena roka z vejico in lopato z zvezdo. Levo piše PROSTOVOLJ- NO DELO in desno MARI- BOR. Spodaj je letnica 1947. Morebiti bo koga zanimalo in bo hotel pobrskati po spi- sku odlikovancev s temi značkami. Mariborski Vest- nik je v eni prvih septembr- skih števil 1947 objavil ime- na in priimke vseh najbolj prizadevnih delavcev ob prej omenjeni prvi podelitvi značk. Mogoče se bo našel tam kdo, ki je tudi že sam davno pozabil, da je bil med odlikovanci...

Janez J. Švajncer

Spomin na obračun pri Marinci vasi

Letošnje 40. obletnice vstaje slovenskega naroda so se Zagradčani in Ambrušani spo- mnili tudi ob praznovanju svojega krajevne- ga praznika, 16. julija, to je tistega dne, ko so partizani leta 1942 izbojevali eno največjih zmag. Gre za znamenito »jurišno akcijo pri Marinci vasi«, kakor jo je imenovalo poročilo štaba ZDO z dne 17. julija 1942 in jo takole popisalo: »Po poročilih naših patrol se je izvedelo, da hodiho Italijani vsak drugi dan po hrano in pošto na Krko. Takoj smo pregle- dali teren ter 16. t. m. pripravili zasedo med Marinci vasio in Lesami, in sicer tako, da sta bili 2 četi s 4 puškomitraljezi na levi strani Krke in bočna zavarovanja proti Lesam in Marinci vasi. Ob 2. uri so prišli Italijani (sami fašisti), toda že razviti v strelce, ker so bili opozorjeni po civilih, ki so begali po njivah,

videč nas in Italijane obenem. Takoj nato se je razvil boj, v katerem je sodelovalo najprej orožje z desne strani Krke. Pod vtisom tega ognja so se Italijani obrnili proti nam in se umaknili v hrib na levi strani Krke, toda od tam jih je napadel v hrbet ogenj naše zasede na drugi strani Krke. Italijani so začeli bežati, naši pa so nanje jurišali. Bitka je trajala eno uro in pol ter je padlo prek 80 fašistov, a živih je ostalo okoli 20. Mi pa smo imeli 1 mrtvega in 2 ranjena...« (cit. po: Franci Strle: Zmaga pri Marinci vasi, Borec, št. 5, 1980, str. 294).

To zmago sta izvajali četi 1. slovenskega proletarskega udarnega bataljona Toneta Tomšiča in dve četi Zahodno-dolenjskega odreda. Za tako hud poraz pa so se fašisti že 22. avgusta istega leta hudo znesli nad tam- kajšnjim prebivalstvom, ko so najprej kot

talce ustrelili štiri najvidnejše sodelavce OF, nato pa aretirali še večje število domačinov in jih odpeljali v taborišče na Rab.

Letošnje praznovanje krajevnega praznika je bilo še posebej zanimivo zato, ker je o »jurišni akciji pri Marinci vasi« govoril njen udeleženec general Dušan Svava-Dule. Tako je številnemu poslušalstvu z živo besedo opi- sal tedanje dogodke, saj je šlo za enega prvih velikih spopadov z okupatorjem, ki je bil do zob oborožen. Partizani v tem času niso imeli dobre oborožitve, pa tudi strateško se niso bili dovolj izurjeni. Prav v tej bitki so namreč začeli z znamenitimi juriši, ki so pozneje po- stali zanje tako značilni.

Poleg spomina na te slavne dogodke pa je za krajan Zagradca in Ambrusa praznik tudi vsakoletna priložnost, da potegnejo črto pod

vsem doseženim. In tega v teh krajih ni tako malo. Pred vojno so bile elektrificirane le tri vasi, vodo sta imeli dve, zaposlenih je bilo samo 35 krajanov, danes je KS elektrificirana v celoti, vodo, ki je bila v Suhi krajini od nekdanj veliki problem, mora dobiti še 9 vasi, 16 vasi jo že ima, zaposlenih pa je prek 660 krajanov. Po vojni so zgradili novo šolo, nov zdravstveni dom, pravkar pa bodo dobili še velik trgovski center. Seveda bo treba še marsikaj postoriti. Vendar se ne bojijo trdega dela, pa tudi na prostovoljne akcije radi pri- hajajo, posebej še, kadar gre za sodelovanje z mladinci na mladinskih delovnih akcijah v okviru MDA Suha krajina. Za vse doseženo je treba zato Suhokranjem čestitati, za nji- hove načrte pa jim želim še veliko sreče in delovnih uspehov.

J. V.

V partizanski bolnišnici Ogenjca pri Loškem potoku

Vsako leto Klinični center organizira slovesno akademijo in prijateljsko srečanje zdrav- stvenih delavcev Kliničnega centra na Ogenjci pri Loškem potoku, kjer se je 31. julija 1942 odigrala krvava tragedija v kraški jami. Ranjence je izdal Ernest Senčar. Da ne bi padli v roke Italijanov, jih je junaška bolničarka Mimica postrelila po dogovoru, in nazadnje še sebe. Trije preživeli ranjenci Ivan Mulac, Ivan Snoj in Vin- ko Smolnikar so ostali živi, Smolnikar je umrl leta 1979. Izdajalec je bil odkrit šele 1. 1944 in ga je območno vojaško sodišče dolenjskega vojnega področja obsodilo zaradi de- zertstva in izdajstva na smrt.

Klinični center je prevzel po- kroviteljstvo nad to partizan- sko bolnišnico. Tako že nekaj let organizira tovariško sreča-

nje v teh krajih. Letos so se pripeljali s štirimi avtobusi, kombijem in osebnimi avto- mobilii zdravstveni delavci te- ga centra. Slavnostna govorni- ca je bila glavna medicinska sestra delovne organizacije Kliničnega centra Alja Faza- rinc, ki je osvetlila partizansko saniteto in požrtvovalnost bol- ničark, medicinskih sester, medicincev in zdravnikov v le- tih 1941 do 1945 in obudila spo- mine na 40-letnico vstaje in se- danji politični položaj doma in v svetu.

Pevski zbor Potočan pod vodstvom Jožeta Modica je izvajal koncert partizanskih in narodnih pesmi, kulturno društvo dr. Lojz Kraigher (Kli- nični center) pa je z recitali po- pestril program. Sodelovali so tudi mladinci kulturnoumetni- škega društva Ivan Vrtačnik in

Dr. Aleksander Gala-Peter le- ta 1978 pred odkritim obele- zem

učenci osnovne šole dr. Anton Debeljak Loški potok. Tega ju- bilejnega srečanja so se udele- žili tudi aktivisti in borci Lo- škega potoka, preživela ra- njenca Ivan Snoj in Ivan Mu- lac ter predsednik ZB občina Ribnica Vinko Kersnič.

Po programu je bilo tovari- ško srečanje na Travni gori z golažem, ki ga je organizirala služba za družbeni standard. Kliničnega centra in poskrbela za ljudsko rajanje in veselo raz- položenje. Le slabo vreme je nekoliko kvarilo to srečanje.

Bolnišnico Ogenjca, Travno goro, Jelenov žleb, Glazuto, Grčarice, sodolski spomenik talcem, brunarico pri Malnih TV 11 in spomenik potoškim učiteljem pri Mrtalozu obisku- je vedno več izletnikov, orga- nizacij ZB, železničarjev, gi- mnazij, osnovnih šol, srednjih

šol, zelo pogosto pa šole zdrav- stvenih delavcev in drugih zdravstvenih ustanov in medi- cinskih društev ter razne po- hodne enote in vojaške forma- cije. Slabe ceste in premalo raz- vit turizem in gostinstvo v teh krajih motijo obiskovalce. Ob- čina Ribnica bi morala na to pomisliti in nekaj več narediti za oddaljene kraje.

Ljubljanska televizija snema film (nadaljevanko), o tragediji na Ogenjci. Predvajati ga bodo začeli 29. novembra letos. Film je nastal po knjigi pokojnega dr. Aleksandra Gale-Petra, ki jo je napisal leta 1978. Na Ogenjci je odkrito spominsko obeležje kot nima priča na ve- liko tragedijo. Po smrti dr. Ga- le so Potočani postavili brunar- ico – muzej, ki nosi njegovo ime, in so v njem zbrani zgodo- vinski materiali, ki pričajo o

hudih časih in partizanskih zmagah.

Tovarišu Sasi Vuga, Ruplju, Stojanu in drugim filmskim ustvarjalcem in igralcem smo hvaljeni, da so osvojili idejo za film in jo tudi realizirali.

Prav tako z mnogo požrtvo- valnosti sodeluje Galov prijat- elj Karel Mikulič. V spomin na tragedijo v Ogenjci in na požig vasi Travnik, Bele vode, na streljanje talcev v Sodolu, Mušnevcu, Martalozu, Taboru in drugih krajih okrog Loške- ga potoka praznuje vsako leto 31. julij kot krajevni praznik krajevna skupnost Loški po- tok. V počastitev letošnjega krajevnega praznika bo odprt nov lovski dom, ki so ga v ne- kaj letih zgradili s prostovolj- nim delom potoški lovci in bo nova pridobitev za Loški po- tok.

Cirila Bambič

MARIBOR

Izlet borcev ZB NOV
Moša Pijade

Krajevno združenje ZB NOV in VVI Moša Pijade iz Maribora je dne 13. in 14. junija 1981 organiziralo izlet za svoje člane po Notranjski in Primorski na namenom, da člani te organizacije spoznajo kraje, ki so znani iz NOB. Vsakoletno organiziranje takih izletov je že tradicionalno.

Prvi pomembnejši kraj, ki so ga obiskali, je bila Bistra pri Vrhniki. Pot so nadaljevali skozi Idrijo do Cerknega. V Cerknem so si ogledali muzej NOB in bolnišnico Franjo. Z zanimanjem so spremljali razlago udeleženca izleta Ludvika Petelina, ki je pojasnjeval dogodke ob napadu Nemcev na partijsko šolo leta 1944, ko je bil sam udeleženec te šole. Milan Mahnič, ki se je zdravil v bolnišnici Franja, pa je pripovedoval o življenju in organizaciji borcev v bolnišnici.

V nadaljevanju poti ob rekah Idrija in Soča v Goriška Brda so si nekdanji borci ogledali spomenik NOB, ki ponosno stoji na gričku kot opazovalec daljne okolice Furlanije, Režije in Benečije na italijanski strani, sem na našo stran pa Trnovski gozd, Vipavsko dolino in Kras. Ob pogledu na pokrajino in kraje je videti velik gospodarski napredek teh krajev.

Po večerji in udobni prenočitvi v Solkanu smo drugega dne nadaljevali pot po Krasu ob državni meji v Miren, Opatje selo, Komen do Stanjela. Prisluhnili so besedam bivših borcev na tem območju, Antetu Raboteg in Jožetu Zbašniku.

V krajevni skupnosti Stanjel so nas pričakali člani KO ZB tega kraja. Zelo prisrčno in toplo so nas sprejeli, čeprav se prej nismo poznali. Ob harmoniki domačina – borca je zadonela partijska pesem. V prijetnem pogovoru z njimi je vzklikala ideja, da bi se KS Stanjel in KS Moša Pijade bolj spoznali med seboj na samoupravnem, družbenopolitičnem in gospodarskem področju ter v takem sodelovanju izmenjavali izkušnje, pridobljene pri razvijanju samoupravnih socialističnih odnosov.

O tej pobudi je odbor KZ ZB Moša Pijade že seznanil skupščino krajevene skupnosti in KK SZDL.

Vsi udeleženci izleta so bili zelo zadovoljni in izrazili so željo, da bi takih izletov in srečanj bilo še več.

JOŽE KORDIŠ

ŠMARJETA PRI PLIBERKU

Srečanje borcev in
mladine

V nedeljo, 19. julija, je odbor borcev iz Pliberka organiziral partizanski pohod po poti Dominove čete TV 32. Tega pohoda se je udeležilo večje število borcev in mladine iz Pliberka, Vojnika in ravenske občine. Slabo vreme je pohod preprečilo in vsi udeleženci pohoda so se zastavili na sredi poti v Šmarjeti pri Pliberku pri znani partizanski kmetiji pri Tomažu.

Tu so med vojno kurirji Dominove čete in minerska četa na Koroškem imeli svojo postojanko. Tako so udeleženci kurirji in borci na tem srečanju pripovedovali mladini in prebivalstvu šmarješkega kraja svoje doživljanje med vojno v teh krajih. Nekdanji vodnik minerske čete Lipi Leskovec, doma iz Črne, je pripovedoval, kako je v začetku oktobra 1944 padel pri Tomaževi domačiji v nemško zasedo in bil hudo ranjen. Dva dni je ležal ranjen v grmovju. Slednjič se mu je posrečilo sporočiti Tomaževi mami, ki mu je nudila prvo pomoč, ter obvestila borce minerske čete, da so prišli ponj. Odnegli so ga v Urbanov kot.

Tovariš Ignac Zdovc, kurir Dominove čete TV 32, je udeležencem srečanja opisal svojo naporno pot v tej kurirski četi v mesecu juniju in juliju 1944.

Zastopnik občinskega odbora ZB ZB NOV Ravne Peter Tomazin (Skala) je pozdravil v imenu občinskega odbora ZB ZB NOV Ravne. Tega srečanja so se med drugimi udeležili tudi ambasador SFRJ v Celovcu Alfons Naberžnik, predsednik Koroških partizanov iz Celovca Janez Wute-Luc in Lipi Kolenik iz Pliberka, sekretar zveze slovenskih organizacij za Koroško Feliks Bizjak, predsednik slovenske mladine na Koroškem Marjan Pečnik in predsednik slovenskih izseljencev za Koroško Jože Partl.

Udeleženci srečanja so sklenili, da bodo ponovno šli na pohod Dominove čete v nedeljo, 9. avgusta, in upajo, da jim bo vreme bolj naklonjeno. Pot bo vodila od Apovnikov domačije pri Libuščah do spomenika padlim Dominovi četi na Komelnu.

IGNAC ZDOVC

PODGORCI PRI ORMOŽU

Spominski park – park
Titovih spominov

Doslej so sicer v spomin na Tita, njegovo revolucionarno delo, življenje že marsikje v naših mestih posadili spominska drevesa, ki naj bodo kot živ spomin – življenje, ki teče dalje tudi po Titovi smrti. In vsi, ki živimo v res svobodni Titovi Jugoslaviji, gremo dalje po poti, ki živimo v res svobodni Titovi Jugoslaviji, gremo dalje po poti, ki nam jo je z besedami in dejanji nakazal naš tovariš Tito.

Odvč bi sicer bilo naštevati, kje vse so po Titovi smrti njemu v spomin doslej že zasadili 88 raznih dreves. Prav gotovo pa je treba pohvaliti člane turističnega društva, borce NOV v Podgorcih in ormoški občini, ki so takoj zgodaj spomlad, ko se začne narava prebujati iz zimskega počitka, v spomin na Tita zasadili 88 brez, ki vse te dni lepo zelenijo.

Kraj, kjer so zasadili mlade breze, so sicer že tudi preuredili v lep park. Spominski park Titu so imenovali ta prostor. Ne bi bilo nič narobe, če bi se na ta način oddaljili našemu dragemu Titu za njegovo revolucionarno delo še tudi drugod. Seveda pa je treba prostor za tovrstne parke izbrati res preudarno, da bi se naj na teh prostorih odvijalo kulturno in družbeno življenje krajev. Tu bi recimo lahko bili sprejeti v vrste Titovih pionirjev naši najmlajši. Tu bi naj bile tudi komemorativne slovesnosti ob obletnici Titove smrti.

FRANJO HOVNİK

IDRIJA

Podelitev domicila

Na vseh treh zborih skupščine občine Idrija so delegati potrdili predlog, da skupščina občine Idrija podeli domicil Trnovski četi, ki ima v zgodovini NOB na Idrijskem posebno mesto. Ustanovljena je bila ob prvi reorganizaciji Gregorčičevega bataljona v septembru 1942. V obrazložitvi je omenjeno, da je četa uspešno sodelovala v revolucionarnem gibanju med idrijskimi rudarji in organizacijami na terenu, zlasti s SKOJ in mladino, kar je pospešilo rast oboroženih partizanskih enot. Že na zimo 1942–1943 so nastale nove skupine v Ledinah in Kanomlji ter drugod. Trnovska četa je opravila vrsto drznih akcij tako na bunker na Mali peči, napad na sovražno patruljo na cesti proti Novem svetu, napad na postojanko na Marofu pri Sp. Idriji in naposled zadnjo akcijo v Idrijski Beli, kjer je žrtvoval svoje življenje njen poveljnik Janko Premrl-Vojko.

Domicil bo slovesno podeljen na občinski praznik idrijske občine, 1. oktobra letos.

JANEZ JERAM

ŠKOFJA LOKA

Priznanja
najzaslužnejšim

V soboto, 18. julija, je bila v Škofji Loki prisrčna slovesnost. Ob 40-letnici OF in vstaje slovenskega naroda je Ferdo Tolar v imenu medobčinskega sveta ZB ZB NOV Gorenjske podelil posebna priznanja zaslužnim borcem in aktivistom NOV z območja občine za dolgoletno uspešno delo na področju ohranjanja in razvijanja vrednot NOB in socialistične revolucije. Posebno priznanje je prejelo 42 posameznikov in družbenih organizacij, med drugimi tudi domicilni odbor Cankarjevega bataljona, vojašnica Jože Gregorčič Škofja Loka, enota milice Škofja Loka, podružnična šola Bukovica in podružnična šola Selca. Posebnega priznanja in iskrenih čestitk sta bila deležna tudi jubilarita Jože in Francka Kržišnik iz Jarčje doline, ki letos praznujeta 60-letnico skupnega življenja, in sta za OF delala vseskozi od njenih prvih začetkov. Jože Kržišnik je bil član prvega narodnoosvobodilnega odbora v Zireh in na Gorenjskem.

Prejemnikom priznanj sta čestitala in se zahvalila za trud in delo predsednik občinskega odbora ZB ZB NOV Škofja Loka Ferdo Tolar in sekretar OK ZKS Škofja Loka Roman Teržan.

Na slovesnosti je nastopil priljubljeni oktet Jelovica Škofja Loka, ki je zapel več partizanskih in narodnih pesmi in s tem najbolj prisrčno čestital prejemnikom priznanj. Sledil je še skupinski ogled pravkar odprte razstave Vstaja na Gorenjskem, ki jo je ob 40-letnici vstaje slovenskega naroda pripravil Gorenjski muzej v galeriji na loškem gradu.

FRANC GALIČIČ

PTUJ

40-letnica vstaje
jugoslovanskih
narodov

V ptujski garniziji Dušana Kvedra-Tomaža je bila v ponedeljek, 13. julija 1981 spominska slovesnost ob jubileju 40-letnice vstaje jugoslovanskih narodov, še posebno pa je bila orisana vstaja črnogorskega naroda, ki se je proti okupatorju uprl prav 13. julija 1941, na poziv KPJ in tovariša Tita. Govornik je bil major Slavko Ivanović, ki je dejal: »13. julij je obeležen z napadom na Virpazar in osvobojeno Čevo, z ognjem vstaje je bilo osvobojeno prvo mesto v »zemlji« Virpazar, prvo mesto Danilovgrad, italijanska posadka se je predala na Ivanovim Koritima. Nosilci vstaje so osvobodili Rijeko Crnojevića, Ljubotimje, Brajčice, Petrovac na moru, Miločer, Sutomore, Brčela. Razvila se je vsenarodna vstaja, prav tako množična v okupirani Evropi. V vrste odpora se je vključilo prek 300.000 borcev. V manj kot desetih dneh je val odpora zajel tri četrtine črnogorskega območja z mesti Kolašinom, Baranima, Andrijevicim, Danilovgradom, Žabljakom in Virpazarom. Sovražnik je doživel velike izgube.«

Govornik je nato govoril o oblikovanju nove narodne oblasti in pomoči črnogorskih partizanov, ki so prvi v NOB poslali po naredbi Vrhovnega štaba NOV in PO Jugoslavije pomoč srbskim partizanom, prek 3600 borcev, ki so na ta način začeli povezovati boj vseh naših narodov in narodnosti v celoto.

Naslednje dneve se bomo spomnili vstaje narodov Slovenije, Hrvatske, Bosne in Hercegovine, Makedonije.

Podpolkovnik Milovan Stanković je vojakom in starešinam čestital k prazniku.

DRAGO PAPLER

JESENICE

Jeseniška občina
praznuje

V jeseniški občini bodo s številnimi predstavami svečano proslavili svoj občinski praznik 1. avgust, ko se spominjajo prvega borca in padliha ob Obranci. Tako bodo danes v četrtek 31. julija ob 16. uri na Jesenicah odprli razstavo pod naslovom »Leto 1941«. Nato bo promenačni koncert pihalnega orkestra jeseniških železarjev in ob 18. uri slavnostna seja vseh zborov SOB.

Naslednji dan v soboto 1. avgusta bo na Jesenicah v logu Ivana Krivca tradicionalni mednarodni balinarski turnir, strelsko tekmovanje pobratenih občin in mest, ob 11. uri bodo odprli obnovljeno Lipovčevko kočvo v Martuljku, ob 16. uri bo otvoritev razstave slik slikarske kolonije Vrščič in sicer v hotelu Prisank v Kranjski gori ob 18. uri pa v Mojstrani razstava slik slikarske kolonije Vrata. V nedeljo 2. avgusta bo v ogrevanem kopališču na Ukovi medklubske prvenstvo v plavanju za pokal mesta Jesenic. Ob tej priložnosti bodo k spomenikom na Obranci in drugod položili vence, cvetje ter prižgali sveče.

BRANKO BLENKUŠ

SENOVO

Praznovali smo dan
vstaje

Krajevna organizacija ZB ZB NOV Senovo je 22. julija ob 10. uri organizirala proslavo pri spominskem obeležju na Loščah pod Bohorjem. Proslava je bila v okviru praznika dneva vstaje, 40-letnice vstaje slovenskega naroda. Po pozdravnem nagovoru predsednika KO ZB Pavla Petana je prevzel besedo slavnostni govornik Zoran Soln, organizacijski sekretar republiškega odbora SZDL.

Po slavnostnem govoru so kulturni program izvajali godba na pihala Svobode Senovo, pevski oktet Brestanica ter recitatorji osnovne šole 14. divizije Senovo. Kulturni program je bil zelo pester in gre vsa pohvala vsem nastopajočim. Po kulturnem programu so člani odbora ZB Senovo podelili posebna priznanja starostnikom članov ZB za njihovo udeležbo v NOV ter graditvi nove domovine. Priznanja je dobilo 47 članov. Razveseljivo je bilo videti precej mladine.

Posebna zahvala gre tudi kolektivu Metalne tozd Senovo, ki je pokrovitelj nad tem obeležjem, za vzorno skrb nad obeležjem in lepo urejenost okolice. Na proslavi smo pogrešali vidne predstavnik kraja, ki niso prišli na proslavo, kljub temu da je bilo lepo vreme in dostop je možen z vsemi vozili. Proslava dneva vstaje ni bila namenjena samo članom ZB, temveč vsemu prebivalstvu kraja in okolice.

KAREL KURINČIČ

STARI TRG OB KOLPI

Partizanski most
preko Kolpe

Od sobote povezuje prebivalce ob Kolpi nov most, ki so ga zgradili na mestu kjer so med NOB prehajali hrvaški partizani v Slovenijo in

slovenski v Hrvaško. Zato so poimenovali 80 metrov dolg most, ki je stal okoli 15 milijonov dinarjev »Partizanski most«. Z otvoritvijo tega mostu, ki ji je prisostvovalo več kot 6000 ljudi, se začena novo obdobje za nerazvite kraje v tem predelu, saj so bili doslej odvisni od broda, ki je vozil vsaki dve uri preko reke. Na razdalji 70 km od Broda na Kolpi do Vinice doslej ni bilo mostu, pa čeprav so ga prebivalcem obljubljali že dolga leta.

Most je slovesno odprl slavnostni govornik, član sveta federacije dr. Aleš Bebler, ki je v svojem govoru obudil spomin na herojsko zgodovino teh krajev in je opozoril tudi na pomen obkolpskih vasi za vstajo obeh narodov: slovenskega in hrvaškega. Dr. Bebler je oživil tudi neposredno doživete dogodke v tem predelu. Otvoritvi mosta sta prisostvovala tudi generalpodpolkovnik Branko Jerkič in generalmajor Lado Kocjan.

Most, ki povezuje slovenske Sodevce in hrvaške Blaževce so gradili z denarjem občin Črnomelj, Delnice, Kočevje in Vrbovsko. Levji delež samih gradbenih opravil so naredili pripadniki JLA, prebivalci sami pa so delali udarniško in prispevali veliko materiala, predvsem lesa.

MILOVAN DIMITRIČ

DUTOVLJE

Lep izlet na Krk

Odbor ZB ZB NOV Dutovlje je 28. junija letos priredil lep izlet na Krk. Izleta se je udeležilo 51 občanov, in udeležil se ga je lahko vsak. Najprej smo se ustavili v vasi Lipa, kjer so dne 30. aprila 1944 nemški in italijanski fašistični zločinci izvršili strahoten zločin, požgali so vso vas, ljudi pa na grozovit način pobili in jih vrgli v ogenj. Najprej smo se ustavili v vaškem muzeju, kjer nas je prijazno sprejel vaščan in predvojni komunist tovariš Gaberšek.

Po ogledu muzeja smo nadaljevali pot na Krk. Ogledali smo si Titov most. Domov smo se vrnili vsi zelo zadovoljni in veseli, saj smo videli precejšen kos naše lepe domovine in večina nas še ni bila prej nikoli v teh krajih. Vsi udeleženci izleta se zahvaljujemo odboru ZB ZB NOV Dutovlje na Krasu, ki nam je omogočil tako lep izlet, zahvaljujemo se tovarišu Gaberšku iz Lipe za lep sprejem in nenazadnje tudi našemu šoferju Avtoprometa Nova Gorica za udobno in varno vožnjo.

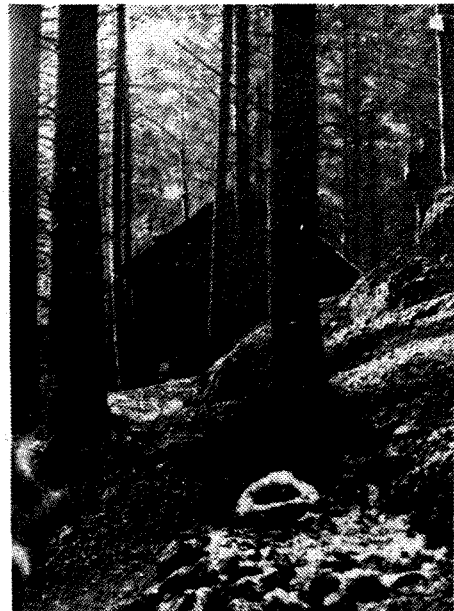
ALBIN VIDMAR

POHORJE

V Pavčkovih
bolnišnicah

Ob 40-letnici vstaje slovenskega naroda, 22. julija, je odbor SVPB Pohorje organiziral 6. tradicionalno srečanje osebja in ranjencev partizanskih bolnišnic na zahodnem delu Pohorja. Nekdanje zdravniško osebje, ranjenci in mnogi njihovi sorodniki in vnuki so se z domačimi političnimi aktivisti zbrali pri znani partizanski domačiji Karla Strmčnika, pri Popjalovi mami na Zgornjem Legnu.

Partizanski zdravnik dr. Ivan Kopač-Pavček, častni očan občine Slovenj Gradec, ki je organiziral in vodil šest bolniških objektov na zahodnem Pohorju, je pri bolnišnici Trška gora – Sladki, zbranim obujal spomine na čas partizan-

ske sanitete. Dr. Pavček je živo in neposredno govoril, kako so domačini in borci gradili bolnišnice. Med drugim je dejal: »Zbiramo se, da prenašamo naše izkušnje na mlajše. Vsak dan nas je manj, mnogih ni več med nami. Borci smo dolžni, da povemo, kaj smo delali. Za to ne potrebujemo nobene slave in časti. Srečujemo se zaradi pietete do ranjencev-borcev, do živih in tistih, ki jih ni več med nami.«

V imenu pokrovitelja partizanskih bolnišnic se je za Pavčkovo prisrčno pripoved zahvalil ravnatelj slovenjgraške bolnišnice primarij dr. Drago Plešivnik.

PROF. JOŽE POTOČNIK

IZOLA

Izolske žene po poteh NOB

V soboto, 13. julija, se je 50 žena iz 2. krajevnne skupnosti v Izoli odpravilo na dvodnevni izlet po poteh NOB z namenom, da ob 4. juliju - dnevu borca in ob 40. obletnici vstaje jugoslovanskih narodov obiščejo spomenike NOB in se poklonijo spominu na padle v NOB.

Na svoji poti so obiskale eno najzloglasnejših nacifašističnih taborišč - Jasenovac, kjer so videle tudi film o trpljenju in mučenju v taborišču, ki je terjalo na tisoče žrtev. Pot so nadaljevale na Kozaro in si ogledale veličasten spomenik, ki simbolizira boje na Kozari. Naslednji dan so si ogledale muzej 2. zasedanja Avnoja v Jajcu, v Drvarju pa prizorišče neuspelega nemškega desanta na Glavni štab NOV Jugoslavije in tovariša Tita. Pri tem so ob vseh spomenikih položile vence in s krajšim kulturnim programom počastile spomin na padle žrtve.

Izleta se je udeležilo veliko žena, ki so sodelovale v NOB, dosti pa je bilo tudi takih, ki še niso videle krajev zunaj Slovenije, zato jim je bil izlet po Bosanski krajini zanimivo doživetje. Dolgo pot so si v avtobusu krajšale s seznanjanjem krajev, skozi katere jih je vodila pot, popestrile pa so si jo tudi s svojimi zabavnimi prispevki.

Izolske žene, ki delujejo v okviru sekcije za družbeno aktivnost žensk, so poleg drugega družbenopolitičnega dela tudi organizator izletov širom po Sloveniji in tudi po Jugoslaviji. V stalnem stiku so z ženami v Vipavi ter zamejskimi ženami iz okolice Trsta.

Po uspelem izletu, ki je vse zelo navdušil, je bila želja vseh, da bi z izleti nadaljevale, pritegnile pa vanje tudi mlajše tovarišice. Pripravljajo se, da se v septembru odpravijo na izlet na Sutjesko, kar bi bil njihov triindvajseti izlet.

B. N.

LJUBLJANA

Ugodnosti za veziste NOV v PTT domovih

Delavci PTT Slovenije vsako leto odobre vezistom NOV Slovenije trinajst brezplačnih mest za letovanje v Poštarskem domu na Pohorju in počitniških domovih ob morju v Červarju in Strunjanu. Na Pohorju je dom odprt od 16. junija do 26. septembra, v Strunjanu pa vezisti lahko letujejo po poletni sezoni v glavnem od 16. do 26. septembra, v Červarju pa od 16. septembra do 6. junija. V tem času je v glavnem dovolj prostora tudi za tiste, ki bi radi plačali. Za brezplačno letovanje so udeležence predlagali pododbori vezistov, za plačilo pa se vezisti in njihovi družinski člani lahko prijavijo do konca avgusta, in sicer upravi počitniških domov PTT Slovenije Ljubljana, Cigaletova 15. Če je prostor, vzamejo veziste v teh domovih tudi brez poprejšnje prijave. V Červarju mora kuhati vsak sam. Za prenočevanje se na osebo plača 60 din. Tu imajo na voljo 30 stanovanjskih enot s po 3 do 7 ležišč. S seboj je treba prinesiti posteljno perilo in kuhinjske kipe.

Vezisti NOV Slovenije so zelo hvaležni za tako veliko pozornost, ki jim jo posvečajo delavci PTT Slovenije.

BRANKO BLENKUŠ

LENDAVA

Petindvajseti občinski praznik

Ze petindvajseti po vrsti lendavska občina praznuje svoj občinski praznik. Vsako leto pregledajo na slovesni seji občinske skupščine začrtane naloge in obenem sprejmejo naloge za prihodnje obdobje. Tako je bilo tudi letos, ko je lendavska občina dobila nov otroški vrtec v Tomšičevi ulici v Lendavi in nov rengeloški aparat v lendavskem zdravstvenem domu. Praznik občine Lendava je 22. junij. To je obletnica začetka prvih organiziranih akcij KPS na območju občine v letu 1941 proti okupatorju in množične internacije 22. junija 1942. leta. Priprave na vstajo na lendavskem območju je omogočil velik vpliv, ki ga je od leta 1938 dalje imela partijska organizacija večinoma med kmečkim prebivalstvom, izvajanje prvih števil Ljudske pravice v Veliki Polani leta 1934 ter širok razmah društev kmečkih fantov in deklet.

Razvoj OF in narodnoosvobodilnega gibanja po madžarski okupaciji je pritegnil veliko aktivistov in borcev iz vseh krajev lendavske občine.

Od leta 1979 na slavnostni seji podeljujejo posebna občinska priznanja občanom, ki so nadpovprečno prispevali k splošnemu napredku našega družbenega in gospodarskega razvoja občine.

Na seji so za častno občanko občine Lendava imenovali Elio Urih-Ateno, prvoborko, za posebno zaslug pri organiziranju narodnoosvobodilnega gibanja.

JOŽE ŽERDIN

SELE-VRHE

Spomenik v varstvo učencem

V nedeljo, 26. julija so v hriboviti krajevni skupnosti Sele-Vrhe pod Uršljo goro odkrili lep spomenik neznane slovenskemu partizanu in borcu ruske narodnosti Konstantinu. Slavnostni govornik je bil Stane Butolen, sekretar občinskega združenja ZB NOV Slovenj Gradec. Načrt za spomenik je delo arhitekta Jožeta Frasa. Na treh granitnih stebrih so pritrjene tri, v obliki trikotnika, železne plošče, ki so jih vili ravenski železari. Spomenik je lepo vgrajen v prostor na pokopališču pod večstoletno lipo.

Spomenik so prevzeli v varstvo učenci in delovni kolektiv osnovne šole Sele-Vrhe. Priložnostni program so izvajali učenci in mladina ter pevci tamkajšnjega kraja.

JOŽE POTOČNIK

VELENJE

Srečanje Tomšičevcev

V počastitev 39. obletnice ustanovitve 1. slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča, so se dne 27. julija 1981 zbrali na srečanju v Velenju preživeli borci te brigade iz velenjske občine.

Zbranim borcem je spregovoril predsednik pododbor skupnosti Tomšičeve brigade Velenje, tovariš Milan Pugelj, ki je med drugim dejal, da sta se v minuli vojni kovala in kalila naše bratstvo in enotnost med narodi in narodnostmi, zato tem bolj ostro obsojamo vse poizkuse rušenja pridobitve naše revolucije. Borci bomo tudi v prihodnje kljub svojim letom ostali budni in za nobeno ceno ne bomo dovolili, da bi se izničile priborjene vrednote našega narodno osvobodilnega boja in vsega tistega, kar je bilo ustvarjeno po vojni. Spregovoril je tudi o delu pododborov v preteklosti in o bodočih nalogah programa, ki so ga borci z odobravanjem potrdili.

Srečanja sta se poleg predstavnikov družbenopolitičnih organizacij in skupnosti občine Velenje udeležila tudi preživela borca Tomšičeve brigade Jože Snaj-Piki in Franci Strle, pisec knjige »Tomšičeva brigada-uvodni del«, ki sta podala nekaj predlogov za bodoče delo pododborov. Slednji je zbranim borcem spregovoril o težavah, s katerimi se spoprijema pri pisanju monografije Tomšičeve brigade in apeliral na borce, da pomagajo pri zbiranju spominov iz bojev brigade na Stajerskem, kar vse bo služilo pri pisanju ene izmed naslednjih knjig.

Vsem preživelim borcem, ki jih združuje pododbor skupnosti Tomšičeve brigade Velenje, je bila ob tej priložnosti podeljena knjiga »Tomšičeva brigada-uvodni del« s posvetilom, za prsrčen kulturni program pa so poskrbeli učenci osnovne šole XIV. divizije Velenje in moški pevski zbor društva upokojencev iz Velenja.

SLAVKO BRGLEZ

KLANA NAD REKO

Srečanje borcev

V Klani nad Reko je bilo v nedeljo, 26. julija, srečanje borcev-prekomorcev in krajanov Klane, kjer se je zbralo nad dva tisoč udeležencev. Po pozdravnih govorih predstavnikov občine Reka in Klane, je zbranim spregovoril narodni heroj Stane Bobnar, politični komisar 3. prekomorske udarne brigade. V svojem govoru je omenil, da so prekomorske brigade dale velik prispevek za osvoboditev domovine, o čemer priča tudi veliko število padlih. Stane Bobnar je nato odkril skupno grobnico 78 padlih borcev 3. prekomorske brigade, ki so padli v tem kraju v ostrih bojih z nemškimi enotami, ki so se tu utrdile, da bi preprečile prodor enotam JA proti Trstu in omogočile njihovim enotam umik z Jadrana.

V teh bojih, ki so trajali nekaj dni, je padlo 78 borcev-prekomorcev, predvsem primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov. Po tem prodoru je 3. PUB nadaljevala zmagovito pot proti Trstu.

JANEZ JERMAN

LJUBLJANA

Trinajst avtobusov na Lokve

Letos praznujemo dva zgodovinska jubileja: 40. obletnico vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti in 35. obletnico ustanovitve društev upokojencev Slovenije. Zato si je Zveza društev upokojencev Ljubljana-Siška zadala nalogo, da bi bilo tradicionalno 9. srečanje upokojencev, ki bo 2. avgusta 1981 v Lokvah, čim bolj množično. Vsak član bo za vožnjo plačal simboličnih 50 din, ostalo bo pa poravnalo vsako društvo za svoje člane. Tudi za malico 650 udeležencev bo poskrbljeno.

Torej, vidimo se 2. avgusta na Lokvah!

V. BOVCON

LENDAVA

Kurirski pohod po poteh pomnikov NOB

V okviru akcije NNNP 81 je medobčinski svet ZSMS za Pomurje organiziral kurirski pohod po poteh pomnikov NOB v občini Lendava. Namen pohoda je bil, da se mladi seznajajo s pomniki NOB, lepoto krajev lendavske občine, z ljudmi, njihovimi radostmi in težavami. Mladi pohodniki so se zbrali v Lendavi pred osnovno šolo Drago Lugarič, nato pa krenili proti Dobrovniku, mimo Bukoviškega jezera v Turnišče. V Turnišču so na pokopališču obiskali spomenik ustreljenim talcem v Nedelici pa grob in rojstno hišo narodnega heroja Stefana Kovača-Marka. Daljši postanek so imeli v Veliki Polani, kjer so poleg spomenika žrtvam NOB obiskali rojstno hišo znanega slovenskega pisatelja Miška Kranjca. V Črenšovcih so za kratek čas postali pred spomenikom, posvečenim vsem materam v Prekmurju med NOB. Srednja Bistrica pa je bila končna postaja 35 kilometrov dolgega pohoda. Tukaj je bilo najslavnejše, tako se je kolona pohodnikov ustavila pred spomenikom narodnega heroja Jakoba Molka-Mohorja. Daleč naokrog je po slovesni proslavi odmevala pesem Druže Tito, mi ti se kunemo...! Mladi so se na svojevstven način obvezali, da bodo ohranjali revolucionarne tradicije naše svetle preteklosti in krepili socialistično samoupravno skupnost.

JOŽE ŽERDIN

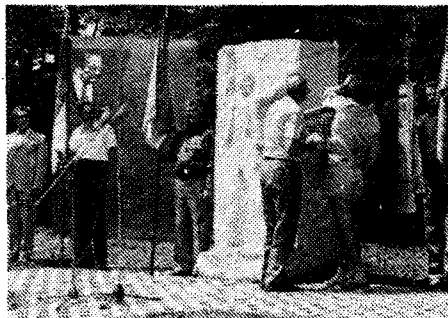
TREBNJE

Mokronoški četi podelili domicil in odkrili spomenik

V Zgornjem Zabukovju pri Trebelnem je bila preteklo sredo občinska proslava v počastitev 40-letnice ustanovitve mokronoške čete, OF in vstaje slovenskega naroda. Na njej so mokronoški četi podelili domicil in občini Trebnje in ji odkrili spomenik.

Slavnostni govornik je bil borec mokronoške čete Franta Komelj, ki je v govoru poudaril, da se v sedanjih težavah premalo oziramo na izkušnje pridobljene med NOB. Zatem pa je četi odkril spomenik, ki ga je izdelal član trebanjskega tabora likovnih samorastnikov Bečir Begonovič iz Ripač pri Bihaču in za to delo prejel posebno priznanje občine Trebnje. Z namenom, da se ohranijo in krepijo junaške tradicije NOB pa je predsednik občine Trebnje Tone Zibert mokronoški četi podelil domicilno listino, ki jo je prevzel komandir mokronoške čete Jože Nose-Span.

V okviru praznovanja je bil tudi orientacijski-patroljni pohod od Mokronoga do prireditvene-

ga prostora, ki sta ga organizirala ZRVS in ZSMS občine Trebnje.

Proslave se je udeležilo okrog tisoč ljudi. Med številnimi gosti so bili tudi podpredsednik skupščine Slovenije Ludvik Golob, vodja slovenske delegacije v zboru republik in pokrajini skupščine Jugoslavije Marko Bulc in general Vlado Kocjan. V kulturnem sporedu pa so sodelovali pevci iz Sentlovrca, trebanjska godba in recitatorka Vesna Turk z Mirne.

JANEZ PLATISE

LENDAVA

Mladi teritorialci

Ze nekaj let občinski štab teritorialne obrambe skupaj z občinsko konferenco ZSMS Lendava organizirata vsako leto vzgojo mladih teritorialcev. Letos se je shoda udeležilo 30 mladincev, med katerimi so bili srednješolci in mladi delavci iz organizacij združenega dela iz lendavske občine. Usposabljanje je potekalo en teden, in sicer v gozdu Zatak v Petišovcih. Letošnje usposabljanje je zajemalo vojaško, kulturno in družbenopolitično predavanje. Mladi teritorialci so se srečali z borci, pripravili so tudi kresovanje ob tabornem ognju ter ustanovili mladinski aktiv. Ob koncu usposabljanja so pred predstavniki skupščine občine Lendava slovesno zaobljubili.

JOŽE ŽERDIN

Avnojska mama

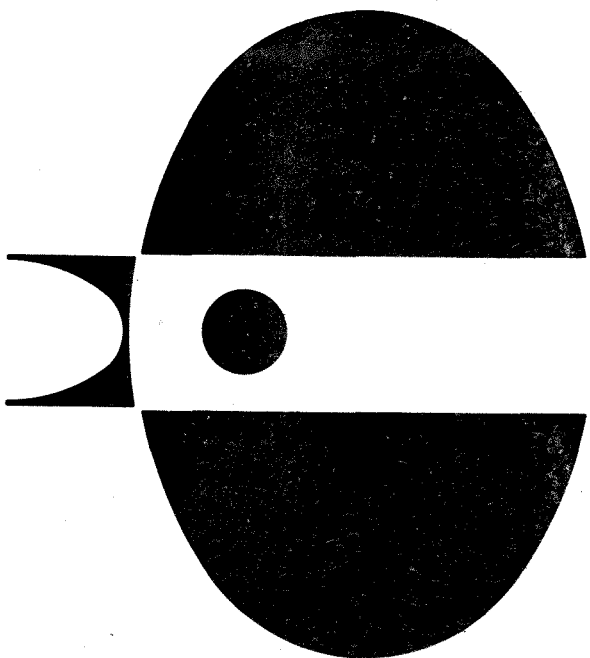
Vsakdo, ki pozna Tončko Vodnik iz Kranja, ve, da je to žena, ki se je z vsem svojim srcem predala mlademu rodu. Mladi jo imajo radi, jo spoštujejo in ji sledijo na številnih poteh, zlasti tistih, ki nosijo v svojem izročilu obujanje in negovanje revolucionarnih tradicij. V vsakoletni akciji slovenske mladine po poteh delegatov na II. zasedanje AVNOJ sodeluje Tončka že od vsega začetka in je bila poleg že pokojnih Janka Gregoriča in Brane-ta Jakovljeviča glavna nosilka in organizatorica vseh dosedanjih desetih pohodov. Letos pa je svojo funkcijo ekonoma opravljala že enajstič. Popularno ji zato lahko damo vzdevek »Avnojska mama«. Na zadnji brigadni konferenci smo jo pobarali o tem, kakšno je njeno delo na pohodu in kaj jo pravzaprav vodi na to akcijo slovenske mladine. Povedala nam je:

»Moje delo na pohodu je osredotočeno v glavnem na nabavo hrane, na pregledovanje zaloga, na pripravljanje jedilnikov in sploh na vse, kar je v zvezi z dobrim počutjem pohodnikov. Ze mnogo prej, še zlasti pa po končanem pohodu in pred njim pa poskrbim za brezhibnost šotorov, blazin in drugih stvari. Skratka, dela mi nikoli ne manjka. Ob delu pa se dobro počutim, še posebno, ker vem, da delam za mlade in za njihovo akcijo, ki je postala tudi moja vsakoletna akcija...

Rada sem med mladimi, rada vidim v njihovih očeh svetel žarek ponosa, da so premagali naporen marš. Rada poslušam njihovo pesem in z veseljem ji tudi sama pritegnem. Rada pripravljam razne kulturne točke in sem ponosna, da jih mladi izvajajo s toliko občutka in spoštovanja. Nepozabni so dnevi, večeri ob tabornem ognju, slovesnosti ob spomenikih NOB, srečanja z domačini in še bi lahko naštevale. Vse to pa me pravzaprav vodi že od vsega začetka po poti, ki so jo prehodili naši avnojci v tistih zgodovinskih dneh. Kot udeleženka NOB sem še toliko bolj vesela, ko gledam mlade, da s ponosom negujejo in razvijajo tradicije NOB in ljudske revolucije. Res je, da so za to akcijo potrošena dokajšnja sredstva, vendar je glede na pomen, ki ga ima ta akcija slovenske mladine, to dokaj skromna vsota, ki pa se bogato obrestuje, saj vzgaja mlade v zavestne borce našega samoupravnega socialističnega razvoja. Sama sem in si bom prizadevala, da bo svetla nit tradicije dobivala še večje razsežnosti. Sicer pa, kdor je z mladimi, kdor dela z njimi, ta ve za hvaležnost, ki jo mladi znajo izkazovati na vsakem koraku. Se posebno ko gre za akcijo ohranjanja in razvijanja revolucionarnih tradicij. To pa je najlepša nagrada, še posebno za tistega, ki je v boju sam sodeloval. Tudi zame!»

Takšna je Tončka Vodnik. Pohode AVNOJ bi si bilo težko zamisliti brez nje. Resnično je kot mama velike družine, ki jo združuje veliko tovarštvo, bratstvo in enotnost ter zavest do vsega, kar nam je prinesla socialna in nacionalna revolucija. Vsi, ki poznajo njeno delo, še posebno pa pohodniki, so ji za ves njen trud neizmerno hvaležni. Še mnogo pohodov, Tončka!

Darko Naraglav

**Perutnina
Zalog**

TO-MO-DI

**TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO**

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 50103-601-23238

Mercator — Mednarodna trgovina

Organizacija za opravljanje del zunanje in notranje trgovine, proizvodnje, predelave in poslovnih storitev, n. sol. o. Ljubljana, Titova 66

TOZD SLOVENIJA-SADJE
zunanja trgovina, n. sol. o.
Ljubljana, Titova 66

TOZD SLOVENIJA-SADJE
malooobmejni promet, n. sol. o.
Volčja Draga — Bukovica

TOZD STEKLO
n. sol. o.
Ljubljana, Titova 36

TOZD CONTAL
Zunanja in notranja trgovina, n. sol. o.
Ljubljana, Titova 66

TOZD SLOVENIJA-SADJE
predelava sadja, n. sol. o.
Bohova
Hoče pri Mariboru

TOZD SLOVENIJA-SADJE
hladilnica Zalog, n. sol. o.
Ljubljana Polje

Vsak četrtek tednik »TV-15«

Naročam tednik »TV 15« za najmanj eno leto

Ime in priimek

Ulica, hišna št.

Kraj

Pošta

podpis

zavarovalna skupnost triglav

**Predstavljamo vam Zavarovalno skupnost Triglav
ZAVAROVANJE IN MI**

Zavarovalna skupnost Triglav je nastala z združitvijo Zavarovalnice Sava, Ljubljana in Zavarovalnice Maribor, Maribor na podlagi sklepov o združitvi, ki so jih sprejeli delegati njihovih zborov v Celju 2. 12. 1976 in na podlagi Samoupravnega sporazuma o konstituiranju in oblikovanju medsebojnih razmerij zavarovancev združenih v ZS Triglav. Kot taka posluje od 1. januarja 1977.

Zavarovanci — organizacije združenega dela, samoupravne interesne skupnosti, družbenopolitične skupnosti in druge družbene pravne osebe skupaj z drugimi osebami po načelih vzajemnosti in solidarnosti združujejo sredstva za zavarovanje premoženja in oseb pred različnimi vrstami nevarnosti in za odvrnitev ali zmanjšanje škode.

Družbenoekonomska razmerja ter organizacija zavarovancev in dela v zavarovalni skupnosti so oblikovana v cilju nenehnega razvijanja in krepitev družbene in gospodarske varnosti ter celovitosti vzajemne in solidarne povezanosti vseh zavarovancev, kakor tudi ekonomičnosti poslovanja celotne zavarovalne skupnosti in njenih organizacijskih delov.

Da bi zagotovili uresničevanje ciljev združevanja v zavarovalni skupnosti in stalno krepitev družbenega značaja v zavarovalni skupnosti združenega dela dohodka zavarovancev, so zavarovanci organizirani v rizične skupnosti po načelu medsebojne povezanosti in dohodkovne soodvisnosti. Po teh načelih se zavarovanci združujejo v:

- industrijsko rizično skupnost
- kmetijsko rizično skupnost
- prometno rizično skupnost
- rizično skupnost komunalnih in družbenih dejavnosti in
- rizično skupnost osebnih zavarovanj.

V industrijski rizični skupnosti se združujejo zavarovanci naslednjih področij dejavnosti:

1. industrija in rudarstvo, razen:
živilske industrije,
proizvodnje pijač,
proizvodnje krmil,
proizvodnje in predelave tobaka;

2. gozdarstvo;

3. gradbeništvo;

4. trgovina, razen trgovine z živilskimi proizvodi;

5. obrt in osebne storitve, razen izdelave živilskih proizvodov.

V kmetijski rizični skupnosti se združujejo zavarovanci naslednjih dejavnosti:

1. kmetijstvo in ribištvo;

2. živilska industrija, proizvodnja pijač, proizvodnja krmil, proizvodnja in predelava tobaka;

3. trgovina z živilskimi proizvodi;

4. vodno gospodarstvo;

5. obrtna izdelava živilskih proizvodov.

V prometni rizični skupnosti se združujejo zavarovanci naslednjih področij dejavnosti:

1. promet in zveze;

2. gostinstvo in turizem;

3. motorna vozila občanov;

V rizični skupnosti komunalnih in družbenih dejavnosti se združujejo zavarovanci naslednjih področij dejavnosti:

1. stanovanjsko-komunalna dejavnost;

2. finančne, tehnične in poslovne storitve;

3. izobraževanje, znanost, kultura in informacije;

4. zdravstveno in socialno varstvo;

5. družbenopolitične skupnosti, samoupravne interesne skupnosti in družbenopolitične organizacije;

6. premoženje občanov, razen v kmetijstvu in motornih vozil.

V rizični skupnosti osebnih zavarovanj se združujejo vsa življenjska zavarovanja in nezgodna zavarovanja.

V okviru vsake rizične skupnosti oblikujejo zavarovanci na določenem območju temeljne rizične skupnosti.

V rizičnih skupnostih Zavarovalne skupnosti Triglav je organiziranih 99 temeljnih rizičnih skupnosti.

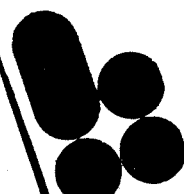
Zaradi povezanosti in vsklajevanja interesov vseh zavarovancev na določenem območju se le-ti sporazumevajo o organiziranju skupnosti temeljnih rizičnih skupnosti (skrajšano: območna skupnost). Tako je danes v okviru ZS Triglav oblikovanih 16 območnih skupnosti, od katerih 12 posluje na območju SR Slovenije, 3 na območju SR Hrvatske in ena v SR Srbiji.

Zavarovanci v rizičnih skupnostih določajo zavarovane nevarnosti, obseg jamstva in zavarovalno premijo, ki zagotavlja pokrivanje škode, nastale zaradi zavarovanih dogodkov. Zavarovane nevarnosti in obseg jamstva določajo v zavarovalnih pogojih, zavarovalno premijo pa v premijskih cenikih. Zavarovanja pred eno ali več sorodnimi vrstami nevarnosti, ki jim obseg jamstva določajo zavarovalni pogoji, zavarovalno premijo pa premijski cenik, tvorijo zavarovalne vrste. V Zavarovalni skupnosti Triglav je oblikovanih preko 40 zavarovalnih vrst.

Zavarovalna skupnost Triglav si prizadeva, da zavarovalni pogoji sledijo potrebam po ekonomski varnosti vsakega zavarovanca, udeleženega v zavarovalnem procesu. Zato se na eni strani nenehno širi paleta zavarovalnih vrst, na drugi pa kvalitativno spreminjajo obstoječe.

Sestavni del zavarovalne zaščite je tudi sistem različnih franšiz oziroma samoudeležbe zavarovanca v nošenju posledic škodnega dogodka ter sistem bonusov in malusov, ki krepi odgovornost gospodarskih subjektov pri ohranjanju družbenega premoženja pred stihijскими dogodki.

O zavarovalnih podlagah morajo biti zavarovanci tekoče seznanjeni, kar jim omogoča izbiro najustreznejše zavarovalne zaščite. Prav tako pa morajo biti tekoče obveščeni o spremembah zavarovalnih pogojev, ki se sprejemajo v zavarovalni skupnosti.

belinka
tovarna kemičnih izdelkov
ljubljana pp. 5-1

beli

**SPECIAL
PERBORAT**

BELI je odličen dodatek pralnemu sredstvu pri ročnem in strojnem pranju. Razvija aktivni kisik, ki beli, ne poškoduje tkanin. Navodilo za uporabo: pri ročnem pranju dodajte na vsake 10 l vode, ki že vsebuje milo ali detergent, eno žlico BELI in kuhajte vsaj 15 minut. Pri strojnem pranju dodajte vsaki merici pralnega praška 1 žlico BELI. Najboljši učinek boste dosegli pri temperaturi nad 60° C. Po pranju z BELI si sperite roke v čisti vodi. Hranite na suhem.

Marko Rus

Marca smo se na pokopališču v Metliki poslovili od 69-letnega Marka Rusa, rojenega na Krašnjem vrhu. Med NOB je delal za OF na terenu, nato pa je bil od junija 1943 v 10. SNOUB Ljubljanski in tudi v drugih enotah kot minerec. Po osvoboditvi je bil v službi pri ljudski milici. Za svoje delo med NOB je bil dvakrat odlikovan.

Miroslav Vrančič

Miro Vrančič izvira iz dolenskega kmečkega rodu. Življenjska pot ga je odpeljala na sinje Jadransko morje. Mladi mornariški oficir je 1941. leta dočkal razsulo Jugoslavije s svojim artilerijsko barožnim odredom v Tihem kanalu v bližini današnjega Titovega mostu. V Ljubljani se je priključil skupini »mladih pomorščakov« v OF. V zimi 1941/42 je inštruktor izvršnega sveta OF Boris Zihel v konspirativni kleti na Resljevi cesti seznanjal mladega Mira in njegove mornariške tovariše z NOB v Sloveniji. V raciji na pristaše OF v noči na 20. marec je bila tudi ta skupina presenečena v svojih domovih in odpeljana v koncentracijsko taborišče Gonars.

Pripadniki te skupine OF, bivši oficirji, so poleti 1942 kopali konspirativno podzemski rov iz barake v bližnje koruzišče. V noči na 21. avgust je bil med organizatorji zavarovanja, ki so omogočili beg prve petorke iz taborišča v svobodo. Italijani so odkrili beg, Mirova skupina, ki je bila na vrsti prihodnje noči, je tako ostala v taborišču, toda nema.

Italijani so 15. oktobra 1942 preselili pripadnike bivše jugoslovanske vojske iz Gonarsa v koncentracijsko taborišče Chiesa Nuova pri Padovi. Pripadniki skupine »mladih pomorščakov«, med njimi je bil tudi Miro, so v taborišču konspirativno nabavili radijske dele, skonstruirali radijski sprejemnik »Roza-mundo« in organizirali prisluškovalno službo za potrebe logarskega odbora OF.

Konec aprila 1943 je bilo 250 pripadnikov bivše jugoslovanske vojske odpuščenih domov.

Prvo borbeno mesto v mornarici NOVJ mu je bila samostojna 90 mm obalna artilerijska mornariška baterija na rtu Sućuraj na otoku Hvar. Z ognjem svoje baterije je

do 14. januarja 1944 oviral plovbo sovražnim ladjam v Biokovskem primorju in Neretjanskem kanalu. V artilerijski bitki z nemško baterijo v Živogošću na Biokovski obali, ki je hotela uničiti Mirove artilerijske položaje, je bil težko ranjen. Od tu so ga čez Jadran prepepeljali na otok Malto v zavezniško bolnico »39th General Hospital«.

Kot rekonvalescent se je v bolnici priključil v »Primorski sredozemski šolski center«. Poučeval je ranjene v artileriji in jih tako pripravljala za delo v protivzračni artileriji. Istodobno je bil tudi član konspirativne organizacije, ki je omogočala mornarjem na ladjah jugoslovanske kr. mornarice na Malti prebeg v mornarico NOVJ, v južni Italiji.

Pol leta po dobljeni rani na otoku Hvaru se je Miro vrnil v domovino, na otok Lastovo, za operativnega oficirja v 5. Pomorskem Obalnem sektorju. Sodeloval je v borbah za osvoboditev južne Dalmacije.

Hrabri komandant Miro je po vojni pomagal nadaljevati uresničevati in graditi jugoslovansko vojno mornarico, delo jugoslovanskih partizanov začeto v Biokovskem primorju. Iz pomorske obalne komande Pulj se je priključil floti jugoslovanske mornarice. Bil je komandant 11. divizion torpednih čolnov in operativni oficir v štabu mornarice. Maršal Tito ga je zaradi njegovih vojnih zaslug in sposobnosti izbral med svojimi pomorskim oficirji za glavnega inštruktorja za vojno mornarico v neuvrščnem Sudanu. Tam je zaključil svojo vojno pomorsko dejavnost. Svoje pomorsko znanje in spretnost je kljub upokojitvi po odhodu iz vojne mornarice prenašal na posadke ladij Splošne plovbe Piran do končnega odhoda v pravi pokoj.

Aleksander Cergolj-Sandr

Leta 1925 je bil rojen na Beki pri Kozini. Ze pred kapitulacijo Italije je začel aktivno in organizirano delati za NOB, saj je bil že takrat član okrajnega predsedstva mladine. Oktobra 1943 je bil že kurir v Istrskem odredu. Februarja 1944 je postal kurir in obveščevalec VDV, nato je bil v začetku leta 1945 imenovan za okrajnega sekretarja mladine za okraj Hrpelje-Kozina. Za zasluge med vojno in po njej je bil trikrat odlikovan. Aprila smo ga pokopali v Postojni.

Marija Ločniškar

Marca smo se poslovili od 82-letne Marije Ločniškar, članice ZB NOV Preska. Vsa njena družina je aktivno sodelovala v NOB. V njenem domu so borci vedno našli topel sprejem in oskrbo. Bila je res prava partizanska mama.

Antonija Uhelj

Na pokopališču v Gaberjah pri Vipavi smo aprila pokopali Antonijo Uhelj. Rojena je bila leta 1901. Doma je živel do leta 1926, ko se je mož vrnil iz SZ kot revolucionar. Pred fašisti sta morala emigrirati v Jugoslavijo. Z možem in drugimi sta takoj začela organizirati emigrantsko društvo slovenskih Primorcev. Takoj ob napadu na Jugoslavijo je začela sodelovati s prvimi sedmimi partizani v kraju Slatina pri Banjaluki. Njeno stanovanje so stalno preiskovali in nazadnje je s pomočjo NOV pobegnila z najmlajšim otrokom na komando mesta Prijedor. Starejši otroci in mož so se že prej pridružili partizanom. Za zasluge med vojno je bila dvakrat odlikovana.

Jože Jašovec

Petinosemdesetletnega Jožeta Jašovca iz Nove vasi pri Zireh smo februarja pokopali na žirovskem pokopališču. Preživel je dve svetovni vojni. Na soški fronti je bil ranjen. V NOV je sodeloval na terenu od leta 1943 v pomoč gospodarski komisiji. Do pozne starosti je aktivno sodeloval v krajevni invalidski organizaciji. Za svoje delo je bil odlikovan.

Marija Kavčič

Januarja je v Apacah umrla članica žirovske borbovske organizacije Marija Kavčič, rojena leta 1913 v Žirovskem vrhu. Med NOB je bila zelo predana in aktivna sodelavka NOB. Bila je obveščevalka partizanskih enot na terenu Račeva-Žirovski vrh. Velikokrat jih je tudi oskrbovala s hrano.

Urban Dolenc-Jurij

Aprila smo se poslovili od tiriinosemdesetletnega partizanskega očeta in sodelavca NOV Urbana Dolenca-Jurija iz Golice nad Lenartom v Seški dolini. S partizani je sodeloval od začetka leta 1943. Bil je ves čas zaveden Slovenec. Za svoje delo je bil odlikovan.

Alojzija Kerin

Februarja smo se poslovili od enainosemdesetletne Kerinove mame, matere treh partizanov, od katerih sta narodna herojinja Milka in sin Mirko padla v NOB. Leta 1941 so jih izgnali v Nemčijo. Otroci so pobegnili iz ujetništva takoj, Alojzija je s 14-letnim sinom pobegnila leta 1944. Po vojni je bila najraje s pionirji osnovne šole Leskovec pri Krškem, ki nosi tudi ime po hčerki Milki, ter s pionirji podružnične šole v Vel. Podlogu. Mladim je vedno rada pripovedovala spomine na vojna leta. Pokopali smo jo na pokopališču v Leskovcu pri Krškem.

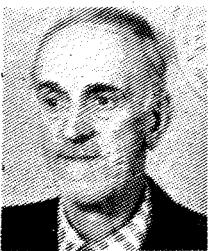
Janez Govednik

Marca smo se na pokopališču v Kranju poslovili od Janeza Govednika, upokojenega delavca uprave za notranje zadeve Kranj. Rodil se je leta 1920 v Bušinja vasi pri Metliki. Ze v začetku vojne se je opredelil za NOG, zato so ga Italijani leta 1942 internirali na Rab. Po kapitulaciji Italije je takoj stopil v Rabsko brigado, nato pa je prišel v Belo krajino in se bojeval v 15. brigadi ter v Belokranjskem in Kočevskem odredu. Postal je komandant 3. bataljona Belokranjskega odreda. V KP je bil sprejet leta 1944. Za svoje zasluge v vojni in po njej je prejel več povelj in odlikovanj.

Terezija Prijatelj

Rojena je bila leta 1895 v Dolenjih Lazih. Kmalu po okupaciji je stopila na stran OF. Posebno je bila aktivna v vrstah AFŽ in v članstvu OF. Po vojni je vzela v oskrbo zapuščene otroke iz Bosne in jih prav tako vzgajala v napredne državljane kot svoje. Od nje smo se poslovili aprila letos.

Jakob Prevc-Sušnik

Na pokopališču v Radovljici smo se aprila poslovili od kmeta, sodelavca NOG Jakoba Prevca-Sušnika iz Vošč. Rodil se je leta 1897. Leta 1942 je navezal prve stike s partizani na Jelovici in se nato vključil v OF. Delal je največ za obveščevalce, v hiši je imel tajno radijsko postajo, s ko njem je prevažal hrano in drugo opremo za partizane, v skednju je imel skrivališče za ranjene borce. Tudi po vojni je delal udarniško v raznih krajevnih akcijah.

Ivan Sivec-Tomaž

Aprila je v 67. letu starosti umrl aktivist in borec Ivan Sivec-Tomaž iz Idriškega. Zgodaj spomladi 1943 so ga iz italijanske vojske poslali na dopust. Doma se je vključil v vaški odbor OF kot vojni referent, jeseni 1944 pa je postal borec komande mesta Kobarid, kjer je bil do konca vojne. Za svoje delo je bil odlikovan.

Stane Kolenc

Aprila smo ga pokopali na pokopališču Veliki otok pri Postojni. Rojen je bil leta 1911 v Velikem otoku. Leta 1942 so ga italijanske oblasti odpeljale v delovne bataljone v Italijo, kjer se je priključil zavezniški vojski. Nato se je priključil 3. prekomorski brigadi, s katero se je bojeval za osvoboditev domovine.

Vabila

Dne 15. avgusta 1981, na dan obmejnih enot JLA, bo na Aljševici pri Novi Gorici zbor skupnosti borcev 2. brigade VDV. Na njem bomo razpravljali in sprejeli Pravilnik o organizaciji in nalogah skupnosti borcev brigade.

Začetek zbora bo ob 9. uri.

Ob 11. uri, po zboru skupnosti, bomo poimenovali tamkajšnje vojašnico po Slavku Furlanu-Dušanu, vojnem komandantu brigade. Slavnostni govornik bo generalpodpolkovnik Branko Jerkič.

Sledilo bo tovariško srečanje. Vabljeni! Borci brigade! Ne zamudite na zbor skupnosti! Posebnih vabil za vas ne bo.

Za pripravljalni odbor
tajnik brigadnega odbora
Kamillo Brešan-Bojan

★

Vabimo vas na srečanje kurirjev kurirske postaje P-6 (31. 12. 1942 do 8. 9. 1943) in P-8 (1. 9. 1944 do 1. 5. 1945), ki bo dne 8. avgusta 1981 ob 10. uri na Vojskem v planinskem domu IMP Idrija.

Ker je to prvo tako srečanje, je zaželeno, da bi se srečanja udeležili vsi preživeli kurirji kurirske postaje P-6 in P-8.

Na srečanju se bomo pogovorili o postavitvi spominskih obeležij v kraju, kjer sta postajali delovali in dopolnili gradivo teh postaj za monografijo kurirjev NOB.

Popoldne se bomo udeležili ogleda tiskarne »Slovenija« in domačije v Humu, kjer je delovala kurirska postaja P-8.

Vabljeni:

Franc Rejec, Salara 24, p. Koper; Jakob Velikanje, Dane 20/a, p. Sežana; Janko Vidmar, Zemljičeva 19, p. Maribor; Jože Habe, Ciril Lampe, Puharjeva 2, p. Kranj; Anton Munih, Srebrničeva 17, p. Idrija; Viktor Carl, Gorenja Trebuša, p. Cepovan; Stanko Pavšič, Slap ob Idriji 32; Ciril Oblak, Dolenja Trebuša, p. Slap ob Idriji; Lado Lapajne, Odbor IV. brigade VDV kurirjev, Cigaletova 15, Ljubljana; Franc Ferfila, zastopnik pododbora kurirjev za Sev. Primorsko in zastopnik krajevne skupnosti in ZB NOV Vojsko.

★

Odbor borcev Jeseniško-Bohinjskega odreda vabi vse nekdanje borce na skupno srečanje, ki bo v nedeljo 2. avgusta 1981, ob 11. uri na Uskovnici nad Srednjo vasjo v Bohinju.

S tem srečanjem bomo počastili praznik občine Radovljica, poimenovani planinsko kočjo po našem odredu in se srečali s planinci.

★

Borcem in borkam 2. prekomorske brigade, 3. prekomorske udarne brigade, 1. tankovske brigade in artilerijske brigade, 4. armade ter svojcem padlih in po vojni umrlih borcev in bork.

Po programu dela (za leto 1981) domicilnega odbora 3. prekomorske udarne brigade in v počastitev 40-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti bo v nedeljo, 6. septembra 1981, ob 10. uri partizanska praznjava z odkritjem skupne grobnice 184 padlim borcem in borkam 3. prekomorske udarne brigade na Planinici pri Mostarju. V torek, 8. septembra 1981 bo podobna prireditev na otoku Braču z odkritjem spominske plošče 24 padlim borcem 2. in 3. prekomorske brigade ter 1. tankovske brigade na Vidovi gori in spominskega obeležja v Bobovišču, kjer je bil sedež 2. prekomorske brigade (od 14. do 3. decembra 1943). Ob slovesnem odkrivanju skupne grobnice na Planinici in skupinskih obeležjih na Braču bodo izvedli ustrezne kulturne programe.

Slavnik iz Kopra organizira petdnevni avtobusni izlet v Mostar in na otok Brač. Avtobusi bodo predvidoma peljali (če bo dovolj prijav) na relaciji: Idrija-Kalce-Postojna-Ilirska Bistrica-Rupa; Tolmin-Nova Gorica-Ajdovščina-Postojna-Rupa; Nova Gorica-Stanjel-Sežana-Kozina-Rupa in Piran-Izola-Koper-Kozina-Rupa in naprej.

Odhod avtobusov iz Nove Gorice in Pirana bo v soboto, 5. septembra 1981 ob 6. uri zjutraj (iz Tolmina in Idrije pa bo odhod avtobusov predvidoma ob 5. uri zjutraj).

Vračali pa se bomo v sredo, 9. septembra iz Brača in Splita, kjer si bomo ogledali še tovarno cementa.

Za prevoze z avtobusi (in trajektom), hrano in prenočišče bo vsak posameznik prispeval 4.500 dinarjev. Nosilci partizanske spomenice 1941 imajo popust 1.300 dinarjev (imajo brezplačno vožnjo) in vojaški vojni invalidi 975 dinarjev (imajo 75 odstotni popust pri prevozu) v kolikor dostavijo knjižico za znižano vožnjo (spomeničarji pa kupon za brezplačno vožnjo).

Prijave za izlet bodo sprejemali na sedežih občinskih odborov ZB NOV vseh primorskih občin (pododbori 3. prekomorske udarne brigade) do 20. avgusta 1981. Vplačila naj se izvršijo na naslov: Slavnik Koper, Kidričeva 44 na žiro račun: 51400-601-10308 za izlet v Mostar, pravtako do 20. avgusta 1981.

Potrebne informacije lahko na sedežih občinskih odborov ZB NOV (pododbori 3. prekomorske udarne brigade) primorskih občin in pri vodji izrednih prevozov Slavnik tovarišici Ivici Zupanc, telefon (066) 22-660.

Predsednik domicilnega odbora
Albert Klun

SPOMINI NA PREDVOJNE KOMUNISTE

Andrej Kumar (1893–1969), s partizanskim imenom »Stric Marko«, se je rodil v Kojskem (Goriška Brda). Med prvo svetovno vojno je bil ujet na romunski fronti kot avstrijski vojak, od tod je odšel v Rusijo, ki jo je po čudovitih doživetjih prepotoval, objadral Azijo in se v Franciji izvežbal za pilota. Nato je odšel kot francoski državljani in vojak na solunsko fronto. Po vojni je doma organiziral delavce, vodil več stavk in že leta 1921 postal član KP Italije. Udeležil se je njenega ustanovnega kongresa v Livornu. Zato je moral emigrirati, najprej v Argentino, kjer je ostal kakih pet let, vodil delavske sindikate in štrajke in se vrnil spet v Goriška Brda. A samo za kratek čas, ker ga je preganjal fašizem, zato je moral leta 1928 emigrirati v Jugoslavijo. Nastanil se je na Ježici in ustanovil prvo partijsko celico. V njegovi hiši je bila prva ilegalna partijska tiskarna, ki je tiskala brošure in letake ter jih razpošiljala po vsej Sloveniji. S svojimi sodelavci na Posavju je vodil komunistično gibanje pred vojno, bil večkrat zaprt, in že leta 1934 se je sešel s Titom in bil soorganiziran v OF na Ježici. Po fašistični okupaciji 1941. leta je bil vojaški referent pri Glavnem štabu NOV in PO Slovenije, od 1942 je organiziral OF v Brdih in postal član PK KP Slovenije za Slovensko primorje. Po osvoboditvi je bil član revizijske komisije CK ZKS. Malo pred smrtjo je pripovedoval svoje spomine, katerih kratke izvlečke priobčujemo.

Simon Lenarčič

6

Stric Marko

In proti sosedam:

»Kumar mu preveč zaupa, ga premalo pozna ali pa ima »dilco« pred očmi, da ne ve, kakšen v resnici je; saj se bo pogubil; ne hodi v cerkev in tudi doma že dolgo ni molil z nami rožnega venca.«

Tožbe njegove matere so bile zasnovane le na tem, da je Matija včasih res pozno v noč delal v naši tiskarni in prihajal domov šele v zgodnjih jutranjih urah. Ker je smrdel od raznih kemičnih sredstev, ki jih je uporabljal pri tiskanju (bencin, barva), sem ga pred odhodom vedno poškopril s blago dišečo kolonjsko vodo. Matija je moral potihoma v sobo, da ne bi zbudil staršev, ki sta spala v sosednji sobi. A mama je takoj zaduhala vonj po parfumu, da se je zbudila in jela oštevati sina, ki se je kar v obleki zleknil v svojo posteljo, hoteč napraviti vtis, kot da že dolgo spi:

»Ze spet si se vlačil s kurbami, vonj te izdaja. Zgodaj si se začel izživljati, delo pa zanemariš. Fant, ne boš srečno končal, ta pot vodi v pogubo; saj ti je ne želim, a sam trdovratno rineš vanjo.«

S postelje se je oglašil še oče, ki se je tudi prebudil:

»Zaslужиš, da bi te premlatil. Žal mi je, da te nisem že prej, ko si bil še majhen in je bil še čas. Zdaj je prepozno, vsaka beseda je bbb ob steno, ko že drviš v pogubo.«

Matija je komaj zadrževal solze. Saj bi jima bil rad povedal, da sta v zmoti; da dela trdo tudi zanj, za boljši jutri vseh delavcev. A je moral molčati in tiho prenašati njuno jezo, saj ni smel povedati resnice svoji materi, ki je rešitev vseh težav in tolažbe iskala v molitvi.

Molila je veliko, za sina najbolj; tudi sredi dela je žebrala:

»Oče naš, kateri si v nebesih, posvečeno bodi tvoje ime – Matija, prinesi mi cajno za krompir – pridi k nam tvoje kraljestvo – ne te male, ta veliko prinesi, bom šla na njivo – pridi k nam tvoje kraljestvo, zgodi se tvoja volja, kakor v nebesih tako na zemlji...«

Kako naj bi Matija odgovoril očetu, zakaj ne ostaja zvečer doma kakor sestra Mici in moli rožni venec, kakor je bil tedaj še običaj v pobožnih posavskih družinah? Vendar sta se sestro razumela. Na tistem je slutila, za kaj se žene njen brat, med vojno je tudi sama z možem marljivo podpirala OF.

Ko je Matija služil vojsko v Novem Sadu (1933), se mu je obzorje močno razširilo. Seznanil se je z mnogimi enako mislečimi tovariši iz raznih krajev, ki so imeli že tudi svoje izkušnje. Tu v »srbskih Atenah« je bral dela srbskih socialistov (Svetozar Marković, Dimitrije Tucović), spremljal pa tudi vse važne dogodke doma in v svetu. Saj je bilo tisto leto, ko je v Nemčiji prišel na oblast Hitler, zelo razgibano z dogodki; doma je fašistična diktatura dušila delavsko gibanje, ki se je sproščalo v verigo dobro organiziranih stavk. Izvedel je marsikaj zanimivega tudi iz nedavne preteklosti našega delavskega gibanja, tragična usoda Djura Djakovića mu je pretresla dušo. Mnogo je premisljeval in zorel v zavesti, da je ubral pravo pot; ko se bo vrnil od vojakov, bo znova krepkeje prijel za delo.

In res je postal vzoren komunist – mladinec: prijel je za delo povsod in se znal živeti v različne situacije, ki so se naglo menjale, kakor se je menjala politična taktika, po kateri smo delali. Saj je bilo treba včasih zelo naglo ukrepati: danes letaki, jutri demonstracije, novi sestanki in potovanja – za vse je bil tudi Matija zadolžen. To je bil le del verige, ki se je splevala po vsej Jugoslaviji.

Lojze Jernejc-Ukco

Je bil tretji list v triperesni deteljici naših mladincev.

Lojze Jernejc ali po domače Ukco Lojze je bil morda najbolj samosvoj med trojico. Njegova mati-vdova in po značaju prava Kastelka, je vzgajala svojega sina edinca za kmetijo, ki jo je vodila in na njej garala po zgodnji smrti svojega moža. Najprej so živeli skupaj s svakinjo, prav tako vdovo, in njenima hčerama v spodnjih Stožicah tik nad savsko teraso pred Tomačevskim borštom. Ker je bilo kar precej zemlje, sta s sinom zgradila novo hišo v »Čičkariji« in tu kmetovala naprej. Sina bi bila mati izšolala vsaj za kakakega železniškega uradnika, ker je slutila, da bo zemljo kmalu požrlo mesto, ki se je širilo proti Stožicam. No, Lojze ni bil preveč vnet za šolo in je po meščanski šoli ostal doma na kmetiji. Mati ga ni silila.

Prijateljstvo z Matijo in Nacetom je tudi Lojzeta že zgodaj potegnilo v vrste napredne posavske mladine, ki se je zbirala pri nas. Gospodarska kriza, zapostavljanje in izkoriščanje malega kmeta je mladega Lojzeta pognalo v upor. Mati, ki je bila verna in pobožna, se je upirala sinovemu prepričevanju, a je tudi sama kmalu spoznala, kako prav je imel.

Tako je Lojze z nami skupaj študiral marksizem in postal revolucionar. Prehodil je številna kurirska pota skupaj z Matijo in Nacetom, njegovo področje dela je bila Gorenjska. Tu je imel dovolj priložnosti videti, kako se godi delavcem po tovarnah, zlasti tekstilcem in kovinarjem; od blizu je spremljal njihov boj za višje mezde, stavkovna gibanja, gladovne stavke, kar vse ga je utrjevalo na njegovi poti, za katero se je odločil še kot deček.

Cepprav je bil čas med 1929 do 1933 predvsem odmerjen zbiranju naših moči, prehod iz začetniškega neorganiziranega dela v trdneje povezano partijsko delo, pridobivanju novih članov in skrbi za njihovo ideološko izobrazbo, usposabljanju za delo v družtvih, smo pa tudi izrabili vsako priložnost, da smo oblastem in tudi ljudem dali čutiti svojo navzočnost: za 1. maj smo zakurili kresove na Taboru nad Savo ali kar sredi vasi; praznovali smo obletnico oktobrske revolucije in trosili letake po vsem Posavju, tu pa tam razobesili kako rdečo zastavo, ki je zaplapolala nad hišami in delala preglednice orožnikom, ko so se trudili sneti jo, pridno smo zbirali sredstva za »rdečo pomoč«, da smo pomagali tovarišem po zaporih (v Ljubljani, Zagrebu, Sremski Mitrovici in drugod); nastopali smo tudi skupaj s študenti na demonstracijah proti osovraženemu režimu (na primer 6. januarja ob obletnici uvedbe diktature).

Se enkrat moram poudariti, da je Posavje tisti čas dajalo zanesljiv in zelo marljiv mladi kader, ki je izpeljal nešteto težavnih akcij in nalog in pri tem ni skoraj nikoli odpovedal.

Se nadaljuje

»S prijatelji gre vse lažje«

Se en pohod po poteh slovenske delegacije na drugo zasedanje AVNOJ-a v Jajce je končan. Pohodniki, predstavniki vseh slovenskih občin, so hodili po stezah in poteh, po gozdovih, čez travnike in hribe in se izogibali cest. Hodili so po poteh zgodovine, po potek nove Jugoslavije.

Tovars Ivo Čerin, ki je na pohodu praznoval 60-letnico, varnostnik brigade, se je v pogovoru spominjal krajev, skozi katere so hodili: »To so bile majhne, zakotne vasi, kjer je domačinom srečanje z nami bil pravi praznik. Krenili smo iz Gornje Sanice do Lušci Palanke, ki leži na Grmeču, znanemu iz NOV. Grmeč je tako velika planota, da bi ga lahko primerjali s kupom naših Jelov in Pokljuk. Potem smo šli skozi Donji Dubovik in Blatno na Uni. Srečanje z domačini v Blatnem je bilo tako prisrčno, da se je vsem pohodnikom vtisnilo v spomin.«

Da je to res, so mi potrdili tudi brigadirji sami, ki so mi na vprašanje katerega dogodka s poti najraje spominjajo, enoglasno odgovarjali s temi tremi besedami: »Blatno na Uni.«

Kaj je bilo, torej tako izjemnega?

»Blatno na Uni«, je nadaljeval tovariš Čerin, »je majhna vas, a ima ljudi z velikim

jih prihajali pozdravljati ljudje iz 5, 6 in tudi več kilometrov oddaljenih vasi, da so odpirali trgovine, da bi ekonomski nakupili vse potrebno, čeprav je njihov delovni čas minil.

Danko Naraglav, politični komisar brigade je bil povezovalac političnega dela v brigadi in skrbel za stike z domačini, je o svojem delu in brigadi pripovedoval takole: »Čepprav je bila moja naloga težka in odgovorna, mislim, da je to najlepša naloga na takšni akciji. Naša pohodna brigada je bila predvsem kadrovska brigada. Ta naj bi vzgojila mlade družbenopolitične delavce, ki naj bi tu pridobljeno znanje prenašali in uresničevali v praksi, v svojem okolju. Pripravili smo številna predavanja na različne teme. V času počitkov med samim pohodom smo imeli bolj »lahke« teme, na primer o življenju v naravi, o požarni varnosti, postavljanje šotorov itd. V popoldanskih urah in v dnevih počitka, pa so bile na sporedu bolj resne teme, na primer o sedanjem političnem in gospodarskem trenutku Jugoslavije, o situaciji na Kosovu, o filozofiji marksizma, o splošni ljudski obrambi itd.«

»Slišala sem, da je bil program predavanja preveč obsežen. Ali je to res?«

»Tudi jaz mislim, da je bil program resnično preobse-

vedal vse najboljše: »Na pohodu sem že petič. Marši so bili zelo naporni in so trajali od 6. ure zjutraj do 14. popoldan, seveda s kratkimi počitki vmes. Dnevno smo prehodili od 18 do 34 km. Popoldan smo imeli različna predavanja, zvečer pa kulturni program, taborni ogenj, poznavne večere. Na počitek smo se odpravljali ob 22. uri. Ob tej priliki bi želel posebno pohvaliti vojakke 9. armijske oblasti, ki so bili resnično najboljši, obenem so nam bili velika moralna opora. Tudi na poti so vsakomur zelo pomagali.«

Mikajlo Mitrović, poveljnik pripadnikov JNA na tem pohodu, mi je o vlogi in nalogah vojakov povedal: »Pripadniki JNA so sestavljali najboljše vojakke, najbolj aktivni mladinci vseh narodov in narodnosti iz vseh krajev Slovenije. Že dva dni pred pohodom smo se vsi, 20 nas je bilo, zbrali v Postojni in se zmenili o našem delu in nalogah v brigadi. Naša naloga je bila, da smo za vzgled ostalim mladincem. Vsi smo jo opravili, saj smo bili vsi pohvaljeni. V delo v brigadi smo se dobro vključili. Sodelovali smo v športu, kulturi, tudi nekaj predavanj smo pripravili. Mladinci so nas zelo dobro sprejeli.

Brigado je sestavljalo 120 mladih, če ne vsi po letih pa vsaj po srcih, iz vseh krajev Slovenije. Njihova starost pa se je gibala od 13 do 60 let. Med njimi je bilo tudi nekaj veteranov, kot so Albinca Hočevar-Mali – narodni heroj, Tončka Vodnik – ekonom brigade, Vene Cvetković – starešina iz Postojne.

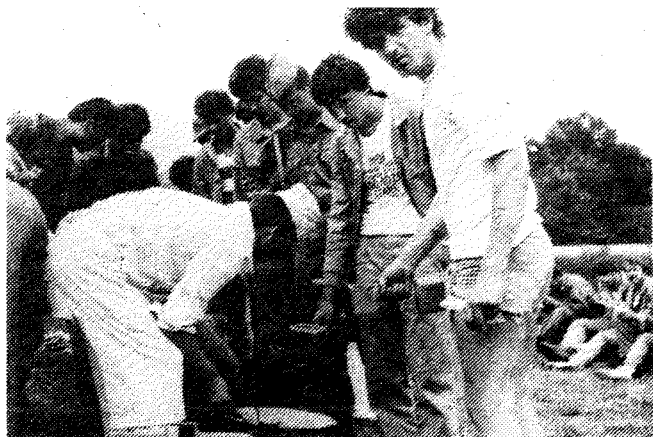
Vtisi mladih pohodnikov so si zelo podobni. V vsakem od njih je čutili zadovoljstvo in ponos.

Moreno Marinac, Izola: »Na pohodu AVNOJ sem prvič. Na poti smo spoznali veliko ljudi in krajev, obiskali smo številne spomenike. Najtežji del poti se mi je zdel odsek od Boviča do Pisarovine, dolg 27 km.«

Ivan Kapš, Kočevje: »Hoja ni bila prehitra, tako da sem zmogel. Najtežji del poti so bili bosenski hribi, čeprav niso visoki. Najlepše pa je bilo, vsekakor, v Blatnem na Uni.«

Tomo Sotenšek, Tolmin: »Vse je bilo odlično. Prve dni poti je bilo precej naporno, sam smo prehodili po 30 km na dan. Pozneje smo se med seboj spoznali in je bila tudi hoja lažja in bolj zabavna. Vsi smo bili kot ena velika družina, v kateri je vsakdo pripravljen pomagati vsakomur. Pri tem so se posebno izkazali vojaki.«

Da pa ne bi mislili, da so pot zmogli le fantje, je tu ne-

Po dolgih marših nam je hrana iz naše poljske kuhinje zastavnika Veneta Cvetkovića še kako teknila

srcem. Pripravili so nam pravo gostijo, spekli pečenko in nas tako iskreno sprejeli, da smo bili presenečeni in veseli obenem. Pot nas je naprej vodila čez Bužim, Vrnograč. V Vrnograču smo se z mladi pogovarjali kar po slovensko, saj se je večina za poklic izučila v Sloveniji. To so čudoviti mladinci. Potem smo šli skozi Topusko, Bovič. Le to je bilo v vojni partizansko mesto in zato tudi požgano. Zelo zanimiv in izjemen kraj med NOB pa je gotovo bila vas Pisarovina. Bila je svobodna skoraj celo vojno in v njej so partizani izmenjevali nemške ujetnike za ujete partizane. Pot smo končali v Zdenčini.«

Se veliko je takšnih drobnih dogodkov, od tega, da so

žen, saj bi se nam lahko zgodilo, da bi s tem upadla kvaliteta političnega dela. O tem bo potrebno v prihodnje razmisliti.«

»Kako je bilo pa z informiranjem?

»Za informiranje smo skrbeli pač v okviru danih možnosti. Imeli smo svoj radio AVNOJ, ki je poleg dnevnih novic, posredoval še lastni program. Izdajali smo tudi bilten, katere smo tiskali kar sproti. Vendar smo bili vseeno odrezani od političnih dogajanj, časopisov. Mislim pa da, kdor se je hotel informirati se je lahko.«

Tudi Franci Hočevar iz Maribora, komisar 4. čete je o pohodu in pohodnikih po-

Titova pot – naša pot

kaj misli deklet, udeleženek pohoda.

Marta Rau, Ljubljana: »Na pohodu sem že drugič. Najbolj so mi bila všeč srečanja z domačini in prvoborci, čeprav je za daljše pogovore z njimi bilo premalo časa. Hodili smo devet dni in sicer tako, da smo tri dni hodili in na to en dan počivali. Ta dan počitka je bil zapolnjen s številnimi interesnimi dejavnostmi. V začetku sem bila

za tem v Ljubljano, kjer sem dobil mavec. Bilo mi je zelo žal, da sem moral zapustiti brigadirje ravno takrat, ko smo se spoznali.«

Igor Krelj, Ljubljana: »Jaz sem si tudi poškodovale tetive toda »še« enajsti dan. Prijateljeli so me na ramenih prenesli do ceste, od koder so me z avtom odpeljali v Ljubljano in sem zdaj tu, z mavcem na nogi. Kljub vsemu

Komu pripada narod Jugoslavije? Kdo je v srcih vseh Jugoslovanov? To vsi vedo. Vedo, da je v njih Tito. Tito je naš, ker se je boril za naš mir, ker se je boril za mir v celem svetu. V srcu vsakega miroljubnega človeka je prostor za ime: Tito. Ko je Tito 1941. leta poklical narode na vstajo, so naši dedi z ramo ob ramji stali ob tovarišu Titu in ga spremljali v dobrem in slabem.

Minilo je štirideset let od napada fašistov na našo deželo. Mi smo se jih osvobodili in zdaj živimo svobodni in srečni. Toda, nikdar ne bomo pozabili, da je naša svoboda plačana s krvjo.

Ustvarili smo družbo, kjer so vsa proizvodna sredstva v lasti delavcev, zemlja pa v lasti kmetov. To krepi moč naše dežele. Ustvarili smo enakopravno skupnost vseh narodov in narodnosti in zato smo ponosni. Postali smo razvita država, ki je vzcvetela iz rdečega popka.

Jugoslavija je svobodna država. Tito je dokazal, da je naša pot pravilna in da edina vodi k sreči. Ta pot je danes tako trdna, da če bi jo vsi ljudje sveta hoteli uničiti, bi ona ostala neuničljiva, še bolj trdna. Takšna je pot bratstva in enotnosti, pot razumevanja, ljubezni, pot

enakopravnosti, pot svobode.

Vsi narodi in narodnosti, ki živijo v Jugoslaviji morajo utrjevati bratstvo in enotnost. Med njimi ne sme obstajati razlik. Bratstvo in enotnost se je kovalo in krepilo v borbi. Bratstvo je sreča, enotnost – svoboda. Zato nam je tako dragoceno.

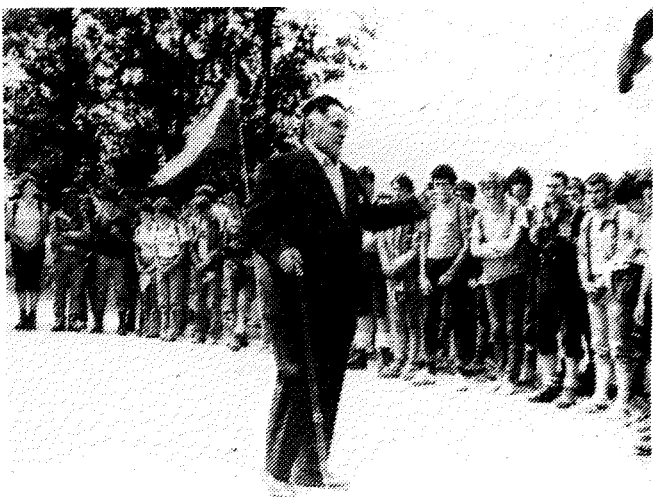
Osnovna dolžnost vsakega učenca je, seveda, učenje. Samo tako si bomo pridobili znanja, z znanjem pa lahko zelo pomagamo svojemu narodu in domovini.

Tito je borec! Tito je delavec! Tito je prijatelj! Tito je graditelj! Tito je vse, kar

imamo in kar bomo imeli! Tito je v vsem, kar želimo in kar bomo želeli! Tito je Tito!...

Imam veliko želja. Vem, da nisem edina. Vse naše želje bomo uresničili samo, če bomo hodili po Titovi poti. In hodili bomo! Enotni kot še nikdar doslej. Tito ni pred nami, toda njegovo delo je z nami. To nam bo kazalo pot. Vse naše želje so na Titovi poti, vsa naša prihodnost, vse naše življenje – pravo življenje, katerega živimo in bomo živeli.

TATJANA PETROVIĆ
Zmajev, SAP Vojvodina
prevredla: Vilma Prezelj

Narodni heroj, general major Milančič Miljević, komandant 1. bataljona IV. Krajiške brigade, junak VI. Krajiške divizije VIII. brigade in Podgrmečnega odreda nam je spregovoril pred strojem v Jelavšinceh

precej ožuljena, potem pa je kar šlo.«

Zdenka Golavšek, Celje: »Bilo je perfektno. Vsi smo vztrajali do konca, čeprav ni bilo lahko. Nam, dekletom, so bili fantje vedno pripravljeni pomagati.«

Jana Brgoč, Postojna: »Mislila sem, da sem na poti samo sebe premagala. Vsekakor pa je bila hoja v družbi prijateljev veliko lažja.«

Tako kot v vsaki pravi brigadi, je tudi v tej bila organizirana zdravniška ekipa. O njenem delu mi je pripovedoval Arpad Pinter iz Pirana: »Hodim na Zdravstveno šolo v Piranu in sem tu v brigadi opravljal obvezno prakso. Z ostalimi člani ekipe smo skrbeli za žulje, prehlade in druge nevšečnosti pohodnikov. Razen dveh poškodb tetiv, ni bilo nič hujšega. Vsi so vzdržali. Naj povem še to, da so mi brigadirji, zaradi mojega dela, dali ime Pripraviški vrač.«

In kdo sta ti »dve poškodbi tetiv«? Srečala sem ju med brigadirji in ne doma v postelji, kot bi marsikdo pričakoval. Bila sta dobre volje, toda v njunih očeh je bilo videti neko senco, žalost, da nista mogla biti do konca med prijatelji na pohodu.

Tomaž Sajevec, Ljubljana: »V brigadi sem bil športni referent in sem vodil jutranjo telovadbo ter organiziral športna srečanja z domačini. Toda sedmi dan pohoda sem si poškodovale tetive in so me odpeljali najprej v Bihač in

lahko povem, da je bilo vse naj, naj.«

Zaključna slovesnost pohodnikov je bila v Zajčji dobravi pri Ljubljani, 17. 7. ko so se mladi srečali s slovenskimi delegati za 2. zasedanje AVNOJ-a: Ivanom Mačkom, Tonetom Fajarjem, Marijanom Brecljem, Francetom Lubejem, Jožetom Pencem, Antonom Bricem in Maro Osolnikovo. Brigadirje je toplo pozdravil tovariš Tone Fajfar: »Ta pohod naj bi vam bil srečanje z zgodovino, na tej poti ste spoznavali bratstvo in enotnost. Hodili ste po vaseh, ki so vojni dale veliko partizanov. Ko smo mi hodili po te poteh med vojno, so bili doma samo starejši ljudje in žene. Živeli so v revščini, toda za nas so vedno našli kakšno dobroto. Iz teh krajev izhajajo naše najbolj slavne brigade. upam, da bodo doživljaja in spoznavanja s tega pohoda vplivali na vašo zavest, samozavest, da boste še naprej ohranjali našo dediščino-svobodo, socializem in neodvisnost ter jih širili še naprej.«

In ko opazujem pohodnike-brigadirje, brigadirke in vojakke kako razigrano in veselo pojejo, plešejo kolo in se smejejo, ne morem najti med njimi nikogar, ki bi sedel kje v kotu utrujen in zaspan, nikogar, ki bi kazal da je za njimi 220 km poti. V njihovih srcih bo pohod ostal kot še ena zmaga, kot še ena ura zgodovine, dolga šestnajst dni.

Besedilo: Vilma Prezelj
Fotografiji:
Darko Naraglav

Postojnski diverzant Tarzan med ormoškimi osmošolci

Pravite, da niste vedeli? O, seveda, tudi v Postojni imamo svojega Tarzana. Čeprav Srečko Tušar trdi, da je Tarzan njegovo partizansko ime, mu tega kar ne verjemite. Njegova prisrčnost, dobrodružnost in pogum se lahko merijo s kakršnimkoli filmskim junakom.

Ko je imel šestnajst let, so mu okupatorji ubili očeta. Ni bilo časa za bolečine, hitro se je odločil in odšel v partizane. Kmalu je poveljeval pogumnim diverzantom. Najbolj nevarno akcijo so izpe-

ljali v idrijskem rudniku in Postojnski jami. Akcijo v Postojnski jami nam je Tarzan tudi opisal, ko nas je obiskal v Ormožu. Hitro se je spomnil vsake podrobnosti in začel zavzeto pripovedovati.

Takrat je Postojnsko jamo stražilo 2500 Nemcev. Preboj je bil hud, vendar so Tarzanovi junaki ovire hitro odstranili. Ker partizani v začetku niso imeli pušk in drugega vojnega materiala, so si to morali »sposoditi« pri sovražniku.

V jami jih je čakal v sode napolnjen bencin. Vsak član skupine je imel svojo dolžnost in akcija bi verjetno uspela v celoti, če neki član ne bi po nesreči sprožil alarma. Nemci so pritekli kot policijski psi, zato so diverzanti morali hitro delovati. Prižgali so dinamit, zažgali bencin in nastala je eksplozija. Iz jame so odnesli celo kožo skoraj vsi člani divezantske akcije. Skoraj zato, ker zdaj že pokojni Rudi ni našel takoj izhoda in se je izgubil. Ko so ga potem našli, so srečno

proslavili konec.

Enemu izmed diverzantov, Tomu, ki je bil Poljak, so Poljaki dodelili naslov narodnega heroja in mu posvetili film. Ta film smo si osmošolci na koncu pripovedovanja ogledali. Po filmu smo tovariša Tarzana spraševali o različnih stvareh.

Od našega junaka smo se poslavljali s solznimi očmi.

MARJETKA MIR,
8. b razred
OŠ – Ormož

Matematična letna šola – Bled 81

Matematika je zanimiva, če jo razumeš in imaš veselje do učenja. Z njo se srečuješ vse življenje: doma, v trgovini... Mnogim dela težave, veliko pa je takih, ki jim matematika pomeni razvedrilo.

Že v osnovni šoli učitelji posvečajo posebno pozor-

nost uspešnim matematikom. Vodiijo matematični krožek, pri katerem le ti izpopolnjujejo svoje znanje, ga utrjujejo in se pripravljajo na tekmovanje za Vegovo priznanje. Najprej se pomerijo na šolskem, nato na občinskem in republiškem tekmovanju. Najuspešnejši na re-

publiškem se uvrstijo na zvezno tekmovanje.

Na podlagi rezultatov s teh tekmovanj Društvo matematikov, fizikov in astronomov izbere kandidate za letno matematično šolo. Slovenski matematiki so se v letošnjem letu udeležili dveh letnih matematičnih šol: na Bledu in v Beogradu.

Matematične letne šole na Bledu se je udeležilo trideset najboljših osmošolcev, matematične letne šole v Beogradu pa so se udeležili najboljši tekmovalci z zveznega tekmovanja. Med njimi je bilo več Slovencev.

Matematična letna šola je bila letos drugič. Udeležili smo se je osmošolci iz vse Slovenije, večina pa so bili Gorenjci. Ti so vsak dan prihajali na predavanja, ostali smo stanovali v domu Josipa Plemlja. Bilo nas je oseminajst. Prevladovali so fantje, deklet je bilo namreč pet. Šola je trajala deset dni – od 29. 6. do 8. 7. 1981. Vodil jo je tovariš Dušan Grešak.

Poslušali smo devet predavanj. Bila so zanimiva, zvedeli smo veliko novega, ogreli smo se za delo v prihodnje, kajti večina bo nadaljevala šolanje na matematično-naravoslovni smeri. Predavatelji so pripravili tudi vaje. Reševali smo jih z njimi ali pa sami v popoldanskem času.

Imeli smo veliko prostega časa. In kako smo ga izkoristili?

Sprehajali smo se ob jezeru, priredili krajše izlete na Blejski grad, v Vintgar, na Pokljuko. Hodili smo na igrišča, v kino, veslali smo na otok, kolesarili, prepevali ob spremljavi kitare. Spoznali smo Bled in okolico – prelepi del naše domovine.

Dnevi so bežali, kajti imeli smo lepo vreme, tako je vseh deset dni hitro minilo. Sklenile so se nove prijateljske vezi, ki jih bo utrđilo delo v prihodnosti. Poslovali smo se polni novih spoznanj in čudovitih vtisov.

JANJA NUSDORFER,
Vipava

O prijateljstvu

*Prijateljstvo je zame lučka,
ki nikoli ne ugasne,
je reka,
ki nikoli ne presahne.
Prijateljstvo je zame drobna a trdna vez,
ki mi pove,
da je vsakdo malo čez les,
če je v življenju ne upošteva
in le pepe besede o njej premleva.*

Katja Haler, 8. a
Novinarski krožek, OŠ Artiče

Sporočilo včerajšnjega dne

Kako pomembno je, pravilno presoditi...

(nadaljevanje in konec)

»Sedaj bi rad spregovoril o treznosti in pravilnosti presojanja v luči zgodovinskih dogodkov.

Mi ne bi zmagali, da nismo branili mej Jugoslavije, v kateri bodo narodi in narodnosti enakopravni, ne države, kot so hoteli in napačno sklepali nekateri.

Obeh sestankov, o njiju je treba govoriti, da je moč stvari razumeti, torej 22. junija in 4. julija, se zelo dobro spominjam. Zjutraj 22. junija sem od prijateljev zvedel, da je izbruhnila vojna. Vznel mirjen sem odšel do Djilasa, vendar ta tega ni vzel resno. Odšel sem naprej, kasneje pa sem se spet vrnil k njemu. Tokrat je verjel, tistikrat pa je že bil sklican sestanek, kjer smo bili Tito, Ranković, Djilas, Milutinović, Žujović, Ivo Lola Ribar in jaz. Prepričani smo bili, da bo vojna kratka, da se bo razvijala na ozemlju drugih držav, nikakor pa ne naše in sovjetske.

Tito je molčal. Mi smo bili hrupni, reagirali smo različno. Nekako takole je bilo. Djilas je dejal, da se kljub vsemu boji, da vendarle kakšno letalo ne bi

ni, še posebej pa po marčevskih demonstracijah v Beogradu, ko smo bili prijetno presenečeni, kolikšno zaupanje množic imamo.

Tito je mislil za naprej. Tik pred sestankom 22. junija mi je dejal: S tvojo tehniko ni v redu. Nisem dojel, kaj misli, dejal sem, imam sedem tiskarn, kaj več se skorajda ne da narediti. Čuj, koliko dni potrebuješ, da tiskaš proglas? Da ga razpešaš?, je vprašal.

Dvajset dni, sem odgovoril. Tito na to: In mi bi radi bili politična partija? V dveh dneh je treba narediti vse, razumeš. Naredi, kakor veš in znaš.

V izjavah tistih dni, kakšna vzpodbuda za dandanes, se je kazala moč, zavest, da lahko storimo skorajda vse. Da izpeljemo revolucijo. Toda bili smo naivni, verovali smo, »da ne bomo mogli pokazati, kaj zmoremo!«

Tito je dejal: Brez skrbi, imeli boste delo...

In res. Po 22. juniju, napadu na Sovjetsko zvezo, se je začel lov na komuniste. Dobili smo direktivo, da se zapremo v stanovanje, da komuniciramo med seboj s pisemci preko kurirjev. Tudi za sestanek 4. julija sem ga dobil. Nemci so prodirali vse globlje v Sovjetsko zvezo, iluzije so se podrlle, nikakor pa ne morala pri komunistih. Odtod tudi Titov stavek: Prišel je čas. Tito je videl daleč naprej. 29. marca 1941 je Dimitrov pisal depešo, kjer piše: Daleč je še čas za odločujoči boj. Tito le malo zatem: Prišel je čas. Moram priznati, da smo bili nekako kritični 22. junija do Tita, ki je molčal, vendar je naposled le dejal: Brez skrbi, imeli boste delo...

V takšni atmosferi je prišel 4. julij. Blizu Ribnikarjeve vile na Dedinju v Beogradu me je dočkal Vladimir Dedijer in me privedel do hiše. Tam sem našel Tita, Rankovića, Djilasa, Žujevića in Ivo Lola Ribarja, jaz sem, zdi se mi, prišel zadnji. Do takrat smo se sestajali v različnih vilah na Dedinju.

Rad bi načel nekaj zanimivega. Zgodovinarji pa tudi nekateri politiki se prepirajo o tem, za kaj se je na obeh sestankih šlo, za oborožen boj ali le za sabotaže in diverzije. Tukaj se lomijo kopja. Tudi med zdajšnjim vodstvom. Jaz osebno mislim, da 22. junija ni bilo ničesar rečenega o tem, da gremo v oboroženo vstajo, boj. Proglas sem razumel povsem politično. Kot pripravo na ustanovitve partizanskih odredov, da rekrutiramo ljudi, zbiramo orožje, kar smo pravzaprav počeli že od kapitulacije. To je delal instiktivno sleherni komunist. Pač rezultat priprav na revolucijo. 22. junija smo govorili le o pripravah, ne pa o oboroženem boju.

Sprejeli smo zelo jasne odločitve

Nekoliko drugače je bilo 4. julija. Najpomembnejše je bilo mnenje, da gremo v oboroženo vstajo, ne pa v oborožen boj, ki ga proglas ne omenja. Tudi v proglasu z dne 12. julija tega termina ni. Mnogi razlagajo to dejstvo tako, da se pač ni šlo za oborožen boj. Djilas misli na diverzije in sabotaže, isto Peko Dapčević, Bakarić govori o oboroženi vstaji. Spominjam se, da je Tito zelo jasno govoril, najprej o splošnem političnem položaju, o obrambi meja, da je treba formirati lahko premikajoče se majhne odrede v vsaki republiki, kjer naj bi tudi bil nekakšen center, ni pa govoril o nikakršnih štabih, s komandirji in komisariji. Še posebej je naglasil besedico »komisariji«. Da je to res, dokazujejo moja pisma iz Bosne, uničena po vojni. Eno je ohranil Vladimír Dedijer, kjer pišem Titu: prenašam direktive, ki sem jih dobil na pokrajinskem komiteju za Bosno in Hercegovino, da smo ustanovili štiri odrede: sarajevski, tuzlanski, mostarski in banjaluški, krajiške torej. Dobil sem štiri direktive. Majhni odredi torej, ki naj bi rušili železnice, ne pa počenjali velikih stvari, zakaj nihče ni vedel, kako bo reagiral narod in to je Tito vedel. Čakal je. To je bil torej kurs oborožene vstaje, ne pa boja. Sabotaže in diverzije smo predvideli le za Vojvodino.

Čemu je moralo biti tako? Morali smo poslušati kominternu. Toda to je bila Titova metoda dela, taktika in strategija. Tukaj je nekaj novega, kar mnogi zgodovinarji nočejo in nočejo razumeti. Tudi to na primer, kako se je centralni komite sestajal v večjem ali manjšem obsegu, kjer so bili udeleženi tudi člani CK in politbiroja in kjer so skupaj sprejemali odločitve. To ni res. Najpomembnejše odločitve je sprejel Tito sam. Nihče namreč ni vedel za njegovo odločitev leta 1941 na primer, ko me je poslal v Makedonijo, Albanijo, Kosovo, Grčijo in Bolgarijo.

Česa bi se morali naučiti iz tega in takšnega Titovega ravnanja, ni treba posebej razlagati.

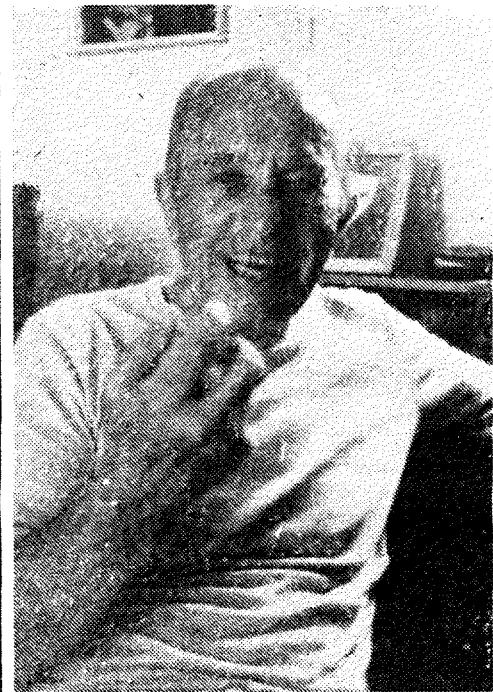
Titova metoda dela

Omenil sem Titovo metodo dela. V proglasu 4. julija ni nikjer besedice »oblast«. Sovjetska zveza bi na to gotovo burno reagirala. Tito je to zaobšel, vendar je v proglasu zapisano, da je treba porušiti staro oblast. Logično je torej, da je treba zgraditi novo. Kominternu je nasprotovala temu, da bi v Jugoslaviji začeli socialistično revolucijo, zahtevala je le, oziroma predlagala oboroženo vstajo. Ko smo priborili prvo osvobojeno ozemlje, se je rodila tudi oblast.

Sele takrat. Tako je pravzaprav Tito že na začetku začel socialistično revolucijo, ne da bi to omenil le z enim samim stavkom, besedo.

Da je bilo treba vzpostaviti novo oblast, je bilo jasno, kajti s staro je bilo nemogoče voditi borbo proti okupatorju. Kljub temu se je Tito tej definiciji moral izogniti.

Za Svetozarja Vukmanovića-Tempa, osamljenega črnogorskega volka, ki danes živi in neutrudno ustvarja v skromni črnogorski vasi za streljaj od turističnega živčava dolge in za marsikoga

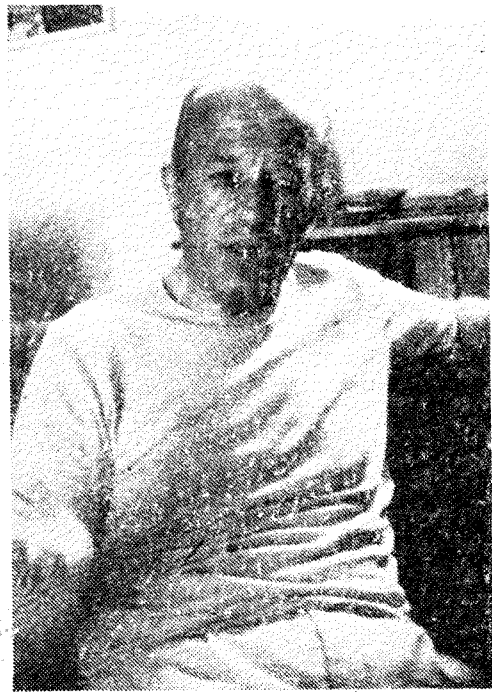

»Moji Spomini so razburkali, toda resnici se to vselej pripeti!«

praviljično lepe plaže črnogorskega primorja, polne mivke in babilonskih počitniških peripetij, so stvari zelo jasne. Umaknem mikrofona, nasloniva se udobno, sproščeno, iz Tempa vreje... kot da to sploh ni tisti zagnani, temperamentni revolucionar, začetnik in organizator vstaje v mnogih jugoslovanskih pokrajinah, ki je znal biti tudi oster in nepopustljiv pa do vihravosti predan in ki so mu zaradi garaštva vzdeli psevdonim TEMPO... Prej bi rekel, da je to dobrodušna čud črnogorskega volka, ki si je s honorarjem od Spominov zgradil hišico v Reževicah, iztrgal skali puščobo in ustvaril vrt. Bržkone to zanj ni težava: tako je kalil revolucionarje, tako se je kalil sam. Bor na pusti, od cesarja in boga zapuščen na zemlji, kjer je bil človek bogat, če je imel dve ovci...

Zanj je vse jasno. Zgodovina ne sme biti pusto izročilo, ki ga nekdo za mesečno plačo presaja v neugnane glave mlečnozobcev. Izročilo, ki izzveneva v slavnostnih govorih. To je živa tvarina, ki nenehno opozarja in uči.

Milenko Strašek

»Verovali smo, da ne bomo mogli pokazati, kaj zmoremo...«

zabredlo v cvetni vrt. Cvetni vrt je bila za nas Sovjetska zveza. Tako smo tisti čas mislili, verovali... tako je govoril Molotov, ki je prav tako menil, da se bo vojna odvijala drugod, ne v Sovjetski zvezi. Ranković je bil razočaran. Prišli smo torej v položaj, ko ne bomo mogli pokazati, kaj zmoremo, kaj znamo jugoslovanski komunisti... Vsi smo tako reagirali.

Po peti državni konferenci KPJ smo bili komunisti v precejšnjem vzponu, močnem elanu, optimistično razpolože-